

การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009

นางสาวภัทรวรรณ ปิ่นแก้ว

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2555

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR) are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

COMMUNICATION TO PROMOTE PUBLIC UNDERSTANDING
ABOUT THE 2009 FLU (H1N1)

Miss Pattarawan Pinkaew

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts (Communication Arts) Program in Development Communication

Department of Public Relations

Chulalongkorn University

Academic Year 2012

Copyright of chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่อง
โรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009

โดย

นางสาวภัทรวรรณ ปิ่นแก้ว

สาขาวิชา

นิเทศศาสตร์พัฒนาการ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ สถาปิตานนท์

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารบัณฑิต

.....คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ชาติประเสริฐ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์พัชรี เที่ยงธรรม)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ สถาปิตานนท์)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.กุลทิพย์ ศาสตร์ระรุจิ)

ภัทรวรรณ ปิ่นแก้ว : การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่
สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009. (COMMUNICATION TO PROMOTE PUBLIC
UNDERSTANDING ABOUT THE 2009 FLU (H1N1)) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก:
ศ.ดร.ปาริชาติ สถาปิตานนท์, 141 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำเสนอเนื้อหา เรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์
ใหม่ (H1N1) 2009 ของหนังสือพิมพ์ไทยและการสื่อสารของกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข
เพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 โดยใช้การ
วิจัยแบบผสมผสาน ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาข่าวสารเกี่ยวกับโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่
(H1N1) 2009 จากหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยที่ได้รับความนิยมสูงสุด 2 อันดับแรก ในช่วง
เดือนเมษายน 2552 ถึงเดือนมกราคม 2553 จำนวน 392 ฉบับ ประกอบกับการการสัมภาษณ์
เชิงลึก เกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชน เรื่องไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่
(H1N1) 2009 ของเจ้าหน้าที่กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข จำนวน 4 คน

ผลการวิจัยพบว่า ประเด็นของเนื้อหาที่หนังสือพิมพ์นำเสนอมากที่สุด คือ มาตรการการ
แก้ไขป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 โดยมีการนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบ
ของข่าว มากที่สุด และนำเสนอข่าวเกี่ยวกับโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 มากที่สุด
ในเดือนกรกฎาคม 2552 โดยมีแหล่งข่าวที่ถูกอ้างถึงมากที่สุด คือ กรมควบคุมโรค กระทรวง
สาธารณสุข ในส่วนของการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนของ กรมควบคุมโรค
กระทรวงสาธารณสุข พบว่า สถานการณ์การระบาดของโรคแบ่งเป็น 4 ช่วงคือ การสื่อสารในภาวะ
วิกฤต โดยการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการเพื่อสื่อสารสร้างความเข้าใจกับประชาชน การป้องกันการตื่น
ตระหนกโดยการแถลงข่าว จัดทำข่าวแจกสำหรับสื่อมวลชน มีการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลความรู้
ด้านการรักษาผู้ป่วยหรือให้ผู้ป่วยดูแลตัวเองที่บ้าน และงดการแถลงข่าว กับการขยายศูนย์
ปฏิบัติการลงสู่ระดับภูมิภาค มีการสื่อสารรณรงค์เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนโดยใช้
สื่อเฉพาะกิจ ในประเด็นการสวมใส่หน้ากากอนามัยและประเด็นให้คนเข้ารับการจัดวัคซีน

ภาควิชา.....ประชาสัมพันธ์.....ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา.....นิเทศศาสตร์พัฒนาการ.....ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....
ปีการศึกษา.....2555.....

5284699128 : MAJOR DEVELOPMENT COMMUNICATION

KEYWORDS : COMMUNICATION TO PROMOTE PUBLIC UNDERSTANDING / THE 2009
FLU / H1N1/ NEWSPAPER

PATTARAWAN PINKAEW : COMMUNICATION TO PROMOTE PUBLIC
UNDERSTANDING ABOUT THE 2009 FLU (H1N1). ADVISOR : PROF. PARICHART
STHAPITANONDA, Ph.D., 141 pp.

The purpose of this research is to study the 2009 flu (H1N1) published in the Thai daily newspaper, and communication technique to promote public understanding of the 2009 flu (H1N1), led by Department of Disease Control, Ministry of Public Health. By using mixed method research, content analysis was conducted from 392 issues of two leading Thai daily newspaper, during April, 2009 to January, 2010. In-depth interview used to collect data from government official of Department of Disease Control, Ministry of Public Health.

The results of this study show that prevention tools about the 2009 flu (H1N1) is the major agenda. The information is presented mostly in the form of news reports, mainly in July, 2009. Department of Disease Control, Ministry of Public Health is the major source of news. The communication to promote public understanding of the 2009 flu (H1N1) can be summarized into 4 periods; the crisis communication run by operation center the panic prevention to inform public on press conference and press releases; the public relations for self care; the suspension of the press conference and the expanding of operation centers into the region; the communication campaign to change people's behavior by specialized media in wearing sanitation masks and getting vaccinated.

Department : Public Relations.....Student's Signature.....

Field of Study : Development Communication...Advisor's Signature.....

Academic Year : 2012.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณา ความช่วยเหลือ คำปรึกษา และคำแนะนำจากศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ สถาปิตานนท์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ นอกจากนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ พัทธนี เขยจรรยา ซึ่งกรุณาสละเวลามาเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.กุลทิพย์ ศาสตรระจูลิ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านที่สละเวลามาให้สัมภาษณ์และให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี ซึ่งทำให้ผู้วิจัยทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงในที่สุด

ขอขอบคุณเพื่อนๆ นิเทศศาสตร์พัฒนาการทุกคน ที่ช่วยเป็นกำลังใจและคอยกระตุ้นผลักดันตลอดมา

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่สำหรับกำลังใจ และการสนับสนุนในทุกๆ ด้าน จนทำให้ผู้วิจัยมีวันนี้ได้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 ปัญหานำวิจัย.....	6
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	6
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	6
1.5 นิยามศัพท์.....	7
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
2.1 ทฤษฎีการวิเคราะห์เนื้อหา.....	9

	หน้า
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์.....	17
2.3 ทฤษฎีการกำหนดวาระ.....	28
2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรณรงค์ทางการสื่อสาร.....	30
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารในภาวะวิกฤต.....	40
2.6 แนวคิดการสื่อสารสุขภาพ.....	49
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	52
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	60
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	60
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	62
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	68
3.4 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ.....	68
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	69
3.6 การนำเสนอข้อมูล.....	70
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	71
4.1 ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานการณ์การระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่ สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009.....	71

4.2 ส่วนที่ 2 ผลการวิจัยที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหาเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่ สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ของหนังสือพิมพ์ 2 ชื่อฉบับ.....	73
4.3 ส่วนที่ 3 ผลการวิจัย การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชน เรื่องไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ของกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.....	81
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	94
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	94
5.2 อภิปรายผลการวิจัย.....	99
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	112
5.4 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป.....	113
รายการอ้างอิง.....	114
ภาคผนวก.....	117
ภาคผนวก ก แนวคำถามในการสัมภาษณ์.....	118
ภาคผนวก ข ตัวอย่างข่าวตัด.....	123
ภาคผนวก ค ตารางบันทึกข้อมูล.....	129
ภาคผนวก ง ตัวอย่างสื่อสำหรับเผยแพร่.....	134
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	141

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. ยอดพิมพ์จัดจำหน่ายต่อวันของแต่ละชื่อหนังสือพิมพ์ที่ศึกษา.....	61
2. แสดงผลการทดสอบความเชื่อมั่นระหว่างผู้ลงรหัส.....	69
3. ตารางแสดงเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่งแต่ละช่วง.....	71
4. ตารางแสดงประเด็นของเนื้อหาตั้งแต่วันที่ 26 เมษายน 2552 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2553 จำแนกตามรายชื่อหนังสือพิมพ์.....	74
5. ตารางแสดงรูปแบบการนำเสนอตั้งแต่วันที่ 26 เมษายน 2552 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2553 จำแนกตามรายชื่อหนังสือพิมพ์.....	78
6. ตารางแสดงปริมาณความถี่ในการนำเสนอข้อมูลตั้งแต่วันที่ 26 เมษายน 2552 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2553 จำแนกตามรายชื่อหนังสือพิมพ์.....	79
7. ตารางแสดงแหล่งที่มาของข้อมูลตั้งแต่วันที่ 26 เมษายน 2552 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2553 จำแนกตามรายชื่อหนังสือพิมพ์.....	80

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1. ความถี่ในการปรากฏของประเด็นการนำเสนอข้อมูลไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 762009 ตั้งแต่วันที่ 26 เมษายน 2552 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2553	75
2. กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข มีกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในช่วงที่ 1.....	85
3. กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข มีกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในช่วงที่ 2.....	88
4. กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข มีกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในช่วงที่ 3.....	91
5. กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข มีกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในช่วงที่ 4.....	93
6. แสดงกระบวนการสื่อสารตามลำดับเหตุการณ์การระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009.....	99

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา มีโรคติดต่ออุบัติใหม่เกิดขึ้นอย่างมากมาย และมีการแพร่ระบาดของโรคเป็นไปอย่างรวดเร็ว กว้างขวาง และทวีความรุนแรงมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งที่พบการระบาดภายในประเทศ การระบาดระหว่างประเทศ และการระบาดข้ามทวีป อาทิ โรคซาร์ส (SARS) โรคไข้หวัดนก (Avian Influenza) โรคชิคุนกุนยา (Chikungunya) โรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 เป็นต้น โดยมีสาเหตุมาจากปัจจัยเสี่ยงหลายๆ ด้าน ทั้งที่เกิดจากปัจจัยตามธรรมชาติและที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ รวมทั้งยังอาจเกิดจากการจงใจกระทำให้เกิดขึ้น นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ ก็ยังทำให้แนวโน้มของการแพร่ระบาดข้ามประเทศข้ามทวีปเป็นไปอย่างรวดเร็วและกว้างขวางมากยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดผลกระทบรุนแรงต่อระบบสาธารณสุข เศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และการลงทุนในประเทศอีกด้วย ด้วยเหตุนี้จึงเกิดกระแสการตื่นตัวของทุกภาคส่วนทุกระดับ ทั้งในระดับพื้นที่ ระดับชาติ และนานาชาติ ในการเตรียมความพร้อมที่จะป้องกันและควบคุมมิให้โรคที่เกิดขึ้นใหม่แพร่กระจายออกไปเป็นวงกว้าง สำหรับในประเทศไทยก็ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการเตรียมความพร้อมดังกล่าวเป็นอย่างยิ่ง

โรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 จัดได้ว่าเป็น “โรคติดต่ออุบัติใหม่” (Emerging infectious diseases) เพราะเข้าใจกันว่า เป็นโรคติดต่อที่เกิดจากเชื้อตัวใหม่ ซึ่งองค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ประกาศให้สถานการณ์โรคไข้หวัดใหญ่ที่ระบาดในเม็กซิโก เป็นภาวะฉุกเฉินทางด้านสาธารณสุขระหว่างประเทศ (Public Health Emergency of International Concern : PHEIC) เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2552 และเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2552 องค์การอนามัยโลก ได้ประกาศเพิ่มระดับการเตือนภัยโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 หรือภาวะฉุกเฉินด้านสาธารณสุข จากระดับ 5 ไปเป็นระดับสูงสุดคือ ระดับ 6 นั่นคือ การระบาดของเชื้อโรคได้ขยายวงกว้างขึ้นจนข้ามประเทศ โดยระบาดเพิ่มมากขึ้นอย่างน้อย 2 ภูมิภาคของโลก เนื่องจากเริ่มต้นแพร่ระบาดไปทั่วแล้ว อีกทั้งยังยอดผู้ติดเชื้อในสหรัฐฯ ยุโรป อเมริกาใต้ ออสเตรเลีย เอเชีย และภูมิภาคอื่นๆ ทั่วโลกก็พุ่งสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เป็นครั้งแรกในรอบ 41 ปี ที่มีการประกาศเตือนภัยไข้หวัดใหญ่ระบาดกว้างขวาง

โรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 เป็นไข้หวัดใหญ่ ชนิดเอ เอชวัน เอ็นวัน ในช่วงเริ่มต้นของการระบาด มีการระบาดในหมู่นั้น สามารถพบได้ทั้งในหมูเลี้ยง และ หมูป่า ซึ่งมีหลากหลายสายพันธุ์ ทั้ง H1N1, H1N2 และ H3N2 แต่บางครั้งหมูอาจมีเชื้อไข้หวัด อยู่ในตัวมากกว่า 1 ชนิด ซึ่งอาจทำให้เกิดการผสมกันของยีนได้ ทำให้เกิดเป็นไวรัสชนิดใหม่ ที่สามารถข้ามสายพันธุ์มาติดต่อยังมนุษย์ได้ โดยเริ่มต้นจากการสัมผัสกับหมูที่เป็นโรค

วิกฤตการณ์การระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในครั้งนี้ สร้างความตื่นตระหนกให้กับประชาชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 เป็นโรคที่เกิดขึ้นใหม่ ซึ่งประชาชนยังไม่รู้จักวิธีการป้องกันรักษาที่ถูกต้อง และอัตรา ผู้ป่วยและผู้เสียชีวิตที่เพิ่มขึ้นทุกวัน อีกทั้งการแพร่กระจายของโรคที่รวดเร็วอีกด้วย

ในการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนตั้งแต่เดือนปลายเดือนเมษายน 2552 เป็นต้น มานั้น มีการนำเสนอข่าวสถานการณ์ของโรค อัตราการป่วย อัตราการตายของผู้ป่วยโรคไข้หวัด ใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ทั้งต่างประเทศและในประเทศไทย ซึ่งเริ่มมีการนำเสนอข่าว อย่างต่อเนื่อง โดยมีสื่อหนังสือพิมพ์เป็นผู้จุดประเด็นข่าว เริ่มตั้งแต่มีข่าวการระบาดของโรค ในต่างประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากหนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ มีบทบาทและหน้าที่หลักในการให้ข่าวสาร และข้อมูล ที่เป็นข้อเท็จจริงแก่ประชาชน ซึ่งสำหรับในสังคมไทยนั้นหนังสือพิมพ์ถือได้ว่าเป็นสื่อมวลชนที่มี บทบาทในการเสนอข่าวสารและความคิดเห็นมากที่สุด เนื่องจากคุณสมบัติที่ได้เปรียบสื่อมวลชน อื่นๆ คือ เป็นสื่อที่ใช้สามารถนำเสนอรายละเอียดได้มากกว่าสื่ออื่นๆ และยังสามารถติดตามข่าว ได้เสมอโดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องเวลาหรือสถานที่ในการรับสื่อ นอกจากนี้ หนังสือพิมพ์ยังทำหน้าที่ ในการจัดวางข่าว เช่น การพาดหัว วิธีการให้สีสัน ขนาด ปริมาณเนื้อหา และหน้าที่จะเสนอข่าว ซึ่ง ล้วนแต่มีส่วนในการกำหนดหัวข้อเรื่องพิจารณา (Agenda Setting) ซึ่งจะส่งผลในการช่วยเน้น ปัญหาเฉพาะของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมให้เกิดเป็นความสำคัญขึ้นในสายตาของสาธารณชน ทำให้สังคมได้ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องนั้นๆ โดยในช่วงแรกของการนำเสนอข่าวของสื่อยังมี ความคลาดเคลื่อนของข้อมูลอยู่มาก เช่น การเรียกชื่อโรคว่า “ไข้หวัดสายพันธุ์มฤตยู” “ไข้หวัด มรณะ” “ไข้หวัดหมู (swine flu)” ซึ่งสร้างความหวาดผวาทให้ประชาชนเป็นอย่างมาก ส่งผลให้ ประชาชนเกิดความเข้าใจผิดว่าโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 เป็นโรคที่มีการติดต่อ มาจากการบริโภคเนื้อหมูจึงทำให้ไม่กล้าบริโภคเนื้อหมูต่อไป ซึ่งอาจจะใกล้เคียงกับการระบาดของโรคไข้หวัดนกซึ่งเคยระบาดในอดีต

ภาวะวิกฤตโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ที่ระบาดในปี 2552 นั้น ได้เกิดการแพร่ระบาดไปหลายประเทศทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศไทยเริ่มมีสัญญาณการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 หลังจากมีการรายงานข่าวว่า การระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ครั้งนี้เมื่อเดือนพฤษภาคม 2552 ถือเป็นครั้งแรกที่พบในประเทศไทย เป็นการกลายของไวรัสที่ถ่ายถอดข้ามสายพันธุ์ทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บใหม่ๆ ที่มนุษย์ไม่เคยประสบมาก่อน ได้ตรวจพบผู้ป่วยยืนยันโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 รายแรกของประเทศไทยโดยเริ่มป่วยระหว่างการเดินทางกลับจากประเทศเม็กซิโก วันที่ 3 พฤษภาคม 2552 และแพร่เชื้อให้เพื่อนร่วมทาง ระหว่างเดือนพฤษภาคม 2552 การควบคุมการแพร่เชื้อจากผู้ป่วยที่ติดเชื้อจากต่างประเทศดำเนินการได้ดี และสามารถหยุดการแพร่เชื้อจากผู้ป่วยไปสู่ผู้สัมผัส จนกระทั่งเดือน มิถุนายน 2552 ตรวจพบเด็กนักเรียนในโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานครป่วยและติดเชื้อโดยไม่มีประวัติเดินทางไปต่างประเทศ ในช่วงเวลาเดียวกันก็มีรายงานว่ามียกทองเที่ยวชาวไต้หวันติดเชื้อไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ขณะมาเที่ยวจังหวัดชลบุรี กรุงเทพมหานคร ตรวจพบผู้ป่วยยืนยันจำนวนมาก ในระหว่างปลายเดือนมิถุนายนถึงกรกฎาคม 2552 การระบาดระลอกแรกในประเทศไทยครั้งนี้ ใช้เวลาประมาณ 6 เดือน ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2552 ถึง ตุลาคม 2552 มีผู้ป่วยยืนยันการติดเชื้อทั้งหมด 28,300 ราย เสียชีวิตสะสมรวม 182 ราย (<http://beid.ddc.moph.go.th>)

ภาวะวิกฤตดังกล่าวถือได้ว่าเป็นสิ่งที่สร้างความหวาดวิตกให้แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงหมู ผู้ค้าเนื้อหมูและประชาชนคนไทยทั้งประเทศเป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่าจะได้รับคำยืนยันจากนายวิทยา แก้วภราดัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขว่าเชื้อไวรัสชนิดนี้ไม่ติดต่อกันหมูสู่คน แต่เป็นแพร่จากคนสู่คนก็ตาม และได้เรียกชื่อโรคนี้ในเบื้องต้นว่า “ไข้หวัดใหญ่ที่ระบาดในเม็กซิโก” (นสพ.เดลินิวส์, 30 เมษายน 2552: 2-3) จนกระทั่ง วันที่ 1 พฤษภาคม 2552 องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ประกาศ เปลี่ยนการเรียกชื่อ เป็น “ไข้หวัดใหญ่ ชนิดเอ เอช 1 เอ็น 1” (Influenza A H1N1) กระทรวงสาธารณสุขไทยจึงเปลี่ยนใช้ชื่อคล้ายกับขององค์การอนามัยโลก แต่เพิ่มคำว่าสายพันธุ์ใหม่ 2009 เป็น “ไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ ชนิดเอ เอช 1 เอ็น 1” หรือชื่อย่อว่า “ไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009” เพื่อสื่อให้ประชาชนเกิดความเข้าใจตรงกัน ไม่สับสนกับไข้หวัดใหญ่ชนิดเอสายพันธุ์อื่น ๆ ที่เกิดตามฤดูกาล ซึ่งเป็นไวรัสไข้หวัดใหญ่คนละตัวกัน (<http://beid.ddc.moph.go.th>)

เมื่อเกิดภาวะวิกฤต สิ่งที่สำคัญระดับความรุนแรงของเหตุการณ์ได้อย่างหนึ่งก็คือ ข่าวสารที่ปรากฏในสื่อมวลชน เพราะสื่อมวลชนจะเป็นเสมือนตัวแทนที่จะกระจายข้อมูล ทั้งของผู้รับผลกระทบสาธารณสุข และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับภาวะวิกฤตนั้นๆ ซึ่งข้อมูลที่นำเสนอนี้ก็จะเป็นเสมือนภาพสะท้อนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ณ ช่วงเวลานั้น (Hill and Knowton : 1986) นอกเหนือจากนั้น การให้ข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้อง ชัดเจน และมีปริมาณมากเพียงพอ มิฉะนั้นจะก่อให้เกิดข่าวลือติดตามมาได้ และมักจะแพร่กระจายรวดเร็วมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าสาธารณสุขไม่ได้ข้อมูลที่มากเพียงพอจากแหล่งใดแหล่งหนึ่ง ซึ่งก่อให้เกิดสภาพการณ์ที่แวดล้อมด้วยความตื่นตระหนก และความหวาดกลัว (Hill and Knowton : 1986) ในกรณีเช่นนี้ ถ้าหน่วยงานได้วางแผนการนำสื่อมวลชนมาใช้ภาวะวิกฤตได้อย่างเหมาะสมแล้ว ก็จะสามารถควบคุมการแพร่กระจายของข่าวที่ไม่พึงปรารถนาได้ (อ้างใน อัจฉราพร ณ สงขลา, 2535)

ในช่วงวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคดังกล่าว ไม่ว่าจะ เป็น สถานการณ์โรค คำแนะนำต่างๆ ฯลฯ ที่รวดเร็ว ชัดเจน และถูกต้อง จึงเป็นสิ่งที่ประชาชนในฐานะผู้รับสาร ต้องการรับทราบเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงต่อวิกฤตการณ์ครั้งนี้คือ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้ออกมาให้ข่าวต่อสาธารณสุขอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังต้องปรับเปลี่ยนการดำเนินงาน หาวิธีรับมือกับสถานการณ์นี้อย่างเร่งด่วน เนื่องจากภารกิจหลักของกระทรวงสาธารณสุขคือรับผิดชอบต่อการพัฒนาประชากรให้มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีหลักประกันและโอกาสในการเข้าถึงบริการสุขภาพที่ได้มาตรฐานอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ดังนั้นจึงนำไปสู่การปรับเปลี่ยนและพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสถานการณ์โรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 จึงได้จัดทำมาตรการเฝ้าระวัง ป้องกัน แก้ไข และเตรียมพร้อมรับปัญหาโรค มาตรการสำคัญ ได้แก่ การเฝ้าระวังและเพิ่มระดับความเข้มข้นการเฝ้าระวังโรคกลุ่มอาการคล้ายไข้หวัดใหญ่และปอดอักเสบรุนแรง การตรวจคัดกรองผู้เดินทางระหว่างประเทศโดยติดตั้งเครื่องตรวจวัดอุณหภูมิ ผู้เดินทาง (Infrared Thermo Scanner) ที่สนามบินนานาชาติ การค้นหาผู้ป่วยในชุมชน การตรวจยืนยันเชื้อทางห้องปฏิบัติการ การดูแลรักษาพยาบาลผู้ป่วย สํารองเวชภัณฑ์ อุปกรณ์ป้องกันการติดเชื้อ และอุปกรณ์อื่นที่จำเป็นมุ่งควบคุมการระบาดในประเทศให้อยู่ในวงแคบที่สุด รวมถึงการสื่อสารความเสี่ยง การให้สุขศึกษาประชาสัมพันธ์ ผ่านสื่อต่าง ๆ และให้บริการข้อมูลแก่ประชาชนผ่านศูนย์ฮอตไลน์ จัดทำข่าวแจก จัดการแถลงข่าว และจัดทำคำแนะนำประชาชนเผยแพร่ทางเว็บไซต์กระทรวง

สาธารณสุข เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อมุ่งเน้นการให้ความรู้ประชาชนให้รู้จักการดูแลตนเองอย่างถูกวิธี ให้ความสำคัญอย่างมากกับผู้ป่วยที่มีโอกาสแพร่เชื้อให้กับคนหมู่มากได้ เช่น นักเรียน นักท่องเที่ยว ผู้ที่ทำงานในโรงงาน ผู้ป่วยส่วนใหญ่ซึ่งมีอาการป่วยเล็กน้อย ให้หยุดพักเพื่อรักษาตัวที่บ้าน นอนหลับพักผ่อนให้เพียงพอ ดื่มน้ำมากๆ กินอาหารที่มีประโยชน์ และป้องกันการแพร่เชื้อสู่ผู้อื่น โดยใส่หน้ากากอนามัย ล้างมือบ่อยๆ โดยเฉพาะหลังไอ จาม และหลีกเลี่ยงการคลุกคลีใกล้ชิดกับผู้อื่น แต่หากอาการรุนแรงขึ้น เช่น มีไข้สูง หรือไอมาก หรือหายใจลำบาก ให้ไปรักษาที่โรงพยาบาล เป็นต้น นอกจากนี้ กระทรวงสาธารณสุขได้ออกประกาศแนะนำ ให้ความรู้กับประชาชน เพื่อรับมือกับโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ผ่านสื่อต่างๆ โดยได้ปรับปรุงใหม่อยู่เสมอให้เหมาะสมกับสถานการณ์และข้อมูลวิชาการที่ทันสมัย ในคำแนะนำดังกล่าว สำหรับประชาชนทั่วไปเน้นการป้องกันตนเอง ไม่ให้ป่วย และการป้องกันการแพร่เชื้อจากผู้ป่วย สำหรับสถานศึกษา สถานประกอบการ และสถานที่ทำงาน เน้นการให้นักเรียนหรือพนักงานที่มีอาการป่วยหยุดเรียนหรือหยุดงาน เพื่อไม่ให้จำเป็นต้องปิดสถานศึกษาหรือสถานประกอบการ

ในการนำมาตรการป้องกันการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่มาปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นการรณรงค์ การประชาสัมพันธ์ การให้คำปรึกษาหรือจัดกิจกรรมต่างๆ ล้วนต้องอาศัยการสื่อสารซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่น่าไปสู่ความสำเร็จในการป้องกันการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ซึ่งเน้นมาตรการหลักๆ 3 ประการ คือ เร่งสร้างความเข้าใจ ลดความตระหนก และส่งเสริมพฤติกรรมป้องกันโรค โดยมุ่งเน้นการให้สุขศึกษาและข้อมูลข่าวสาร เพื่อลดการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ทำให้สังคมไทยมีชีวิตที่ดีขึ้นและยังเป็นการรณรงค์ให้ประชาชนหันมาสนใจในการรักษาสุขภาพกันมากยิ่งขึ้น (<http://beid.ddc.moph.go.th>)

จากสถานการณ์การระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ตั้งแต่เดือน เมษายน 2552 เป็นต้นมานั้น การนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนส่วนใหญ่เป็นการนำเสนอข่าวที่ทางบวก สร้างความน่าเชื่อถือให้กับกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข โดยแสดงให้เห็นได้ชัดว่า ในช่วงภาวะวิกฤตดังกล่าว กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข สามารถรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าวได้ จนสถานการณ์กลับสู่ภาวะปกติ โดยการมีมาตรการต่างๆ ที่เหมาะสมกับสถานการณ์ของโรค นอกจากนี้ยังมีการสื่อสารกับประชาชน โดยผ่านช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำเสนอข่าว ข้อมูล สถานการณ์ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ประชานิยม

ทั้งนี้เพราะคุณสมบัติเด่นเฉพาะของสื่อสิ่งพิมพ์เองตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น และการระบาดของโรคเกิดก่อนที่สื่อใหม่ เช่น Social media จะได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาการวิเคราะห์เนื้อหาของการนำเสนอข่าวสารเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ทางหนังสือพิมพ์ประเทศไทยว่า นำเสนอข่าวสารในประเด็นใดบ้าง ตลอดจนศึกษาการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ของกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุขอันเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ

ปัญหานำวิจัย

1. หนังสือพิมพ์ไทยนำเสนอเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 อย่างไรบ้าง
2. การสื่อสารของกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุขเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการนำเสนอเนื้อหา เรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ของหนังสือพิมพ์ประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาการสื่อสารของกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุขเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาเฉพาะกรณี การเกิดโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ที่นำเสนอผ่านหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ที่อยู่ในความนิยมของประชาชนสูงสุด 2 อันดับแรกในประเทศไทย และการสื่อสารของกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุขเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009

ระยะเวลาในการศึกษา จะเริ่มศึกษาตั้งแต่ วันที่ 26 เมษายน 2552 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2553 ซึ่งเป็นช่วงภาวะวิกฤตโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ระบาด ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาข่าวสาร (Content Analysis) ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) บุคคลที่เกี่ยวข้อง

นิยามศัพท์

การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชน หมายถึง การสื่อสารโดยกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริง ผ่านสื่อมวลชน เพื่อเป็นการสร้างการรับรู้และการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในช่วงภาวะวิกฤตโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ระบาดไปสู่สาธารณชน ทั้งนี้เพื่อคลี่คลายสถานการณ์การระบาด ลดความตระหนกของประชาชน และลดผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

โรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 (Pandemic {H1N1} 2009) หมายถึง โรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ที่พบในคน และแพร่ติดต่อระหว่างคนสู่คน ซึ่งมีชื่อเรียกในประเทศต่างๆ หลายชื่อ คือ ไข้หวัดใหญ่จากสุกร (Swine Influenza) , ไข้หวัดเม็กซิโก, ไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ H1N1 2009 เป็นต้น เกิดจากเชื้อไวรัสไข้หวัดใหญ่ชนิดเอ เอช1 เอ็น1 (A/H1N1) ซึ่งเป็นเชื้อที่เกิดจากการผสมข้ามสายพันธุ์ มีสารพันธุกรรมของเชื้อไข้หวัดใหญ่คน ไข้หวัดนกที่พบในทวีปอเมริกาเหนือ และไข้หวัดหมูที่พบในทวีปเอเชีย และยุโรป เริ่มพบการระบาดที่ประเทศเม็กซิโก และสหรัฐอเมริกา ก่อนจะแพร่ระบาดไปหลายๆ ประเทศทั่วโลก

โรคติดต่ออุบัติใหม่ (Emerging infectious diseases) หมายถึง โรคติดต่อที่มีอุบัติการณ์ในมนุษย์เพิ่มสูงขึ้นมากในช่วงที่ผ่านมา หรือมีแนวโน้มความเสี่ยงที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคตอันใกล้ ยังหมายรวมถึงโรคติดต่อที่เกิดจากเชื้อใหม่ (New infectious diseases) โรคติดต่อที่พบในพื้นที่ใหม่ (New geographical areas) และโรคติดต่ออุบัติซ้ำ (Re-emerging infectious diseases) คือโรคติดต่อที่เคยแพร่ระบาดในอดีตและสงบไปนานหลายปีแล้ว แต่กลับมาระบาดขึ้นอีก เช่น ไข้หวัดใหญ่ โรคเอดส์ ไข้หวัดนกและวัณโรคดื้อยา เป็นต้น

หนังสือพิมพ์ (Newspaper) หมายถึง หนังสือพิมพ์ไทยรายวันทั่วไป เลือกศึกษาโดยอิงตามเกณฑ์ความนิยม จำนวน 2 ฉบับ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) หมายถึง การศึกษาเนื้อหาข้อมูลในหนังสือพิมพ์ภาษาไทยรายวัน โดยแบ่งออกเป็นประเด็นต่างๆ เช่น สถานการณ์โรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในต่างประเทศและประเทศไทย การติดต่อและการป้องกัน อัตราการป่วย สถิติผู้เสียชีวิต เป็นต้น โดยจะทำการศึกษาทั้งการเสนอเนื้อหา รูปแบบการนำเสนอว่ามีความถี่เท่าใด แหล่งที่มาของข่าว รวมทั้งวัตถุประสงค์ในการนำเสนอเนื้อหาเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 โดยแบ่งออกเป็น เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ ให้ข้อมูล เพื่อกระตุ้นให้สนใจ ระวังอารมณ์ เพื่อนำเสนอผลกระทบ และเพื่อนำเสนอความขัดแย้ง

การนำเสนอประเด็นเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 หมายถึง อันดับความสำคัญของหัวข้อข่าวเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ที่หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับนำเสนอต่อผู้อ่านโดยพิจารณาจากความถี่ (จำนวนชิ้น) ที่หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับนำเสนอ ในช่วงวันที่ 26 เมษายน 2552 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2553 ซึ่งมีทั้งหนังสือพิมพ์ออนไลน์ และหนังสือพิมพ์ประเภทสิ่งพิมพ์ (Hard Copy) แต่ในการวิจัยครั้งนี้ จะศึกษาเฉพาะหนังสือพิมพ์ประเภทสิ่งพิมพ์เท่านั้น

วิกฤตการณ์โรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 หมายถึง สถานการณ์การเจ็บป่วยของมนุษย์ที่มาจากการติดเชื้อไวรัสไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่วันที่ 26 เมษายน 2552 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2553

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นแนวทางให้สื่อหนังสือพิมพ์กำหนดประเด็นและลักษณะเนื้อหาข่าวสารซึ่งควรจะนำเสนอในภาวะวิกฤตที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต
2. เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนในช่วงภาวะวิกฤตโรคระบาดในกรณีต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009” ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมแนวคิดและทฤษฎีต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดกรอบแนวคิดและสนับสนุนเนื้อหาที่ต้องการศึกษาโดยแนวคิดที่เกี่ยวข้องนั้น ได้แก่

1. ทฤษฎีการวิเคราะห์เนื้อหา
2. แนวคิดเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์
3. ทฤษฎีการกำหนดวาระ (Agenda setting)
4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรณรงค์ทางการสื่อสาร
5. แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารในภาวะวิกฤต
6. แนวคิดการสื่อสารสุขภาพ
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีการวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นเทคนิคการวิจัยทางสื่อมวลชนที่ได้รับความนิยมสูงในปัจจุบัน(พีระ จิระโสภณ 2535) เนื่องจากการวิเคราะห์เนื้อหาถือว่าเป็นตัวบ่งชี้ หรือสัญญาณที่สามารถแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนที่สุดว่า สื่อมวลชนทำงานได้อย่างไร โดยสามารถพิจารณาได้จาก “เนื้อหา” และ “ความหมาย” ที่ถูกถ่ายทอดและถูกเปิดรับผ่านสื่อประเภทต่างๆ นั้นเอง (กาญจนา แก้วเทพ,2541)

บัดด์, ทอป, โดโมเกว (Budd, Thop, Domogew, 1967: 2-3) กล่าวถึงการวิเคราะห์เนื้อหาว่าเป็นการศึกษาพฤติกรรมของผู้ส่งสาร (Source) ว่าผู้ส่งสารมีจุดมุ่งหมาย ค่านิยม ทักษะคิดอย่างไร การวิเคราะห์เนื้อหาจะช่วยให้สามารถศึกษาบุคคลจากเนื้อหาที่เขาแต่งขึ้นได้ และไม่เพียงแต่จะใช้วิเคราะห์เนื้อหามาอธิบายผู้ส่งสารเท่านั้น แต่สามารถนาระเบียบวิธีวิจัยของการวิเคราะห์เนื้อหามาใช้อธิบาย หรือทำนายผู้รับสาร (Receiver) ได้ เนื่องจากการ

วิเคราะห์เนื้อหาสามารถอธิบายด้วยกระบวนการของการสื่อสาร (Communication Process) ซึ่งประกอบด้วยผู้ส่งสาร (Source) สาร (Message) ช่องทาง (Channel) และการวิเคราะห์เนื้อหาสามารถสร้างความเชื่อมโยงระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร รวมทั้งการวิเคราะห์และทำนายปฏิกิริยาตอบ (Feedback) ของผู้รับสารได้อีกด้วย

เบอร์นาร์ด เบเรลสัน (Bernard Berelson, 1971) ได้กล่าวถึงในกระบวนการสื่อสารว่าสิ่งหนึ่งที่สำคัญก็คือเนื้อหาของสารกล่าวถึง “อะไร”

เกษม ศิริสัมพันธ์ (2507: 2) กล่าวว่า การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นวิธีการวิจัยสื่อสารมวลชนชนิดหนึ่งวิธีการนี้มุ่งศึกษาเฉพาะตัวเนื้อหาของสื่อมวลชน ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ นิตยสาร รายการวิทยุ หรือโทรทัศน์ ทั้งนี้เพื่อตรวจสอบเปรียบเทียบข้อมูลเพื่อแสดงแนวโน้มของการสื่อสารมวลชน

อุทุมพร จามรมาน (2531: 25) กล่าวว่า การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นวิธีการเฉพาะที่มีกระบวนการที่เป็นระบบ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ โดยพิจารณาจากการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อ ซึ่งวิเคราะห์เนื้อหานั้นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์ให้ชัดเจนว่าต้องการอะไร เพื่ออะไร ผลการวิเคราะห์เนื้อหาต้องได้รับการตรวจสอบทั้งในแง่ความเที่ยงและตรง

อรนุช เลิศจรรยาภักษ์(2524: 16) นิยามการวิเคราะห์เนื้อหาว่า คือ การวิเคราะห์ให้เห็นประจักษ์ สำนวจเนื้อหาที่แฝงอยู่กับเครื่องมือสื่อสาร โดยการจัดประเภท จัดทำตาราง และหาค่าจากสัญลักษณ์และใจความ เพื่อให้ทราบความหมายและผลกระทบ

นอกจากนี้ คลิฟเฟนดอร์ฟ (Krippendorff, 1980: 52-53) ได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับกระบวนการในการวิเคราะห์เนื้อหาว่าประกอบด้วย

1. กระบวนการข้อมูล (Data Making Process) คือ ข้อมูลเป็นหน่วยหนึ่งของข่าวสาร ซึ่งบันทึกอยู่ในสื่อที่มีความคงทนถาวร ข้อมูลไม่ใช่ข้อเท็จจริงแต่เป็นการทำให้อยู่ในรูปแบบหนึ่งเพื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในการวิเคราะห์เนื้อหาจะนำเอาข่าวสารที่ไม่มีโครงสร้างทางภาษาชัดเจนทำให้อยู่ในรูปของการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจะต้องเป็นตัวแทนที่ดีของปรากฏการณ์โดย

1.1 เรื่องที่สนใจศึกษาต้องแยกเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ (Unitizing)

1.2 จำนวนหน่วยที่จะบันทึกต้องผ่านการสุ่มตัวอย่าง (Sampling) อย่างมีระบบ

1.3 หน่วยทุกหน่วยต้องมีการลงรหัสให้อยู่ในรูปแบบที่สามารถวิเคราะห์ได้

2. การเปลี่ยนแปลงข้อมูล (Data Reduction) คือ การจัดทำข้อมูลให้อยู่ในลักษณะที่สามารถนำมาใช้กับคอมพิวเตอร์ได้

2.1 การอนุมานข้อมูล (Inference) คือ การพิจารณาข้อมูลอย่างมีเหตุผลซึ่งต้องเกี่ยวข้องกับการใช้สถิติ และต้องทำอย่างมีความเที่ยงตรง

2.2 การวิเคราะห์ (Analysis) คือ กระบวนการในการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบที่สังเกตได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หรือมีการพรรณนาผลของการวิเคราะห์ที่ชัดเจน

โดยสรุปแล้ว การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นระเบียบวิธีวิจัยประเภทหนึ่งที่นิยมใช้ในการวิจัยการสื่อสาร มีลักษณะผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สามารถศึกษาวิเคราะห์ไปยังผู้ส่งสาร ผู้รับสาร ตลอดจนผลและปฏิกิริยาของผู้รับสารด้วย

หน่วยของการวิเคราะห์เนื้อหา (The Unit of Content Analysis)

หน่วยของการวิเคราะห์เนื้อหาจะช่วยให้การวิเคราะห์เนื้อหาสามารถอธิบายได้ในเชิงปริมาณซึ่งแบ่งได้เป็น

1. หน่วยในการวิเคราะห์ซึ่งเคอลิงเจอร์ (Kerlinger, 1972 : 525) ได้อธิบายถึงหน่วยสำคัญไว้ 5 หน่วยคือ

1) การใช้คำ (Word) เป็นหน่วยที่เล็กที่สุดที่ใช้ในการวิเคราะห์ ซึ่งอาจจะบ่งหมายถึง กลุ่มคำ หรือบางครั้งเรียกหน่วยสัญลักษณ์ (Unit of Symbol) หรืออาจจะใช้ถ้อยคำ

2) แนวคิดหลัก (Theme) เป็นหน่วยที่ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาที่ใหญ่กว่าคำ แนวคิดหลักนี้อาจจะปรากฏอยู่ในประโยครวมที่แสดงแนวความคิดหลัก 1 แนวคิดในการวิเคราะห์ การใช้แนวคิดหลักนี้ นับว่าเป็นหน่วยที่มีประโยชน์สูงสุดในการวิเคราะห์เนื้อหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาลักษณะของการสื่อสารมวลชนต่อมติสาธารณะ

3) คุณลักษณะ (Character) เป็นการกำหนดหน่วยโดยพิจารณาคุณลักษณะที่ปรากฏอยู่ในสาร เช่น ในบทละคร เรื่องราว การตัดสินใจพิจารณาธงของหน่วยนี้จำเป็นต้องพิจารณาทั้งเรื่อง จึงจะสามารถแยกแยะคุณสมบัติออกมาได้ เช่น การแยกแยะคุณสมบัติด้านการศึกษา สถานภาพทางการเงิน ศาสนา เชื้อชาติ เป็นต้น

4) รายละเอียด (Item) เป็นหน่วยที่ใช้บ่อยที่สุดในการวิเคราะห์เนื้อหา รายละเอียดของสื่อที่ต่างกันจะไม่เหมือนกัน เช่น นิตยสาร หนังสือพิมพ์ บทความ สุนทรพจน์ รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ จดหมาย เป็นต้น รายละเอียดคือการจัดเรื่องอย่างกว้างๆ โดยการวิเคราะห์เรื่องทั้งหมด และภายในเรื่องแต่ละเรื่องนั้นยังสามารถจัดแบ่งแยกย่อยออกไปได้อีก เช่น ข่าวสามารถจัดกลุ่มเนื้อหา รายละเอียดได้อีก เช่น ข่าวภายในประเทศ ข่าวต่างประเทศ ข่าวเศรษฐกิจ เป็นต้น

5) การวัดเนื้อหาและเวลา (Space and Time) เป็นการวิเคราะห์ที่ใช้วัดลักษณะทางกายภาพของงานสื่อสาร ความกว้างของคอลัมน์ จำนวนหน้า ความยาวของบรรทัด อาจจะวัดเป็นนาที่สำหรับรายการวิทยุ และวัดเป็นคอลัมน์นิ้วสำหรับหนังสือพิมพ์ ซึ่งการวิเคราะห์เนื้อหาสามารถใช้หน่วยการวิเคราะห์หลายๆ ประเภทรวมกันตามความเหมาะสม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการศึกษานั้นๆ

2. หน่วยในการระบุจำนวน (The Unit of Enumeration) ได้แก่

1) เนื้อที่ (Space) คือ การวัดเนื้อหาด้วยจำนวนคือ คอลัมน์นิ้ว คอลัมน์ เซนติเมตร หน้าบรรทัด ย่อหน้า

2) การปรากฏ (Appearance) เป็นการนับคุณสมบัติของเนื้อหาของสารที่ต้องการนับจะนับการปรากฏของเนื้อหาว่าปรากฏหรือไม่ปรากฏ

3) ความถี่ (Frequency) เป็นวิธีการที่ใช้มากที่สุดในการวิเคราะห์เนื้อหา เช่น การนับความถี่ในการนำเสนอเนื้อหา โดยใช้คำๆ หนึ่ง เป็นต้น

4) ความเข้ม (Intensity) เป็นหน่วยในการระบุจำนวนที่ใช้ในการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม และทัศนคติที่ปรากฏในเนื้อหาของสาร แล้วจัดทำเป็นสเกลเรียงลำดับข้อความที่แสดงความเข้มในเรื่องค่านิยม และทัศนคติในเรื่องที่มีแนวคิดเดียวกัน แต่มีการใช้คำและส่วนประกอบของประโยคแตกต่างกัน ซึ่งจะเป็นตัวชี้ความเข้มที่แตกต่างกัน

วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ประภาวดี สืบสนธิ (2535: 133-134) ได้สรุปขั้นตอนในการวิเคราะห์เนื้อหาหลังจากที่ทำความเข้าใจกับปัญหาที่จะศึกษา และกำหนดสมมติฐานได้ดังนี้ คือ

1. ศึกษางานที่ต้องการวิเคราะห์ในขั้นตอน กำหนดหรือสร้างกลุ่ม เพื่อการวิเคราะห์ และหาดัชนี (Indicators) ที่เหมาะสมสำหรับแต่ละกลุ่มการวิเคราะห์และเหมาะสมกับเนื้อหา

2. กำหนดกลุ่มที่จะใช้แนวทางในการวิเคราะห์ เช่นถ้าต้องการศึกษารูปแบบของการนำเสนอเนื้อหาจะวิเคราะห์ได้ตามกลุ่มต่อไปนี้ คือรูปแบบและประเภทของงาน งานสื่อสาร รูปแบบของข้อความ และกลุ่มที่เกี่ยวกับอารมณ์

3. กำหนดดัชนีสำหรับแต่ละกลุ่ม จากกลุ่มกว้างๆที่จะวิเคราะห์ ผู้วิจัยจะหาดัชนีเป็นเครื่องชี้ว่าจะวิเคราะห์อะไร โดยผู้วิจัยต้องให้คำจำกัดความดัชนีที่กำหนดขึ้น ในการกำหนดกลุ่ม และกำหนดดัชนีขั้นตอนอาจจะสลับกันได้บางครั้ง ผู้วิจัยอาจจะสร้างดัชนีก่อนและหลังจากนั้น ก็นำไปสร้างกลุ่มการวิเคราะห์

4. กำหนดหน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์ หน่วยของการวิเคราะห์ ได้แก่ ประโยค
ตัวละคร รายการ การวัดเนื้อที่ เวลา

5. วิเคราะห์เนื้อหาโดยการเปรียบเทียบหน่วยของการวิเคราะห์ให้ตรงกับดัชนีและ
กลุ่มเนื้อหาที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยจะทำการแจกแจงความถี่ โดยการขีดรอยคะแนน และนำผลมา
วิเคราะห์ในเชิงปริมาณโดยการหาค่าร้อยละ

เกษม ศิริสัมพันธ์ (2507: 6-8) ได้กล่าวถึงวิธีการรวบรวมข้อมูลเพื่อการ
เปรียบเทียบและวิเคราะห์ที่สำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์เนื้อหามุ่งถึงการเปรียบเทียบข้อมูลเป็นสำคัญ การเปรียบเทียบ
อาจกระทำได้ด้วยระยะเวลา กล่าวคือ เปรียบเทียบข้อมูลจากเนื้อหาของหน่วยใดหน่วยหนึ่งของ
สื่อสารมวลชน โดยอาศัยช่วงระยะเวลาเป็นเครื่องเปรียบเทียบ

2. การวิเคราะห์เนื้อหาจะเกิดความหมายได้ก็ด้วยการจำแนกประเภท
(Categorization) ของเนื้อหาหรือข้อความที่ต้องการตรวจสอบ การจำแนกประเภทเนื้อหานั้น
ต้องกระทำให้เหมาะสมตรงตามความประสงค์ของการวิจัย ผู้ดำเนินการวิจัยย่อมต้องทราบ
จุดประสงค์ของการวิเคราะห์เนื้อหาว่าต้องการข้อมูลเนื้อหาชนิดใด เรื่องใด เพื่อทราบแนวโน้ม
ทางใด ฉะนั้นการจำแนกประเภทเนื้อหาจึงต้องทำให้เหมาะสมกับเรื่องราวที่วิจัยนั้น การจำแนก
ประเภทเนื้อหาก็ก็นำมาใช้เป็นฐาน (Criteria) ในการตรวจวัดและรวบรวมข้อมูลจากเนื้อหา

3. หน่วยของการวัด (Unit of enumeration) การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นวิธีการวิจัย
เพื่อต้องการทราบแนวโน้มด้วยการเปรียบเทียบทางปริมาณ (Quantitative Comparison) ฉะนั้น
จึงจำเป็นต้องมีหน่วยของการวัดเนื้อหาเพื่อทราบปริมาณเนื้อหาที่ต้องการ หน่วยของการวัด
เนื้อหานี้มีใช้กำหนดโดยแน่นอนเป็นสากลทั่วไป ผู้ดำเนินการวิจัยต้องกำหนดขึ้นตามความ
เหมาะสมเช่นเดียวกัน ในบางภาษา (เช่นภาษาอังกฤษ) รูปประโยคเป็นที่แน่นอน จำนวนประโยค
อาจถือเป็นหน่วยงานของการวัดก็ได้ มีข้อสังเกตอยู่ประการหนึ่ง หน่วยของการวัดเนื้อหา ยิ่ง
กำหนดได้แคบลงเท่าใด ความแน่นอนในการเปรียบเทียบเพื่อทราบแนวโน้มย่อมแม่นยำขึ้นเพียง
นั้น ในการวิเคราะห์เนื้อหาบางประการ กรณีซึ่งต้องการความแน่นอนในความหมายของเนื้อหา
เช่น การตรวจสอบการโฆษณาชวนเชื่อ เป็นต้น นักวิจัยจำเป็นต้องกำหนดหน่วยของการวัด

ตามความหมายเชิงภาษา (Semantic Meaning) ของคำที่ใช้เนื้อหา ถ้อยคำบางคำ อาจมีความหมายหนักเบาได้ในความหมายแวดล้อมต่างกัน

ขั้นตอนในการวิเคราะห์เนื้อหา มีดังต่อไปนี้

1. ตั้งกฎเกณฑ์ สำหรับการคัดเลือกเอกสารและหัวข้อที่จะทำการวิเคราะห์ ซึ่งในงานวิจัยฉบับนี้ ได้ตั้งหัวข้อที่จะวิเคราะห์ คือ ประเภทของเนื้อหา ปริมาณของเนื้อหา และรูปแบบในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009

2. วางเค้าโครงของข้อมูลโดยการทำรายชื่อคำ หรือข้อความในเอกสารที่จะถูกนำมาวิเคราะห์ แล้วแบ่งไว้เป็นประเภท (Categories) การทำเช่นนี้จะช่วยทำให้การวิเคราะห์มีความสม่ำเสมอ

3. ต้องคำนึงถึงบริบท หรือสภาพแวดล้อมประกอบของข้อมูลเอกสารที่จะนำมาวิเคราะห์ อาทิ เป็นเนื้อหาที่ใครเป็นผู้เขียน และเขียนไปถึงคนกลุ่มใด

4. วิเคราะห์เนื้อหาตามที่ปรากฏ (Manifest Content) ในเอกสารมากกว่ากระทำกับเนื้อหาที่ซ่อนอยู่ (Latent Content)

เทคนิคที่สำคัญของการวิเคราะห์เนื้อหา คือ การวางระบบข้อมูลโดยการจัดประเภทคำและข้อความที่จะวิเคราะห์ ควรจัดและจำแนกประเภทของคำหรือข้อความให้ครอบคลุม ตรงตามปัญหาของการวิจัย การทำระบบจำแนกประเภทที่ดี ควรมีลักษณะดังนี้

1. ระบบการจำแนกประเภทควรสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการวิจัย นั่นคือ ตรงกับนิยามกรอบแนวคิด นิยามตัวแปร และนิยามเชิงปฏิบัติการในการวิจัยนั้น นิยามเชิงปฏิบัติการถือเป็นตัวบ่งชี้ของประเภทที่เหมาะสมมากอย่างหนึ่งที่นักวิจัยควรใช้เป็นเกณฑ์ในการจำแนกประเภท

2. ระบบจำแนกประเภทควรมีความครอบคลุม นั่นคือ สามารถรองรับคำและข้อความที่ถูกแจงนับได้เป็นอย่างดี การสร้างคุณลักษณะครอบคลุมนี้ทำได้โดยการระบุรายละเอียดของแนวคิดย่อยและตัวแปรของการวิจัยให้ชัดเจนที่สุดเท่าที่จะทำได้

3. ระบบการจำแนกประเภทควรมีความเด่นชัดในตัวเอง เพื่อให้การจำแนกข้อมูลทำได้สะดวก ไม่เกิดปัญหาว่าคำหรือข้อความสามารถเข้าได้หลายๆ ประเภท

4. ระบบจำแนกประเภทไม่ควรมีความซ้ำซ้อน เหลื่อมกัน นั่นคือ ไม่ควรมีประเภทที่คล้ายคลึงกันในบางส่วน

5. ผู้สร้างระบบจำแนกประเภทควรใช้หลักการเดียวกันในการจัดประเภทต่างๆ ประเด็นนี้รวมถึงการแยกข้อมูลเป็นข้อมูลที่ปรากฏและข้อมูลที่แฝงอยู่ด้วย ไม่ควรนำข้อมูลทั้งสองระดับนี้มาเปรียบเทียบกัน

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์เนื้อหาโดยอาศัยขั้นตอนการวิเคราะห์ดังนี้

- 1) ตั้งกฎเกณฑ์ สำหรับการคัดเลือกเอกสาร และหัวข้อที่จะทำการวิเคราะห์ เพื่อจะได้มีเกณฑ์แบบเดียวกันในการคัดเลือก
- 2) วางเค้าโครงข้อมูลโดยการทำรายชื่อคำหรือข้อความในเอกสารที่จะนำมาวิเคราะห์แล้วแบ่งไว้เป็นประเภท เพื่อใช้ตัดสินใจในการตั้งคำของข้อความ และทั้งคำหรือข้อความใดไป
- 3) นำบริบทและสภาพแวดล้อมของข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วย อาทิ ใครเป็นผู้เขียน เขียนให้ใครอ่าน ฯลฯ เพื่อให้การวิเคราะห์เป็นไปอย่างลึกซึ้ง
- 4) วิเคราะห์เนื้อหาตามที่ปรากฏในเอกสาร

ประโยชน์ของการวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์เนื้อหาสามารถใช้ประโยชน์ในการศึกษาแนวโน้มของเนื้อหาข่าวสารในสาขาวิชาต่างๆ มากมาย เช่น วารสารศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ ตลอดจนด้านเศรษฐศาสตร์ เป็นต้น การวิเคราะห์เนื้อหาจะสะท้อนให้เห็นพัฒนาการของสาขาวิชาต่างๆ โดยอาศัยหลักเนื้อหาในแต่ละช่วงเวลา เป็นพื้นฐาน นอกจากนี้ยังอาจใช้ การวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อสืบค้น ทักษะคติ ความสนใจ ความเชื่อของบุคคล สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สภาพทางจิตวิทยา พฤติกรรม ตลอดจนความตั้งใจ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์เนื้อหาที่มีข้อแตกต่างจากการวิจัยอื่นๆ อยู่หลายประการ ได้แก่

1. การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นเทคนิคการวิจัยอย่างหนึ่งที่เกิด สภาวะที่ผู้วิจัยไม่รู้ตัว ทำให้เกิดความเป็นธรรมชาติของข้อมูลที่ได้รับ โดยเป็นผลมาจากการวิเคราะห์เนื้อหาที่ศึกษาจากสาร

2. การวิเคราะห์เนื้อหาสามารถนำมาใช้ได้กับข้อมูลที่ไม่มีโครงสร้างชัดเจนเมื่อเปรียบเทียบกับเทคนิคการวิจัยแบบอื่นๆ เช่นการออกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ ซึ่งจะมีลักษณะที่เป็นการกำหนดคำตอบให้ดับผู้ตอบ ในขณะที่การวิเคราะห์เนื้อหา นั้น ผู้วิจัยต้องสนใจข้อมูลทุกอย่างที่ส่งมาจากผู้ส่งสาร ซึ่งอาจประกอบด้วยภาษา และเหตุผล ทั้งนี้จะไม่มีลักษณะของข้อมูลที่ถูกกำหนดโครงสร้างมาก่อน

3. การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดความหมายของข้อมูลและเป็นกระบวนการทำให้ข้อมูลที่อยู่ในรูปของสัญลักษณ์ ซึ่งการวิจัยด้วยเทคนิคอื่นๆ จะไม่สนใจในเรื่องการใช้ภาษา การใช้ถ้อยคำในการตอบ และไม่นำคำตอบดังกล่าวมาทำให้อยู่ในรูปของสัญลักษณ์

4. การวิเคราะห์เนื้อหาสามารถใช้ได้กับข้อมูลที่มีความกว้างมาก ในขณะที่การวิจัยแบบอื่นจะทำการศึกษาในวงแคบ เช่นศึกษาเฉพาะกรณี แต่ทั้งนี้จะเป็นการศึกษาในเชิงลึก

2. แนวคิดเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์เป็นสื่อประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในสังคม มนุษย์เราจะสามารถทราบข่าวสาร เหตุการณ์ และสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ว่าใกล้และไกลตัวได้จากหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์ก็นับว่าเป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่ง คำว่า "หนังสือพิมพ์" ตามพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 ระบุว่า หนังสือพิมพ์ หมายความว่า สิ่งพิมพ์ซึ่งมีการจำหน่ายเช่นเดียวกัน และออกหรือเจตนาจะออกตามลำดับเรื่องไป มีกำหนดระยะเวลาหรือไม่ก็ตาม (ดรุณี หิรัญรักษ์, 2529: 1)

คาร์เตอร์ วี. กูด (Carter V. Good) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หนังสือพิมพ์ คือ สิ่งตีพิมพ์ที่ออกตามระยะเวลาที่กำหนด ติดต่อกันไปตามลำดับ ลักษณะเป็นกระดาษขนาดใหญ่ มีจำนวนหลายแผ่น พับได้ จุดมุ่งหมายเพื่อเสนอข่าวสาร หรือสิ่งที่น่าสนใจทั่วไป ตามปกติ ออกเป็นรายวัน หรือรายสัปดาห์ แต่ถ้าเพื่อการศึกษาอาจออกเป็นรายปักษ์หรือรายเดือนก็ได้ (Carter V. Good, 1965: 637)

ซามูเอล เบคคอฟ (Samuel Beckoff) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หนังสือพิมพ์เป็น อุปกรณ์การสื่อสารมวลชนประเภทตีพิมพ์ออกจำหน่ายเป็นประจำและสม่ำเสมอ (Beckoff, 1965: 5)

จูเลียน อาอัมส์ (Julian Adams) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หนังสือพิมพ์รายวัน คือ หนังสือพิมพ์ที่ออกจำหน่ายสม่ำเสมอเป็นประจำทุกวัน มักจะพิมพ์ในเมืองหลวงหรือเมืองใหญ่ๆ ลงข่าวทุกชนิด อาทิ ข่าวธุรกิจ ข่าวกีฬา ข่าวสังคม และข่าวบันเทิง เป็นต้น ข่าวที่นำมาลงเป็น ข่าวสด ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันนั้น หรืออย่างช้าไม่เกิน 2 – 3 วัน (Adams, 1959: 29)

หนังสือพิมพ์เป็นสิ่งพิมพ์ที่ออกจำหน่ายสม่ำเสมอเป็นประจำ มักจะพิมพ์ในเมืองหลวงหรือเมืองใหญ่ ลงข่าวทุกชนิด เช่น ข่าวธุรกิจ ข่าวในประเทศ ข่าวกีฬา ข่าวสังคม ข่าวบันเทิง เป็นต้น โดยข่าวที่นำมาลงต้องเป็นข่าวสดซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันนั้น หรืออย่างช้าไม่เกิน 2 – 3 วัน ซึ่งโดยทั่วไปจะมีระยะเวลาในการออกในช่วงสั้นๆ เป็นรายวันหรือรายปักษ์ เป็นต้น โดยทั่วไปการจัดแบ่งประเภทหรือรูปแบบของหนังสือพิมพ์ อาจจำแนกได้เป็น 4 รูปแบบ ตามลักษณะดังต่อไปนี้ (สุรพงษ์ โสภนะเสถียร, 2533: 162)

1. ความถี่ของการตีพิมพ์ หมายถึง หนังสือพิมพ์ที่ถูกแบ่งประเภทโดยกำหนดระยะเวลาที่ออกจำหน่ายในครั้งหนึ่งๆ โดยมากจะมีระยะเวลาในการจำหน่าย 2 แบบ คือ

- หนังสือพิมพ์รายวัน (Dailies) เป็นหนังสือพิมพ์ที่ต้องจำหน่ายให้หมดตลาดภายในแต่ละวัน อายุของหนังสือพิมพ์จึงสั้น ลักษณะเด่นอยู่ที่ความสดและความรวดเร็วในการเสนอข่าวโดยเฉพาะ จะต้องมีราคาถูกเนื่องจากต้องการให้ลูกค้าซื้อทุกวัน ดังนั้น หนังสือพิมพ์จึงจำเป็นต้องมีโฆษณาและยอดจำหน่ายสูง เพื่อทดแทนกำไรต่อฉบับที่น้อย เช่น ไทยรัฐ เดลินิวส์ และแนวหน้า เป็นต้น

- หนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ (Weeklies) คือ หนังสือพิมพ์ที่กำหนดออกทุก 7 วัน จึงไม่ได้เน้นความสดของข่าว แต่ยังคงเน้นการเสนอข้อเท็จจริง สนเทศ ข้อมูล สารคดีและบทวิเคราะห์ที่ทันสมัย เช่น ผู้จัดการ และฐานเศรษฐกิจ

2. ปริมาณการไหลเวียนหรือจำนวนพิมพ์ (Circulation Size) โดยจำแนกได้เป็น 2 ระดับคือ

- ขนาดใหญ่ ส่วนมากเป็นหนังสือพิมพ์ที่ดำเนินกิจการอยู่ในกรุงเทพมหานคร มียอดการจัดจำหน่ายสูงและมักจะเปิดตลาดไปทั่วประเทศ ทำให้กลายเป็นหนังสือพิมพ์ระดับชาติ บางฉบับอาจต้องจัดพิมพ์หลายกรอบใน 1 วัน อาทิ กรอบแรกและกรอบหลังเพื่อประโยชน์ในการวางตลาดให้กว้างขวางมากขึ้น ดังนั้น หนังสือพิมพ์ขนาดใหญ่จะมีอิทธิพลต่อสังคมการเมืองค่อนข้างสูง เช่น ไทยรัฐ เดลินิวส์ และสยามรัฐ เป็นต้น

- ขนาดเล็ก มันเป็นหนังสือพิมพ์ที่ดำเนินกิจการตามภูมิภาคหรือที่เรียกกันว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น มียอดพิมพ์ในปริมาณน้อยเฉพาะผู้อ่านในท้องถิ่น ขอบเขตของเนื้อหาจึงแคบเฉพาะข่าวท้องถิ่น ดังนั้น ความสำคัญและอิทธิพลต่อสังคมการเมืองในระดับประเทศจึงน้อย และมักประสบปัญหาในการดำเนินกิจการและการลงทุน เช่น ไทยแหลมทอง ไทยทักษิณ หรือระมิงค์ เป็นต้น

- หนังสือพิมพ์เฉพาะทาง (Special – Service Newspaper) คือ หนังสือพิมพ์ที่ดำเนินกิจการเฉพาะกลุ่มเป้าหมายบางกลุ่มหรือเฉพาะกลุ่ม (Segmentation) ทำให้การเสนอสารสนเทศมีลักษณะเฉพาะไปด้วย จึงเป็นเสมือนหนังสือพิมพ์สำรอง (Alternative Newspaper) เหมาะกับความสนใจเป็นพิเศษที่เพิ่มเติมจากหนังสือพิมพ์ทั่วไป จึงมียอดจำหน่ายต่ำและโฆษณาน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับหนังสือพิมพ์ทั่วไป เช่น หนังสือพิมพ์ธุรกิจ หนังสือพิมพ์จีน เป็นต้น

3. เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ จำแนกได้ 2 ลักษณะคือ (มาลี บุญศิริพันธ์, 2531: 2-3)

- หนังสือพิมพ์ประเภทเฟื่องปริมาณ (Popular Newspaper) คือ หนังสือพิมพ์ที่ให้ความสำคัญกับข่าวประเภทเร้าอารมณ์ ตื่นเต้น เช่น ข่าวอุบัติเหตุ ข่าวอาชญากรรม ข่าวบันเทิง ข่าวภัยพิบัติต่างๆ ข่าวที่เกี่ยวข้องกับเพศ ข่าวบุคคล ตลอดจนข่าวความขัดแย้งและความรุนแรงต่างๆ ที่คนทั่วไปสนใจ (Human Interest) บางที่เราเรียกข่าวประเภทนี้ว่า ข่าวเบา (Soft News)

โดยเนื้อหาสามารถเข้าใจได้ทันทีซึ่งไม่จำเป็นต้องนำไปคิดต่อ จึงเป็นที่นิยมสำหรับผู้อ่านระดับกลางลงไป ลักษณะการจัดหน้าค่อนข้างดูฉลาด พาดหัวตัวโต เน้นภาพประกอบเป็นส่วนสำคัญในการจูงใจให้คนอ่าน ตลอดจนใช้ภาษาและลีลาเร้าความรู้สึกผู้อ่าน หนังสือพิมพ์ประเภทนี้จะมุ่งที่ปริมาณการจำหน่าย นักวิชาการจัดข่าวประเภทนี้ เป็นข่าวที่ให้ผลตอบแทนของทางอารมณ์โดยทันที (Immediate Rewards) รูปแบบการเขียนเต็มไปด้วยลีลาจินตนาการ และมักใช้ภาษาสามัญอยู่เสมอ ตัวอย่าง ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เดลินิวส์ ข่าวสด

- หนังสือพิมพ์ประเภทเพ่งคุณภาพ (Quality Newspaper) คือ หนังสือพิมพ์เน้นคุณภาพ ในที่นี้มีได้หมายความว่า เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีคุณภาพดีเสมอไป แต่หมายถึงลักษณะการเสนอเนื้อหาที่มีผลกระทบต่อสังคม ลักษณะเนื้อหาสาระค่อนข้างหนัก (Hard News) เช่น ข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจ และข่าวต่างประเทศ เน้นการรายงานวิเคราะห์สถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นประกอบในคอลัมน์หน้าในด้วย ลักษณะการจัดหน้าหนึ่งมักเรียงง่าย เป็นระเบียบไม่หวือหวา หนังสือพิมพ์ประเภทนี้จำนวนจำหน่ายไม่สูงนัก ผู้อ่านหนังสือพิมพ์ประเภทนี้ค่อนข้างอยู่ในวงจำกัดเฉพาะกลุ่มบุคคลที่มีความสนใจในความเคลื่อนไหวของข่าวสารการเมืองมากกว่าผู้อ่านหนังสือพิมพ์ประเภทปริมาณ เช่น ข่าวเศรษฐกิจ การเมือง สังคม การศึกษา ผู้นิยมอ่านมักเป็นผู้บริหาร หรือผู้มีการศึกษาพอสมควร ข่าวประเภทนี้มุ่งสนองความรู้ ความคิดเห็นเป็นสำคัญ ให้ผลตอบแทนแก่ผู้อ่านในระยะยาว (Delayed Rewards) กล่าวคือ ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้ ความเข้าใจ และเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ เช่น เป็นข้อมูลช่วยในการตัดสินใจ วิพากษ์วิจารณ์ แสดงความคิดเห็น รูปแบบการเขียนไม่เร้าอารมณ์ ค่อนข้างจริงจังใช้เหตุผลมากกว่าการใช้สำนวนโวหาร ตัวอย่าง ได้แก่ หนังสือพิมพ์มติชน สยามรัฐ เป็นต้น (พีระ จิโรโสภณ, 2531: 191-192)

นอกจากนี้ มีการเปรียบเทียบหนังสือพิมพ์เหมือนสุนัขเฝ้าบ้าน (Watchdog) คือ ทำหน้าที่คอยระวังสอดส่องพฤติกรรมของสังคม รวมถึงเฝ้าสอดส่องการปฏิบัติงานของรัฐบาลให้กระทำในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม หลีกเลี่ยงสิ่งที่อาจเกิดผลเสียต่อประชาชน เท่ากับเป็นปากเสียงของประชาชน หนังสือพิมพ์จึงทำหน้าที่ในฐานะเป็นผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ของสังคมโดยการรายงานข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นให้ประชาชนทราบอย่างรวดเร็ว รวมทั้งเป็นสื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรต่างๆ ตลอดจนถึงถ่ายทอดทัศนคติ ค่านิยมและมรดกทางสังคม และให้ความบันเทิงที่ไม่เป็นพิษเป็นภัยด้วย

ลักษณะของหนังสือพิมพ์รายวัน

หนังสือพิมพ์รายวันส่วนใหญ่มักมีรูปแบบเป็นมาตรฐานเดียวกัน คือใช้กระดาษไม่ตีลัง มีหลายแผ่น เรียงซ้อนกัน ไม่เย็บติดกัน ขนาดของกระดาษมี 2 ขนาด คือ ขนาด 15x22 นิ้ว เรียกว่า Full Size และขนาด 11x13 นิ้ว เรียกโดยทั่วไปว่า ขนาด Tabloid (ดรุณี หิรัญรักษ์, 2529: 2)

ในประเทศไทยหนังสือพิมพ์รายวันมักมีขนาดใหญ่ ลักษณะเด่นของหนังสือพิมพ์รายวันแต่ละฉบับที่สังเกตเห็นได้ชัดเจน คือ สีของหนังสือพิมพ์ ซึ่งแต่ละฉบับมีสีเฉพาะของตัวเอง เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละฉบับ

โดยทั่วไป หนังสือพิมพ์มีจำนวนหน้า ตั้งแต่ 12-20 หน้า หรือมากกว่า ในแต่ละหน้าบรรจุเนื้อหาไว้อย่างเป็นสัดส่วน การกำหนดเนื้อหาไม่มีหลักเกณฑ์แน่นอน อาศัยหลักจิตวิทยา ตามความสนใจของผู้อ่าน เช่น การเสนอเรื่องที่คนสนใจไว้หน้าแรก ตามแต่นโยบายของหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นๆ ส่วนหน้าสุดท้ายมักเป็นหน้าไว้ต่อข้อความที่มาจากหน้าอื่นๆ มีการเสนอข้อเขียนต่างๆ ที่ผู้อ่านสนใจ อาทิ คอลัมน์ตอบจดหมาย หรือบทความต่างๆ เป็นต้น (นฤมล ศรีสว่าง, 2532: 21)

คุณสมบัติของหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีคุณสมบัติแตกต่างไปจากสื่อมวลชนประเภทอื่นๆ ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้ (ชาย อุบลเดชประชารักษ์, 2511 อ้างถึงใน จิตสุดา รูปงาม, 2536: 35)

หนังสือพิมพ์	วิทยุ วิทยุโทรทัศน์
1. เก็บเป็นหลักฐานได้ ยั่งยืน	1. ฟังแล้วหมดไป
2. ใช้สอบข้อเท็จจริงได้ แก้ไขได้	2. ทดสอบยากนอกจากบันทึกไว้
3. อ่านเมื่อใดก็ได้ตามความสะดวก	3. รับได้เฉพาะตามกำหนดเวลา
4. ให้ข่าวละเอียดกว่า ติดตามข่าวได้เสมอ หากมีเนื้อหามากทำฉบับพิเศษได้	4. ไม่ละเอียดเนื่องจากเวลาจำกัด

5. เอกชนเป็นเจ้าของ มีความคิดเห็นแตกต่างได้มาก	5. เป็นของราชการส่วนมาก ความเห็นจึงสอดคล้องกัน
6. เปิดโอกาสรับความคิดเห็นและคำร้องทุกข์ของราษฎรได้มาก	6. ทำได้ไม่มากเท่า

จากคุณสมบัติดังกล่าว ทำให้หนังสือพิมพ์มีบทบาทและอิทธิพลมากต่อผู้รับสาร สามารถโน้มน้าวใจผู้อ่านให้มีความคิดเห็นคล้ายตามไปโดยง่าย อีกทั้งยังสามารถเก็บไว้เป็นหลักฐานและตรวจสอบข้อเท็จจริงต่างๆ ตลอดจนสามารถเปิดอ่านเมื่อใดก็ตามที่ผู้รับสารสะดวกในการรับข่าวสาร โดยจะให้รายละเอียดของข่าวสารมากกว่าในสื่อวิทยุและโทรทัศน์

บทบาทและหน้าที่ของหนังสือพิมพ์

บทบาทและหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อสังคมนั้น ได้มีนักวิชาการแสดงความคิดเห็น ดังนี้

แฟรงค์ ดับบลิว รัชเชอร์ (Frank W. Rucher, 1968: 5-6) แสดงความคิดเห็นว่า บทบาทของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อสังคมมีดังนี้

1. ทำหน้าที่แถลงการณ์โดยเสนอข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน
2. ให้สาระสำคัญของข่าวสาร โดยอาจมีภาพประกอบความเข้าใจได้
3. สร้างประสามติโดยการกระตุ้นให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นลงในหนังสือพิมพ์
4. เผยแพร่ชุมชนของตนต่อโลกภายนอก ชี้ให้เห็นข้อบกพร่อง ข้อควรแก้ไขของชุมชน
5. ป้องกันและเหนี่ยวรั้งการกระทำที่ผิดจากวิถีทางประชาธิปไตย
6. ให้การศึกษาแก่ผู้อ่านด้วยการให้ความรู้

ซี มัวร์ อูเร (Seymour – Ure) ได้แสดงความคิดเห็นว่า หน้าที่ของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อสาธารณชนและการเมืองมีดังนี้ (Colin Seymour, 1968: 15-19)

1. เป็นสื่อกลางการติดต่อระหว่างรัฐบาลและประชาชน โดยการเผยแพร่ข่าวสารระหว่างกันและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยชี้ให้ผู้อ่านเห็นถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมและการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนโดยรัฐบาล

2. มีหน้าที่สร้างประสามติ โดยการแสดงความคิดเห็นต่างๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศ มีความเห็นเป็นของตนเองและมุ่งความสนใจไปในเรื่องที่เหมาะสม

ดรุณี หิริญรักษ์ (อ้างถึงใน ธนวรรณ กัมมารเจษฎากุล, 2547: 17-20) ได้แสดงความคิดเห็นว่า หนังสือพิมพ์มีความรับผิดชอบต่อการให้บริการชุมชนในด้านต่างๆ ที่สำคัญ ดังนี้

1. ให้ข้อเท็จจริงที่สำคัญ หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่ประกาศเกี่ยวกับเวลาการประชุม แจ้งการเกิด การตาย ของบุคคล ตลอดจนการแต่งงานและข้อเท็จจริงในเรื่องราวต่างๆ ที่สำคัญเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน หนังสือพิมพ์จะทำหน้าที่เป็นผู้เตือน เมื่อถึงเวลาที่ประชาชนต้องเสียภาษี หรือทำการเลือกตั้ง เป็นต้น ซึ่งในการรายงานข่าวหรือข้อเท็จจริงต่างๆ ต้องอาศัยความรวดเร็ว ความทันสมัยต่อเหตุการณ์ สิ่งที่สำคัญคือความถูกต้องของข้อมูล

2. ให้การศึกษา หนังสือพิมพ์จะให้ความรู้ให้การศึกษา ความรู้เหล่านี้ผู้อ่านจะได้รับจากการอ่านคอลัมน์และบทความต่างๆ ที่มีในหน้าหนังสือพิมพ์ คอลัมน์นี้ที่มักจะมีและได้อ่านเป็นประจำได้แก่ คอลัมน์แพทย์ ซึ่งเป็นคอลัมน์ที่ตอบปัญหาผู้อ่านเกี่ยวกับปัญหาด้านสุขภาพ โรคภัยไข้เจ็บ และวิธีการป้องกัน เป็นต้น ความสำคัญในด้านนี้หนังสือพิมพ์อาศัยการวิจัย การคัดเลือก และการชี้แนะ

3. ให้ความสำคัญต่อข่าว หนังสือพิมพ์จะให้ความสำคัญต่อสิ่งที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นบุคคล สถานที่ หรือเหตุการณ์ และความสำคัญเหล่านี้ต้องสอดคล้องกับความสดและทันต่อเหตุการณ์

4. มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของประชาชน หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่จะเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องที่เขาสนใจผ่านทางหน้าหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์จึงทำหน้าที่เป็นเสมือนเวทีแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนทัศนคติระหว่างหนังสือพิมพ์เองกับประชาชนทั่วไป ผู้อ่านมีโอกาสได้รับความเห็นจากทั้ง 2 ฝ่าย หนังสือพิมพ์จึงทำหน้าที่บริการชุมชนในระบบประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี

5. ส่งเสริม สนับสนุนความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน หนังสือพิมพ์จะทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาและการเติบโตของชุมชน ไม่ว่าจะในด้านการโฆษณา หรือประชาสัมพันธ์ชุมชน ให้โลกภายนอกได้ทราบถึงความเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและ ปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

6. เป็นสถาบันย่อยในการให้บริการประชาชน หนังสือพิมพ์ถึงแม้จะไม่ใช่อำนาจในการให้บริการประชาชนภายใต้การควบคุมของรัฐเช่นเดียวกับสถาบันอื่นก็ตาม แต่หนังสือพิมพ์มีบทบาทที่สำคัญในการให้บริการดังกล่าวเพราะเป็นลักษณะธรรมชาติของหนังสือพิมพ์เอง

7. ผลิตข่าวและการโฆษณา ข่าวสารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคมและมนุษย์อย่างมาก การโฆษณาสินค้ามีบทบาทสำคัญมากขึ้น เมื่อสังคมมีการปฏิวัติอุตสาหกรรมและการค้าขาย การแข่งขันจึงตามมาในรูปของการชักจูง โน้มน้าว เพื่อสนับสนุนสินค้าของตนให้กว้างขวางและเป็นที่รู้จัก หนังสือพิมพ์จึงมีบทบาทสำคัญในการให้บริการด้านข่าวสารและการโฆษณา

8. สร้างธุรกิจชุมชน หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่ประสานงานวงการธุรกิจกับประชาชนในชุมชน โดยการเป็นสื่อกลางในการโฆษณาสินค้าเพื่อให้ลูกค้าได้ผลประโยชน์ในการทราบว่า มีสินค้าอะไรที่ผลิตออกมาสู่ตลาด ประชาชนสามารถเลือกซื้อสินค้าได้จากการอ่านโฆษณาใน หนังสือพิมพ์

9. พิทักษ์และคุ้มครองประชาชน หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่ประสานงานกับผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ ได้เป็นอย่างดี โดยหนังสือพิมพ์จะตีพิมพ์ความคืบหน้า การเคลื่อนไหวของการทำงานของเจ้าหน้าที่ในวงราชการที่มีหน้าที่โดยตรงกับกิจการบางอย่าง การตีพิมพ์ข่าวสารดังกล่าวทำให้ ประชาชนได้ทราบและหาวิธีป้องกัน จากคำเตือนที่ได้รับจากหนังสือพิมพ์

10. ปกป้องเสรีภาพของประชาชน หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่ปกป้องประชาชนในระบอบ สังคมที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะสิทธิมนุษยชน ในด้านการแสดงออกซึ่ง ความคิดเห็น

ถาวร บุญวัฒน์ (2538: 23) กล่าวถึง ภาระหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ ไว้ว่า หน้าที่ ของหนังสือพิมพ์ก็คือ การสื่อสารในรูปของข่าวสาร งานทางความคิดและความบันเทิงไปสู่ ประชาชนเพื่อความรู้ พัฒนาความคิด ยกย่องระดับสังคม และก่อให้เกิดความเจริญแก่ประชาชนใน สังคม

กล่าวกันว่าหนังสือพิมพ์คือกระจกเงาสะท้อนสังคม หมายความว่า สังคมเป็นอย่างไร หนังสือพิมพ์ย่อมสะท้อนภาพสังคมเช่นนั้นออกมา

มาลี บุญศิริพันธ์ ได้แบ่งหน้าที่หลักหนังสือพิมพ์ไว้ในหนังสือหลักการทำหนังสือพิมพ์เบื้องต้นในบททั่วไปดังนี้ (อ้างถึงใน ถาวร บุญปวัฒน์, 2538: 23-24)

1. ให้ข่าวสาร (to inform) หนังสือพิมพ์มีหน้าที่ในการเสนอข่าวสารให้ดำเนินไปสู่ความถูกต้อง และเป็นจริง แม้คำว่า “ข่าว” จะเป็นเพียงข้อเท็จจริงก็ตาม แต่ทำยที่สุดแล้วความเป็นจริงต้องปรากฏ

2. ให้ข้อเสนอแนะ (to give opinion) หนังสือพิมพ์จะต้องกระทำอย่างเป็นกลาง เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม และเป็นการชี้แนะไม่ใช่ชี้ขาด เนื่องจากภววิสัยของคนอ่านนั้นต้องปรับข้อเสนอแนะให้เข้ากับสภาพของตัวเอง

3. ให้ความบันเทิง (to entertain) หนังสือพิมพ์เสนอในรูปแบบของข้อเขียนที่ให้สุนทรียภาพรูปภาพที่ให้ความงดงาม ความคมชัดและความถูกต้องเป็นธรรม และยังให้ความบันเทิงในรูปแบบการจัดหน้าและวางรูปเล่มด้วย

4. เป็นสื่อโฆษณา (to advertise) หนังสือพิมพ์เป็นธุรกิจในระบบทุนนิยมจึงหลีกเลี่ยงการลงโฆษณาสินค้าเสียมิได้

กล่าวโดยสรุป หนังสือพิมพ์มีบทบาทสำคัญต่อสังคมในการถ่ายทอดข่าวสาร ข้อมูลและให้ความกระจ่างแก่ประชาชน ด้วยการรายงานและอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นในโลก โดยมีนักข่าวทำหน้าที่เป็นเสมือนหูและตา คอยรับฟังมองดูและรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายใต้ขอบเขตกฎหมายที่ควบคุมโดยรัฐบาล และในขณะเดียวกัน หนังสือพิมพ์ก็ทำหน้าที่เป็นผู้เฝ้าดูการปฏิบัติงานของรัฐบาลและสถาบันอื่นๆ แทนประชาชน บทบาทหน้าที่หลักของหนังสือพิมพ์ก็คือ การให้ข่าวสาร รวมไปถึงการให้ข้อเสนอแนะ ให้ความบันเทิง และเป็นสื่อในการโฆษณา โดยจะต้องปฏิบัติหน้าที่ ด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างเข้มงวดและจริงจัง ปราศจากการมีอคติและความลำเอียงใดๆ ทั้งสิ้น (ธีรานุช เทพวัลย์, 2536: 65)

ในการนำเสนอประเด็นต่างๆ ในหนังสือพิมพ์ จะเห็นได้ว่า การนำเสนอเรื่องราวในหนังสือพิมพ์นั้นมีรูปแบบในการนำเสนอหลายรูปแบบดังต่อไปนี้

1. ข่าว (News) มีความหมายต่างกัน ขึ้นอยู่กับว่าจะมองแง่มุมของเหตุการณ์อย่างไร ทำให้นิยามของคำว่า “ข่าว” เป็นไปอย่างกว้างขวาง ข่าว คือ รายงานของเหตุการณ์ปัจจุบันมีความยุติธรรม ทันเหตุการณ์ ถูกต้อง กะทัดรัดและเที่ยงตรง ข่าว คือ สิ่งที่ประชาชนสนใจ ข่าว คือ สิ่งที่บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ตัดสินใจเลือกลงพิมพ์เพื่อเสนอต่อผู้อ่าน และข่าว คือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและมีความสำคัญ ฯลฯ

จากนิยามข้างต้นพอสรุปได้ว่า “ข่าว” ควรประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน 3 ประการ คือ ความน่าสนใจ (Interest) ข้อเท็จจริง (Facts) และผู้อ่าน (Readers) กล่าวคือ ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นต้องเป็นสิ่งที่น่าสนใจแก่ผู้อ่าน กล่าวได้ว่า ข่าว คือ รายงานของเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่น่าสนใจมิใช่เพียงเหตุการณ์หนึ่งเท่านั้น แต่ข่าวจะเป็นเรื่องราวที่มีการรายงานมาให้ทราบสาระสำคัญของข่าวต้องเป็นรายงานของเหตุการณ์ที่ผู้สื่อข่าวและบรรณาธิการเห็นพ้องต้องกันว่าประชาชนควรรับทราบ ทั้งผู้สื่อข่าวและบรรณาธิการข่าว จึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างมากในการตัดสินใจและวินิจฉัยว่า เหตุการณ์ใดควรได้รับการรายงานหรือไม่

องค์ประกอบสำคัญของข่าว คือ ข้อเท็จจริง ผู้อ่าน และความน่าสนใจ ซึ่งการที่ผู้สื่อข่าวและบรรณาธิการข่าว ตัดสินใจเลือกรายงานข่าวสารให้อยู่ในรูปแบบที่ต้องการ ตลอดจนการกำหนดเวลาหรือหน่วงเหนี่ยวสารนั้นไว้ หรือเสนอสารทั้งหมดซ้ำๆ กัน หรืออาจเลือกเสนอเพียงบางส่วน ดังนั้น ผู้สื่อข่าวและบรรณาธิการข่าวจึงทำหน้าที่เหมือนผู้เปิดและปิดประตูสารนั่นเอง (Gatekeeper) ดังนั้น การทำให้ข่าวน่าสนใจจึงต้องคำนึงถึงปัจจัย ดังต่อไปนี้ (มาลี บุญศิริพันธ์, 2529: 18-20)

- 1.1 ความสดทันสมัย (Immediacy) เช่น การรายงานให้ทราบอย่างทันทีทันควัน
- 1.2 ความใกล้ชิด (Proximity) เช่น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใกล้ตัวผู้อ่าน
- 1.3 ความเด่น (Prominence) เช่น ความเด่นของบุคคล สถานที่ สิ่งของ ฯลฯ
- 1.4 ความผิดปกติ (Unusualness) เช่น สิ่งแปลกไม่เกิดขึ้นตามปกติตามธรรมชาติ
- 1.5 สิ่งที่น่าสนใจ หรือเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ (Human Interest)
- 1.6 ความขัดแย้ง (Conflict) เช่น ความขัดแย้งทางการเมือง ทางธุรกิจ
- 1.7 ความลึกลับซับซ้อน (Suspense) เหตุการณ์ที่ยังไม่สามารถคลี่คลายได้

1.8 ความกระทบกระทั่ง (Consequence) เช่น ผลกระทบต่อมวลชนด้านการครองชีพ

1.9 ความก้าวหน้า (Progress) เช่น การค้นพบตัวยาใหม่ๆ ค้นพบสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ

1.10 เพศ (Sex) เช่น พฤติกรรมเบี่ยงเบน รักร่วมเพศ สิทธิสตรีกับบุรุษ

นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่ทำให้ข่าวน่าสนใจ เช่น เนื้อหาในการตีพิมพ์ (Space) การพาดหัวข่าว ตำแหน่งหน้าที่ลง ฯลฯ

2. บทความ ความหมายของคำว่า “บทความ” อาจมีความหมายได้สองนัย ความหมายนัยแรกเป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปหมายถึง ความเรียงที่เสนอเรื่องราวต่างๆ อันเป็นจริงมิใช่เรื่องสมมติเขียนด้วยท่วงทำนองของค่อนข้างเอาจริงเอาจัง ได้แก่ บทความเชิงวิชาการ บทความวิเคราะห์ เหตุการณ์และบทความสารคดี เป็นต้น อีกนัยหนึ่ง บทความ หมายถึง เรื่องที่มุ่งเสนอความคิดเห็นเป็นสำคัญอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง แต่ข้อเท็จจริงนั้นก็อยู่ในฐานะเป็น “บันได” นำไปสู่การแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง

3. คอลัมน์ โดยทั่วไป ในหนังสือพิมพ์มักเป็นข้อเขียนที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง มีความยาวจำกัดอยู่ในเนื้อที่เฉพาะ มักลงชื่อผู้เขียนหรือใส่นามปากกาและมักมีตำแหน่งหน้าที่ประจำ นอกจากนี้ ยังรับฟังความคิดเห็นจากผู้อ่านด้วย จึงเปรียบเสมือนเวทีแสดงความคิดเห็น เช่น คอลัมน์ซุบซิบการเมือง คอลัมน์จดหมายจากผู้อ่าน คอลัมน์ตลกขบขัน คอลัมน์กีฬา คอลัมน์การ์ตูน และคอลัมน์ถามตอบปัญหาทางการแพทย์ เป็นต้น

4. บทความบรรณาธิการหรือบทนำ คือ คอลัมน์หนึ่งที่ปรากฏในหน้าบรรณาธิการ เพื่อแสดงความคิดเห็นของหนังสือพิมพ์ต่อเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง โดยผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบคอบและยุติธรรม ชี้แนะทางออกที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหาอย่างเป็นกลาง ความสำคัญของบทความบรรณาธิการอยู่ที่การแสดงออก สะท้อนถึงนโยบายและจุดยืนของหนังสือพิมพ์ต่อเหตุการณ์นั้น (มาลี บุญศิริพันธ์, 2529: 7)

5. โฆษณา (Advertising) คือ การติดต่อสื่อสารจากผู้โฆษณาถึงเป้าหมายที่คาดว่าจะเป็นผู้ซื้อสินค้า หรือใช้บริการนั้นๆ โดยการติดต่อสื่อสารนั้นอาจเป็นในรูปแบบสิ่งพิมพ์ การวาดภาพ (दारारवण सुखुमालशति, 2531: 10)

เนื่องจากหนังสือพิมพ์มีรูปแบบในการนำเสนอเรื่องที่กำลังอยู่ในความสนใจของประชาชนได้หลายรูปแบบ ทั้งข่าว บทความ คอลัมน์ ฯลฯ เช่นเดียวกับเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ซึ่งสามารถนำเสนอในรูปแบบต่างๆ ได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่านำเสนอวิเคราะห์การนำเสนอข่าวสารเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในรูปแบบต่างๆ ว่า ผู้ส่งสารมีเจตนาส่งสารผ่านรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ภาพข่าว บทความ บทวิจารณ์ อย่างไร เป็นไปในทิศทางใด และด้วยกลยุทธ์อย่างไร ดังปัญหาคำถามวิจัยข้อที่ 2

3. ทฤษฎีการกำหนดวาระ (Agenda setting)

หน้าที่ในการกำหนดวาระข่าวสารหรือเรื่องพิจารณาของสื่อมวลชนเป็นแนวคิดที่มาจากความคิดที่ว่า การที่สื่อมวลชนให้ความสนใจต่อประเด็นหรือหัวข้อที่เกี่ยวกับปัญหาในเรื่องต่างๆ ทำให้ประชาชนได้รับทราบและตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาหรือประเด็นนั้น ตามที่สื่อมวลชนได้กำหนดไว้ นั่นคือสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกถึงของประชาชนที่จะรับรู้ถึงความสำคัญในเรื่องต่างๆ ที่สื่อมวลชนเป็นผู้นำเสนอ

ตามแนวคิดที่เสนอโดยแมกซ์เวลล์ อี แมคคอมบี และโดนัลด์ แอล ชอว์ (Maxwell E. McCombs and Donald L. Shaw, อ้างใน สุรพล ไสธนะเสถียร, 2533, น. 145-150) แล้วโดยทั่วไปเมื่อเกิดเหตุการณ์หรือประเด็นปัญหาใดขึ้นในสังคม ผู้ประกอบวิชาชีพทางด้านสื่อมวลชนจะพิจารณาโดยการประเมินคุณค่าข่าว เพื่อให้ทราบว่าความสำคัญของข่าวอยู่ในระดับใด จากนั้นจึงเลือกพิจารณาใช้สื่อที่เหมาะสม เช่น การเสนอข่าวผ่านทางโทรทัศน์จะได้รับ ความสนใจจากผู้รับสารอย่างรวดเร็ว แต่ความคงทนของข่าวจะอยู่ไม่มากนัก ในขณะที่การเสนอข่าวที่มีหัวข้อข่าวอย่างเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน จะต้องมีกลวิธีรายละเอียดในการนำเสนอที่แตกต่างกันเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้รับสาร

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าข่าวสารนั้นจะเหมาะสมกับชนิดของสื่อแล้วก็ตาม แต่ก็อาจจะยังไม่เพียงพอ จึงต้องมีการจัดวางข่าวสารเพื่อช่วยให้เกิดความเด่นสะดุดตาอันเป็นปัจจัยหนึ่งในการส่งเสริมความนิยมในการจัดวางข่าวสาร รวมถึงการจัดระดับความเข้มข้นของข่าวนั้นๆ ที่สามารถทำได้โดยการเพิ่มพื้นที่ข่าว เพิ่มความถี่ในการรายงานข่าว หรือเพิ่มระยะเวลาในการนำเสนอ

ตามแนวคิดนี้ การที่ข่าวจะมีอิทธิพลมากน้อยตามการจัดวาระสารก็เนื่องมาจากการที่ประชาชนผู้รับสารจำนวนมากให้ความสนใจและติดตามข่าวนั้นอยู่เป็นเวลานาน ทำให้สื่อมวลชนสามารถป้อนข่าวอยู่ได้อย่างสม่ำเสมอ แมคคอมบีและชอร์วี่จึงมองว่าการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการกำหนดวาระจึงเป็นเครื่องมือในการเข้าใจอิทธิพลของสื่อที่มีต่อสาธารณชน

เดวิด แอล โพรเทส และแม็กซ์เวล แมคคอมบี (David L. Protes and Maxwell McCombs, 1991, p.43-45) กล่าวถึงแนวคิดนี้ว่า สมมติฐานในการกำหนดวาระของสื่อมวลชนก็คือ ประเด็นและข้อมูลที่มีการนำเสนอผ่านสื่อสาธารณะจะกลายเป็นวาระสาธารณะในเวลาต่อมา โดยวาระที่สื่อมวลชนกำหนดนั้นไม่ได้มาจากการสร้างเรื่องขึ้นมาใหม่ทั้งหมด และในบางกรณีประเด็นสาธารณะนั้นก็เริ่มต้นมาจากสถานการณ์จริง แต่ในอีกหลายกรณี วาระที่สื่อมวลชนกำหนดนั้นก็ไม่ได้ขึ้นเป็นไปในทิศทางเดียวกับแนวโน้มที่เป็นอยู่ในสังคม

เจมส์ ดับเบิลยู เดียร์ริง และ เอเวอร์เรตต์ เอ็ม โรเจอร์ส (James W. Dearing and Everett M. Rogers, 1996, p.90-92) ได้สรุปสาระสำคัญของกำหนัดวาระไว้ 6 ข้อ ดังนี้

1. การกำหนดวาระจะเกิดขึ้นเมื่อสื่อมวลชนหลายสำนักมีแนวโน้มในการนำเสนอประเด็นนั้นๆ ในความถี่มากกว่าปกติในช่วงเวลาใกล้ๆ กัน ทั้งนี้ ไม่ได้หมายความว่าสื่อมวลชนที่เสนอข่าวนี้จะต้องมีมุมมองในการนำเสนอเนื้อหาไปในทิศทางเดียวกันทั้งหมด เพราะประสิทธิภาพในการกำหนดวาระนั้นขึ้นอยู่กับความถี่ที่สาธารณะจะได้รับสารในประเด็นดังกล่าวเป็นสำคัญ

2. ตัวบ่งชี้ในสถานการณ์จริงนั้นมีความสัมพันธ์น้อยมากกับการกำหนดวาระซ่อนเร้นในสื่อมวลชน ในเรื่องนี้ ยกตัวอย่างกรณีบทบาทในเวียดนามของคนอเมริกันที่ถึงขีดสุดในปี ค.ศ.1968 แต่จุดสูงสุดในการเสนอข่าวเรื่องนี้ของสื่อมวลชนกลับเกิดขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ.1966 นั้นคือ 2 ปี ก่อนหน้าสถานการณ์จริง

3. กระบวนการในการกำหนดวาระเป็นการตีความทางสังคมรูปแบบหนึ่ง เพราะขึ้นอยู่กับ การตีความของผู้รับสารแต่ละคนและบริบทแวดล้อมของผู้รับสารที่จะมีส่วนในการตัดสินใจระดับความสำคัญของประเด็นนั้นๆ ด้วย

4. สถานการณ์บางอย่างอาจเป็นตัวนำไปสู่การผลักดันประเด็นให้เป็นที่สนใจของสื่อมวลชนได้ง่ายยิ่งขึ้น แต่ไม่จำเป็นที่การกำหนดวาระของสื่อมวลชนจะต้องเกิดขึ้นหรือมีสถานการณ์นำมาก่อนเสมอไป

5. ผลจากการค้นคว้าวิจัยและการค้นพบทางวิทยาศาสตร์ ไม่ใช่ปัจจัยสำคัญที่มิบเทาทาการกำหนดวาระของสื่อมวลชน

6. การวางประเด็นที่สื่อมวลชนกำหนดให้เป็นวาระนั้นมีอิทธิพลอย่างมากต่อการทำให้ประเด็นดังกล่าวพัฒนาไปเป็นวาระสาธารณะ ความสัมพันธ์ระหว่างวาระที่สื่อมวลชนกำหนดและวาระสาธารณะนี้มีแนวโน้มที่จะเป็นไปในทิศทางนี้ แม้ว่าการกำหนดวาระนั้นจะเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมที่ต่างกันและเป็นคนละประเด็นกัน

4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรณรงค์ทางการสื่อสาร

การรณรงค์ได้รับการนิยามโดยนักทฤษฎีและนักปฏิบัติ ซึ่งแตกต่างกันไปตามจุดประสงค์ระยะเวลาที่ใช้ ผลที่ตั้งใจให้เกิดขึ้น หน่วยของการวิเคราะห์ประเมิน ผลประโยชน์หลักที่จะเกิดจากช่องทางการสื่อสารที่ใช้ Rogers (1976) ได้กล่าวว่า การรณรงค์ที่พัฒนาขึ้นในประเทศโลกที่สาม เพื่อมุ่งเน้นที่จะเกิดผลเพียงอย่างเดียว คือการให้ประชาชนได้มาซึ่งความรู้ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และการตัดสินใจที่รับเอาความคิดใหม่ๆ เกี่ยวกับสุขภาพ การเกษตร และการวางแผนครอบครัว หลักการใหญ่ๆ เกี่ยวกับผลลัพธ์ต้องการให้เกิดขึ้น คือ เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารความรู้ (to inform) เพื่อโน้มน้าวใจ (to persuade) อันจะนำไปสู่การระดมให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม (to mobilize) และท้ายที่สุดก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลงการกระทำปรากฏให้เห็น กล่าวโดยสรุป จุดมุ่งหมายของการรณรงค์เพื่อให้มีอิทธิพลต่อความเชื่อหรือพฤติกรรมของประชาชนกลุ่มเป้าหมาย

บุชบา สุธีธร (2539) ได้ให้ความหมายของโครงการรณรงค์ไว้ว่า โครงการที่จัดทำขึ้นโดยใช้การสื่อสารในลักษณะของการประชาสัมพันธ์เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดสารผ่านสื่อหรือกิจกรรมประเภทต่างๆ หลากๆ รูปแบบพร้อมกันอย่างต่อเนื่อง โดยทุกสื่อหรือกิจกรรมนี้จะเน้นไปที่ประเด็นสำคัญในการรณรงค์ประเด็นเดียวกัน ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายจะให้

กลุ่มเป้าหมายเกิดความรับรู้ (awareness) ในประเด็นที่ต้องการนำเสนอ หรือต้องการกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความสนใจ (interest) ในประเด็นนั้น หรือต้องการสร้างความปรารถนา (desire) ที่จะเข้าร่วมกิจกรรมและตัดสินใจเข้าร่วม (action) ในกิจกรรมก็ได้ อย่างไรก็ตาม โครงการรณรงค์ส่วนมากมักมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่จะรณรงค์ให้กลุ่มเป้าหมายตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ

ณรงค์ สมพงษ์ (2535, อ้างถึงในเกศินี จุฑาวิจิตร, 2540 : 151) ได้กล่าวว่า การรณรงค์คือวิธีการดำเนินการที่จะสร้างความร่วมมือในการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อนำไปสู่การยอมรับวิถีปฏิบัติให้แพร่กระจายออกอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง

โดยสรุป นิยามของคำว่ารณรงค์ หรือ Campaign จึงมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. การรณรงค์เป็นการกระทำที่มีเป้าหมาย (A campaign in purposive) ในการกระทำรณรงค์ใดๆ ผู้ทำการรณรงค์จะต้องมีการคาดหวังผลตอบกลับที่จะเกิดจากการสื่อสารของตนไปยังกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งผลตอบกลับดังกล่าวครอบคลุมตั้งแต่ระดับบุคคลขึ้นไปจนถึงระดับสังคมส่วนรวม ผลที่เกิดขึ้นอาจก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้รับสารหรือผู้ส่งสารก็ได้

2. การรณรงค์เจาะเป้าหมายไปยังชนกลุ่มใหญ่ (A campaign in aimed at a large audience) การที่ใช้คำว่า “ชนกลุ่มใหญ่” ก็เพื่อจะแยกคำว่ารณรงค์ออกจากการสื่อสารระหว่างกลุ่มย่อยอื่นๆ นั่นเอง กลุ่มเป้าหมายของการรณรงค์จะถูกกำหนดโดยจุดประสงค์หรือเป้าหมายของการรณรงค์นั้นๆ อย่างไรก็ตาม กลุ่มเป้าหมายของการรณรงค์ก็อาจเป็นไปได้ตั้งกลุ่มพนักงานจนถึงกลุ่มประชากรทั้งหมดของประเทศก็ได้เช่นกัน

3. การรณรงค์จะต้องมีกำหนดเวลาหรือช่วงเวลาการรณรงค์ที่กำหนดไว้อย่างแน่ชัด ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวจะเริ่มนับตั้งแต่การเริ่มรณรงค์ จนกระทั่งถึงการประเมินผลการสัมฤทธิ์ผลของการรณรงค์นั้นๆ อย่างไรก็ตาม การรณรงค์บางโครงการมีเป้าหมายที่ต่อเนื่องซึ่งข้อความที่ใช้ในการสื่อสารอาจเปลี่ยนเป็นระยะๆ แต่เป้าหมายของการรณรงค์ยังคงเหมือนเดิม ซึ่งเปลี่ยนไปใช้ข้อความใหม่อาจถือว่าการเริ่มการรณรงค์ขึ้นใหม่ก็เป็นได้ ช่วงเวลาของการรณรงค์อาจ

ยากที่จะกำหนดลงไปให้ชัดเจนในตัวในกรณีที่มีการรณรงค์นั้นๆ มีเป้าหมายที่เป็นระยะยาว อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปแล้วการรณรงค์แต่ละชิ้นมักจะกำหนดช่วงเวลาการรณรงค์ไว้อย่างชัดเจน เช่น เป็นอาทิตย์ หรือเป็นเดือน เป็นต้น

4. การรณรงค์ประกอบด้วยชุดของการสื่อสารที่มีการเตรียมและวางแผนไว้ล่วงหน้า ซึ่งชุดของการสื่อสารดังกล่าวมักถูกจัดเตรียมขึ้นเพื่อเจาะกลุ่มเป้าหมายที่สื่อที่มีอยู่ก่อนแล้วไม่เหมาะสมหรือไม่เพียงพอต่อการเจาะกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการได้ สื่อและกิจกรรมที่มักใช้กันอย่างเห็นได้ชัดคือ การใช้สื่อข้อความและกระจายข้อความนั้นไปสู่กลุ่มผู้ฟัง ซึ่งความสัมฤทธิ์ผลของการรณรงค์มักจะขึ้นอยู่กับว่าวิธีการสื่อสารที่ใช้ขึ้นมีการประสานกันมากน้อยเพียงใด

บุษบา สุธีธร (2530) จัดประเภทของโครงการรณรงค์ที่มีการปฏิบัติอยู่มากในปัจจุบัน โดยพิจารณาจาก 2 เกณฑ์ดังนี้คือ

1. การจัดประเภทโครงการรณรงค์โดยใช้เกณฑ์เรื่องระยะเวลาการปฏิบัติงานของโครงการ การจัดประเภทแบบนี้เป็นการจัดโดยคำนึงถึงเงื่อนไขทางด้านเวลาของโครงการเป็นปัจจัยแยกประเภทของโครงการออกเป็น 2 ประเภทคือ โครงการรณรงค์เฉพาะกิจ และโครงการแบบต่อเนื่อง

โครงการรณรงค์เฉพาะกิจ เป็นโครงการที่มักจัดขึ้นเพื่อหวังผลให้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การดำเนินการรณรงค์จะกระทำโดยใช้สื่อประเภทต่างๆ จำนวนมากพร้อมๆกัน ด้วยความถี่สูงมากมีการสื่อสารทางด้านสื่อมวลชนและสื่อบุคคลไปพร้อมๆกัน เมื่อกลุ่มเป้าหมายเกิดพฤติกรรมในแนวทางที่ต้องการ โครงการก็นับว่าสิ้นสุด โครงการรณรงค์ลักษณะนี้มักเป็นโครงการรณรงค์ที่จัดทำขึ้นเพื่อสนับสนุนทางการตลาดขององค์การภาคธุรกิจ โดยใช้โครงการรณรงค์ทางการประชาสัมพันธ์เข้าช่วยสนับสนุนโครงการด้านโฆษณา หรืออาจจัดทำในลักษณะโครงการรณรงค์ทางการกุศลต่างๆ เช่น เดิน-วิ่งการกุศลต่างๆ เมื่อได้ผลอันเป็นที่ต้องการก็เป็นอันสิ้นสุดโครงการรณรงค์ และเนื่องจากเป็นการดำเนินงานระยะสั้น วัตถุประสงค์ของโครงการรณรงค์ประเภทนี้จึงมักตั้งเป้าหมายในลักษณะของการสร้างความรับรู้ สร้างความสนใจ ในประเด็นใดประเด็นหนึ่งหรือกระตุ้นให้คนเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นครั้งคราวเท่านั้น

โครงการรณรงค์แบบต่อเนื่อง โครงการประเภทนี้จะมีการกำหนดวัตถุประสงค์ให้กลุ่มเป้าหมายมีพฤติกรรมไปในแนวทางที่ต้องการอย่างค่อยเป็นค่อยไป ด้วยการสร้างการรับรู้และความสนใจให้เกิดขึ้นในกลุ่มเป้าหมายก่อน แล้วจึงค่อยสร้างความต้องการให้เกิดขึ้นที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในแนวทางที่ต้องการ การปฏิบัติงานในการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ประเภทต่างๆ จะกระทำอย่างต่อเนื่อง โดยใช้สื่อแต่ละประเภทตามความเหมาะสมกับกระบวนการยอมรับของกลุ่มเป้าหมาย กล่าวคือ ใช้สื่อมวลชนในการสร้างการรับรู้และความสนใจให้เกิดขึ้น และใช้สื่อบุคคลเพื่อนำมาจูงใจกลุ่มเป้าหมายไปในแนวทางที่ต้องการ โครงการรณรงค์ระยะยาวจึงนิยมดำเนินการเรื่องที่ซับซ้อนในแง่พฤติกรรม และเป้าหมายของโครงการก็มักจะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยมีการติดตามผลหลังการเปลี่ยนแปลงต่อไป มิได้หยุดชะงักหรือสิ้นสุดลงที่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเท่านั้น

2. การจัดประเภทโครงการรณรงค์โดยใช้เกณฑ์เรื่องประเภทขององค์การผู้จัดทำ หากจัดประเภทของโครงการรณรงค์โดยใช้เกณฑ์ในเรื่องของประเภทขององค์การผู้จัดทำ โครงการเป็นปัจจัยในการพิจารณา ก็อาจแบ่งโครงการออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ โครงการรณรงค์ที่จัดทำโดยหน่วยงานภาครัฐบาล โครงการรณรงค์ที่จัดทำโดยหน่วยงานภาคธุรกิจเอกชน และโครงการรณรงค์ที่จัดทำโดยองค์การสาธารณกุศลและวิชาชีพ

โครงการรณรงค์ที่จัดทำโดยหน่วยงานภาครัฐบาล โดยโครงการที่จัดทำขึ้นโดยหน่วยงานของภาครัฐบาลนั้นมักจัดขึ้นในกรณีต่างๆ ดังนี้คือ

เมื่อเริ่มโครงการใดโครงการหนึ่งซึ่งประชาชนยังไม่เคยรับรู้มาก่อน และโครงการนั้นต้องการความร่วมมือจากหลายฝ่าย เช่น โครงการอีสานเขียว โครงการพัฒนาชายฝั่งตะวันออก โครงการสร้างเขื่อน สร้างโรงไฟฟ้าปรมาณู ฯลฯ

เมื่อทำโครงการอันเป็นประโยชน์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีแก่ประชาชน ช่วยส่งเสริมหรือแก้ปัญหาของสังคม เช่น โครงการรณรงค์ป้องกันยาเสพติด โครงการรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ โครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือ ฯลฯ

เมื่อมีกฎหมาย กฎระเบียบข้าราชการใหม่ๆ ที่ประชาชนต้องทราบและปฏิบัติตาม เช่น โครงการเผยแพร่พระราชบัญญัติให้ความรู้เรื่องเสียภาษีอากร เรื่องภาษีที่ดิน ภาษีการค้า ภาษีป้าย ฯลฯ

เมื่อมีปัญหาวิกฤตเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อันอาจเป็นผลร้ายแก่เสถียรภาพของประเทศก็จำเป็นต้องทำโครงการระยะสั้นๆ เพื่อแก้ไขป้องกันความเข้าใจผิดต่างๆ จนกว่าสถานการณ์จะคลี่คลาย เช่น โครงการรณรงค์ให้ประหยัดพลังงานกระแสไฟฟ้า โครงการรณรงค์ให้ประหยัดพลังงานน้ำมัน เมื่อประเทศเกิดวิกฤตการขาดพลังงาน เป็นต้น

โครงการรณรงค์ที่จัดทำโดยหน่วยงานภาครัฐกิจเอกชน หน่วยงานภาครัฐกิจเอกชนนั้น นอกจากจะใช้การประชาสัมพันธ์เป็นเครื่องมือสนับสนุนการทำงานในส่วนต่างๆ ขององค์การให้สามารถประสานสัมพันธ์ ได้รับความร่วมมือร่วมใจจากกลุ่มประชาชนทั้งภายในและภายนอกองค์การแล้ว หน่วยงานภาครัฐกิจเอกชนยังใช้การประชาสัมพันธ์เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการตลาดขององค์การอีกด้วย

โครงการรณรงค์ ที่จัดทำโดย องค์การสาธารณกุศลและวิชาชีพ องค์การสาธารณกุศลและวิชาชีพเป็นองค์การที่จัดตั้งโดยไม่แสวงหากำไรทางการค้า แต่เป็นองค์การที่เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มบุคคลที่ต้องการจะบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมหรือสมาชิกขององค์การ โดยการรวมกลุ่มกันนั้นจะมีลักษณะการรวมกันอย่างมีแบบแผนและมีการจดทะเบียนตามกฎหมาย องค์การสาธารณกุศลและวิชาชีพเป็นองค์การที่จะต้องดำเนินด้วยรายได้ที่องค์การหามาได้เองโดยไม่พึ่งงบประมาณของรัฐเข้าสนับสนุนเหมือนเช่นหน่วยงานรัฐบาล ดังนั้นการที่จะมีรายได้เลี้ยงตัวเองนั้น แหล่งรายได้ที่สำคัญจึงมาจากการบริจาค หรือค่าบำรุงสมาชิกขององค์การ

หลักการพื้นฐานของการรณรงค์ทางการสื่อสารโดยทั่วไป ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนดังนี้

1. ในขั้นตอนแรกของการรณรงค์ มักจะเริ่มต้นด้วยการประเมินถึงความต้องการ (Needs) เป้าประสงค์ (Goals) และความสามารถในการตอบสนองของผู้รับสารเป้าหมาย เป็นอันดับแรก

2. การวางแผนการรณรงค์และการผลิตสื่ออย่างมีระบบ โดยในส่วนของ การวางแผนการรณรงค์นั้นประกอบไปด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ

1. การวางเป้าประสงค์ทางการสื่อสาร (Communication Goals) เพื่อให้โครงการรณรงค์เข้าถึงประชาชนจำเป็นต้องมีการวางเป้าประสงค์ทางการสื่อสารเกี่ยวกับระดับผลกระทบของเนื้อหาสาระที่ต้องการให้เกิดขึ้น กับองค์ประกอบทางด้านจิตวิทยาของบุคคล

2. กลยุทธ์ “สาร” (Message Strategy) ข้อมูลข่าวสารนับเป็นแก่นสารสำคัญในกระบวนการโน้มน้าวใจ ซึ่งเป็นเป้าหมายหรือจุดประสงค์ในการส่งสารของโครงการรณรงค์ เพื่อให้ผู้รับสารได้รับอิทธิพลจากเนื้อหาของสารที่ส่ง ซึ่งประสิทธิผลของสารนั้นจะขึ้นอยู่กับลักษณะการเร้าอารมณ์ที่ใช้ (Type of Appeal) รูปแบบการนำเสนอ (Presentation Style) ชนิดของสารที่ต้องการสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ รวมไปถึงปัจจัยทางด้านผู้ส่งสารซึ่งมีอิทธิพลในการกำหนดเนื้อหาของสาร เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้รับสารเป้าหมาย

3. หลักเกณฑ์ที่จะวิเคราะห์สาร (Message) ที่ถูกนำเสนอออกไป จะให้ความสำคัญในเรื่องดังต่อไปนี้

- ความถี่ (Frequency)

ความถี่ในการนำเสนอ จะมีผลอย่างมากต่อการเรียนรู้และการโน้มน้าวต่างๆ แม้ว่าบางครั้งเนื้อหาอาจไม่น่าสนใจก็ตาม ทั้งนี้ความถี่ในการนำเสนอจะต้องพอเหมาะพอควร มิฉะนั้นก็อาจเกิดผลในทางตรงข้ามได้ถ้าหากมีความถี่ในการนำเสนอมากเกินไปจนเกินควร ขณะเดียวกัน เนื้อหาที่ถูกรนำเสนอซ้ำๆ กันบ่อยโดยไม่เปลี่ยนแปลงตามควร ทั้งคุณภาพและปริมาณควรจะผสมผสานกันไป นอกจากนี้ช่วงเวลา (Timing) ของการนำเสนอก็เป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาเช่นกัน เวลาที่นำเสนอควรจะเป็นเวลาที่มีผู้ชมให้ความสนใจที่จะชมมากพอควร การได้นำเสนอในเวลาที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่มีผู้ชมน้อยก็อาจจะไม่เกิดประโยชน์อันใด ดังนั้นการลงทุนเพื่อได้เวลาในการนำเสนอที่ดีกว่าก็อาจจะได้ผลที่คุ้มค่ากว่า

- รูปแบบ (Style)

รูปแบบที่นำเสนอแบบธรรมดาทั่วไปอาจไม่ค่อยจูงใจนัก ดังนั้นการนำเสนอด้วยรูปแบบของละคร (Dramatic) แบบอารมณ์ขัน (Humorous) หรือรูปแบบที่เข้าใจง่าย จะทำให้น่าสนใจกว่าซึ่งการนำเสนอที่นี้อาจจะออกมาในรูปแบบของการ์ตูน มีการถามตอบ หรือทำเป็นละครสั้นๆ จะเห็นได้ว่ารูปแบบการนำเสนอไม่สามารถกำหนดลงไปตายตัวได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้รับสาร สิ่งสำคัญก็คือพยายามทำให้รูปแบบและเนื้อหานั้นเกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์กับตัวผู้รับสารในทางใดทางหนึ่ง อีกทั้งให้ง่ายต่อการเข้าใจ ก็จะสามารถสร้างความน่าสนใจให้แก่ผู้รับสารได้

- ลักษณะของเนื้อหาที่ใช้กระตุ้นความสนใจ (Content Appeal)

ในการรณรงค์เรื่องสุขอนามัย (Health Campaign) กระตุ้นให้เกิดความกลัว (Fear) เป็นวิธีการใช้ได้ผลดีอย่างหนึ่ง โดยวิธีการสร้างความกลัวให้เกิดขึ้น พร้อมทั้งชี้แนะวิธีการป้องกันรักษาไปด้วย วิธีนี้จะได้ผลมากขึ้นหากผู้นำเสนอ (แหล่งข้อมูล) มีความน่าเชื่อถือ (Hammeman et al, 1973 อ้างถึงใน พิมพีใจ ปัทมสันติวงศ์, 2542)

การออกแบบเนื้อหาต้องสอดคล้องประสานไปกับเป้าประสงค์ที่ได้วางไว้ในขั้นตอนแรก โดยคำนึงถึงว่าควรจะทำอย่างไร และใช้รูปแบบการนำเสนออย่างไร อาทิ ควรให้เนื้อหาสารทั้งด้านดีและด้านเสีย หรือเพียงด้านเดียว (Positive VS Negative Appeals) ใช้สารที่กระตุ้นให้เกิดความกลัว หรือเป็นการเสนอแนะ (Fear VS Rational Appeals) ให้ข้อสรุปที่ชัดเจน หรือเปิดไว้ให้คิดเอง (Definite VS Open Conclusion) การเสนอซ้ำๆ หลายๆ ครั้งในเรื่องที่yakต่อความเข้าใจก็อาจให้ผลดีว่าการนำเสนอเพียงครั้งเดียว

จุดจูงใจในสาร

จุดจูงใจในสาร อาจจะเป็นทางด้านชีววิทยา (ความต้องการทางด้านสรีระ) หรือเป็นจุดจูงใจที่เกิดจากการเรียนรู้ (Learned Motives) แต่การโน้มน้าวใจจะได้ผลดียิ่งขึ้นถ้ามีจุด

จงใจที่ผู้รับสารสามารถเชื่อมโยงได้กับกรอบอ้างอิงของตัวเอง จุดจงใจที่ใช้กันทั่วไปได้แก่ (อรวรรณ ปีลันธนโอบาท, 2537 : 133-137)

1. จุดจงใจโดยใช้ความกลัว (Fear Appeal) นักวิจัยค้นพบว่า ระดับของการใช้ความกลัวแปรไปทางเดียวกับความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร นั่นคือ ถ้าผู้ส่งสารมีความน่าเชื่อถือสูง เขาสามารถใช้ความกลัวในระดับสูงมาโน้มน้าวใจ ถ้าผู้ส่งสารมีความน่าเชื่อถือต่ำผู้ส่งสารสามารถใช้ความกลัวในระดับต่ำมาโน้มน้าวใจ

2. จุดจงใจโดยใช้อารมณ์ (Emotional Appeal) นักวิจัยชาวตะวันตกได้ทำการทดลองและพบว่า สารที่ใช้อารมณ์จะโน้มน้าวใจมากกว่าสารที่ไม่ได้ใช้อารมณ์ ตามปกติ การโน้มน้าวใจโดยใช้อารมณ์จะมีวิธีการดังต่อไปนี้

- การใช้ภาษาที่เจืออารมณ์เพื่อบรรยายทัศนการณ์หนึ่งสถานการณ์ใด
- การเชื่อมโยงความคิดที่เราเสนอใหม่กับความคิดเก่า ความคิดเก่าบางอย่างเป็นที่ชื่นชอบความคิดเก่าบางอย่างเป็นที่รังเกียจเด็ดฉันท ถ้าผู้ส่งสารสามารถเชื่อมโยงความคิดใหม่กับความคิดเก่านี้ ก็อาจจะจุดใจทางอารมณ์ให้ผู้รับสารคล้อยตามได้
- การเชื่อมโยงความคิดที่เสนอเข้ากับอวัจนสารที่สามารถใช้อารมณ์ได้
- การทำให้อวัจนสารและอวัจนภาษาสอดคล้องกันโดยผู้ส่งสาร กรณีนี้เป็นกรณีพิเศษ สำหรับการพูด ถ้าผู้พูดพูดเรื่องที่ต้องใช้อารมณ์เข้าเจือปน ผู้พูดต้องมีอากัปกริยาท่าทางน้ำเสียง ประกอบด้วย ผู้ฟังจึงจะคล้อยตาม

3. การจุดใจโดยใช้ความโกรธ (Anger Appeal) วิธีนี้ผู้ส่งสารสร้างความโกรธ ความคับข้องใจแก่ผู้รับสารแล้วจึงเขียนหรือพูดเพื่อลดหรือเพิ่มความเครียดผู้รับสารและวิธีแก้ไข

4. การจุดใจโดยให้อารมณ์ขัน (Humorous Appeal) วิธีนี้โน้มน้าวใจโดยลดความเครียด อาจทำได้โดยวิธีเขียนประชดแดกดัน

5. จุดจูงใจโดยใช้รางวัล (Rewards as Appeal) ปกติแล้วสารที่ตอบสนองของความต้องการของผู้รับสารจะประสบความสำเร็จมากกว่าสารที่ไม่ได้ให้คำสัญญาสิ่งใดกับคนฟัง ยิ่งสารมีรางวัลหรือสิ่งตอบแทนมาก ก็ยิ่งเรียกร้องความสนใจหรือจูงใจคนฟังได้มาก

6. จุดจูงใจโดยใช้แรงจูงใจ (Motivation Appeal) แท้ที่จริงจุดจูงใจทุกชนิดที่กล่าวมาแล้วถือเป็นแรงจูงใจ แต่มีแรงจูงใจบางอย่างที่มนุษย์เรียนรู้เมื่อมีประสบการณ์ผ่านเข้ามาในชีวิตแรงจูงใจเหล่านี้ได้แก่ ความรักชาติ ความรักในเพื่อนมนุษย์ ศาสนา และค่านิยมต่างๆ

ในการเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพประชาชน และศักยภาพความเข้มแข็งกลุ่มประชาชนด้านสุขภาพ และการทำให้ผู้บริโภคเหล่านั้นสามารถยอมรับและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านสุขภาพ สามารถดูแลโดยอาศัยหลักการพึ่งตนเองได้ แม้แต่การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ล้วนแล้วแต่ต้องมีกลยุทธ์หลักคือการชักจูงใจโดยให้ความสำคัญกับเนื้อหาของสารเพื่อสร้างแรงจูงใจให้หันมา มีพฤติกรรมด้านสุขภาพที่ดีเพื่อการพัฒนาทางด้านสาธารณสุขต่อไป

นอกจากนี้ก็ยังมียุทธศาสตร์ประกอบในด้านต่างๆ ของผู้นำเสนอสารต่อการชักจูง ซึ่งนักวิจัยได้ประเมินจากบุคลิกลักษณะต่างๆ ของผู้นำเสนอไว้ 4 ประการ คือ

1. ความน่าเชื่อถือและไว้วางใจ (Reliability and Trustworthiness) เช่น ความจริงใจ วางได้ ซื่อสัตย์

2. ความเชี่ยวชาญสามารถ (Expertness) เช่น ผ่านการศึกษา อบรม มีความรู้และความชำนาญในเรื่องที่จะนำเสนอ

3. ลักษณะความคุ้นเคยและคล้ายคลึงในปัญหาที่ผู้รับสารเป้าหมายเคยประสบ ซึ่งจะช่วยให้สามารถเชื่อมโยงระหว่างตัวนำสารกับบุคคลที่ต้องการสื่อไปถึง

4. ความคล่องแคล่ว กระฉับกระเฉง และบุคลิกดี (Dynamism) เช่น ความมีชีวิตชีวา ตื่นตัว ไม่น่าเบื่อ

รูปแบบหนึ่งของช่องทางการเผยแพร่กระจายสารที่นิยมใช้ในการรณรงค์ก็คือ การสื่อสารเพื่องานเฉพาะกิจ เพราะเป็นการสื่อสารที่อาศัยสื่อต่างๆ มากมายหลายชนิดนำมาใช้ในคราวเดียวกันหรือรวมเอาวิธีการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ มาใช้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามกิจนั้นๆ เช่น ต้องการให้ความรู้แก่ผู้รับสารในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือการจูงใจให้ผู้รับสารยอมรับสิ่งใหม่ หรือต้องการเพียงแค่กระตุ้นให้เกิดความคิดเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรืออาจต้องการไปถึงขั้นให้ผู้รับสารเป้าหมายเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การใช้สื่อต่างๆ ร่วมกันหรือใช้วิธีการสื่อสารหลายๆ รูปแบบร่วมกัน ใช้หลักที่ว่าสื่อแต่ละชนิดนั้นมีข้อดี ข้อจำกัดหรือคุณสมบัติที่แตกต่างกัน และในทำนองเดียวกันวิธีการสื่อสารแต่ละรูปแบบก็มีข้อได้เปรียบเสียเปรียบต่างกันไป ด้วย แต่เมื่อนำเอาส่วนดีของสื่อแต่ละชนิดและข้อดีของวิธีการสื่อสารแต่ละประเภทมาใช้ร่วมกัน ก็อาจจะทำให้การสื่อสารนั้นเกิดประสิทธิผลสูงสุดได้

3. การประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ในการรณรงค์ทางการสื่อสารนั้นจำเป็นที่จะต้องมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่การประเมินผลก่อนเริ่มทำการรณรงค์ในระหว่างการรณรงค์และหลังจากดำเนินการรณรงค์เสร็จสิ้นไปแล้ว เพื่อสามารถประเมินความสำเร็จหรือความผิดพลาดในการรณรงค์ในช่วงเวลาต่างๆ ได้ อีกทั้งยังนำผลการประเมินเหล่านั้นมาหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้การรณรงค์มีประสิทธิภาพมากที่สุด

4. บทบาทเสริมของสื่อมวลชนและการสื่อสารระหว่างบุคคล ถือเป็นเรื่องสำคัญอีกเรื่องหนึ่งของการรณรงค์ ซึ่งต้องอาศัยบทบาทเสริมของสื่อมวลชนในการเป็นสื่อกลางที่สำคัญเพื่อช่วยสื่อสารกิจกรรมต่างๆ ในการรณรงค์ไปสู่กลุ่มเป้าหมายหลักๆ ได้อย่างทั่วถึง และเนื่องจากสื่อแต่ละประเภทมีข้อดีและข้อจำกัดในตัวเอง ดังนั้นจึงต้องเลือกใช้สื่อหลายประเภทเพื่อเสริมข้อเด่นและลดข้อด้อย

5. การเลือกสรรสื่อที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย นับเป็นเรื่องจำเป็นอีกขั้นตอนหนึ่งของการรณรงค์ทางการสื่อสาร เพื่อให้การสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายเกิดประสิทธิภาพสูงสุด เพราะการเลือกสื่อที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายจะช่วยให้กลุ่มเป้าหมายได้รับสารได้เต็มที่มากขึ้น หากผู้ส่งสารตัดสินใจเลือกสื่อที่ไม่เหมาะสมก็อาจทำให้การสื่อสารครั้งนั้นล้มเหลวลงได้

ผู้วิจัยได้นำหลักการต่างๆ ข้างต้นที่เกี่ยวกับการรณรงค์ทางการสื่อสารมาเป็นกรอบในการศึกษาถึงกระบวนการสื่อสารเพื่อป้องกันการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ในกลุ่มจังหวัดสามเหลี่ยมอันดามัน(ภูเก็ต กระบี่ พังงา) เนื่องจากการดำเนินการเพื่อที่จะให้ความรู้ ความเข้าใจตลอดจนถึงความสามารถในการเฝ้าระวัง ป้องกันโรคโรควิธีต่างๆ นั้นจะอยู่ในรูปแบบของการรณรงค์ โดยที่ผู้ส่งสารคือ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข และ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ดำเนินการโดยผ่านสื่อต่างๆ หรือการเข้าไปให้ความรู้ การฝึกอบรมโดยตรง ดังนั้นแนวคิดเกี่ยวกับการรณรงค์ทางการสื่อสารจึงสอดคล้องกับงานวิจัยฉบับนี้

5. แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารในภาวะวิกฤต

เจมส์ เอ. โรบินสัน (James A. Robinson, 1968: 510-514) ได้ให้ความหมายของภาวะวิกฤต หรือ Crisis นั้น เป็นคำที่มีความหมายคล้ายกับคำว่า ความตึงเครียด (Stress) ความสับสนอลหม่าน (Panic) ความหายนะ (Disaster) และความรุนแรง (Violence) กล่าวคือ ภาวะวิกฤตเป็นสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในกระบวนการตัดสินใจ

ยูจีน โรเบิร์ต (Eugene Robert) นักเคมีระบบประสาทวิทยา ซึ่งมีบทความทางวิทยาศาสตร์มากมาย ได้กล่าวถึงเหตุแห่งภาวะวิกฤตของมนุษย์ยุคแรกๆ ว่า ได้แก่ สัญญาณป่า การสิ้นสละเทือนของพื้น ไฟป่าที่เข้ามาใกล้ กลิ่นของสัตว์ร้าย รวมถึงสัญญาณภัยที่คุกคามถึงความอยู่รอดของคนในยุคนั้น มีผลทำให้กลไกที่จะป้องกันทั้งทางร่างกาย และทางอารมณ์ เริ่มทำงานสัญญาณเตือนภัยดังกล่าวในยุคนั้นๆ นั้น สามารถแสดงให้เห็นได้ในองค์การหรือสถาบันยุคปัจจุบัน เช่น การก่อการสไตรค์ การออกกฎเกณฑ์ที่เข้มงวด การเข้าไปควบคุมโดยภาครัฐ การยึดกิจการ การเคลื่อนไหวขององค์การคู่แข่งที่น่าจะเอาชนะ สินค้าที่มีผลทำให้คนใช้เจ็บป่วยหรือล้มตาย อุบัติภัย คดีฟ้องร้อง การช่มชู้วางระเบิด ผู้บริหารเจ็บป่วยหรือถึงแก่กรรม การเข้าไปตรวจสอบของทางการ ไฟไหม้ ตึกถล่ม แผ่นดินไหว พายุ หรือแม้กระทั่งการที่จะต้องไปออกโทรทัศน์ในขณะที่คิดว่ายังไม่พร้อม เหตุการณ์เหล่านี้ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดภาวะวิกฤตแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องได้สัญญาณภัยดังกล่าว จะกระตุ้นให้ผู้บริหารตัดสินใจกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่นเดียวกับที่คนโบราณตัดสินใจว่าจะสู้หรือหนี (Nager and Allen, 1984: 290-291) ซึ่งแนวคิดเบื้องต้นของยูจีน โรเบิร์ต (Eugene Robert) ได้อ้างถึงงานวิจัยของไวเนอร์และคานัน (Wiener and Kahn) ซึ่งได้ประมวลลักษณะของภาวะวิกฤตว่ามีลักษณะทั่วไปถึง 12 มิติ ดังนี้

1. โดยทั่วไปแล้วภาวะวิกฤตก็คือ หัวเลี้ยวหัวต่อของเหตุการณ์หรือการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง
2. ภาวะวิกฤต คือ สถานการณ์ซึ่งบุคคลผู้มีส่วนร่วมมีความต้องการในระดับสูงที่จะปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่ง
3. ภาวะวิกฤตคุกคามต่อเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของผู้เกี่ยวข้อง
4. ภาวะวิกฤตเป็นเหตุการณ์ที่จะเกิดผลตามมา ซึ่งจะเป็นการกำหนดอนาคตของผู้เกี่ยวข้อง
5. ภาวะวิกฤตประกอบด้วยจุดบรรจบของเหตุการณ์ ซึ่งมีผลกระทบต่อข้อกำหนดสถานการณ์ใหม่
6. ภาวะวิกฤตสร้างความไม่แน่นอนใจในการควบคุมสถานการณ์ และในการกำหนดทางเลือกต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
7. ภาวะวิกฤตลดความสามารถที่จะควบคุมเหตุการณ์ และผลที่เกิดขึ้น
8. ภาวะวิกฤตทำให้เกิดภาวะฉุกเฉิน ความฉุกเฉิน และความวิตกกังวลให้เกิดแก่ผู้มีส่วนร่วม
9. ภาวะวิกฤตเป็นสถานการณ์ที่ผู้เกี่ยวข้องในเหตุการณ์รู้สึกขาดข่าวสารอย่างผิดปกติ
10. ภาวะวิกฤตเพิ่มความกดดันด้านเวลาให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง
11. ภาวะวิกฤตถูกกำหนดโดยความเปลี่ยนแปลงของสัมพันธภาพระหว่างผู้มีส่วนร่วม
12. ภาวะวิกฤตเพิ่มความตึงเครียดระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง

คาร์ล เอ.สไลคิว (Karl A. Slaikeu 1984: 53) ได้อธิบายถึงสิ่งที่บ่งบอกว่าสถานการณ์ที่กำลังอยู่ในภาวะวิกฤต มักจะมีองค์ประกอบ คือ

1. เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างปัจจุบันทันด่วน กล่าวคือ เหตุการณ์ปกติต่างๆ จะดำเนินไปเรื่อยๆ นับเป็นปีๆ ซึ่งกินเวลานาน แต่ภาวะวิกฤตจะเกิดขึ้นอย่างทันใด เช่นเดียวกับการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในปัจจุบัน
2. เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิดมาก่อน แม้ว่าจะมีบางคนเตรียมการสำหรับรับเหตุการณ์ในภาวะวิกฤตบ้าง แต่คนส่วนใหญ่ก็มักคิดเข้าข้างตนเองว่า น่าจะเกิดกับคนอื่นมากกว่า ดังเช่น โรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ที่แพร่ระบาดอย่างรวดเร็ว เนื่องจากคนส่วนใหญ่มองว่าเป็นปัญหาไกลตัวที่เกิดขึ้นเฉพาะในต่างประเทศ หรือ บุคคลที่เดินทางไปต่างประเทศเท่านั้น
3. มีคุณลักษณะของความฉุกเฉิน ซึ่งมีผลกระทบทั้งต่อร่างกายและจิตใจ เช่น หวาดกลัว ตื่นตระหนกกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น ไม่กล้าไปในที่สาธารณะ เป็นต้น จึงจำเป็นต้องปฏิบัติการอย่างฉับพลันทันที โดยมีขั้นตอนที่เหมาะสม
4. มีผลกระทบต่อสาธารณชน เนื่องจากเป็นเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับคนเป็นจำนวนมาก ทั้งญาติ พี่น้อง เพื่อนฝูง จึงจำเป็นต้องแก้ไขหรือดำเนินการต่อผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างทันท่วงที
5. ก่อให้เกิดอันตรายและกระทบต่อสถานภาพ เมื่อเกิดภาวะวิกฤตขึ้น จะส่งผลโดยตรงต่อครอบครัวของผู้เสียหายสูงขึ้นหรือต่ำลงได้

นอกจากนี้ คาร์ล เอ. สไลเคิว (Karl A. Slaikeu, 1984: 13) ยังได้กล่าวถึง ทฤษฎีของภาวะวิกฤตไว้ว่า “วิกฤต” เป็นภาวะที่ผิดหวังรุนแรงชั่วขณะและไม่สามารถจัดระเบียบใดๆ ได้ มักไม่สามารถต่อสู้กับสถานการณ์นั้นๆ ได้ และจะใช้ความเชื่อของตนเองในการแก้ปัญหา จึงก่อให้เกิดผลทั้งผลลบและผลบวก เช่น กรณีข่าวการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ที่ออกมาในช่วงแรกๆ นั้นเรียกโรคนี้ว่า “ไข้หวัดหมู” ส่งผลให้ประชาชนตื่นตระหนกไม่กล้าบริโภคหมู และส่งผลกระทบต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงหมูอีกด้วย

ภาวะวิกฤต เป็นเรื่องที่น่าสะพรึงกลัว เกิดขึ้นอย่างกะทันหัน และสร้างความตระหนกตกใจให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งล้วนแต่เป็นต้นเหตุแห่งความสูญเสียทั้งสิ้น สภาพการณ์ที่เกิดจากภาวะวิกฤต มีดังนี้ (อ้างใน อัจฉราพร ณ สงขลา, 2535: 13)

สภาวะการณ์ตื่นตระหนก

เจมส์ เอ็น. โรสแมน (James N. Roseman, 1969: 415) ได้กล่าวถึง ภาวะวิกฤตว่าเป็นเรื่องที่น่าสะพรึงกลัว เกิดขึ้นกะทันหัน และสร้างความตระหนกตกใจ

ความตื่นตระหนกของฝูงชน (Collective excitement) หมายถึง สภาพของอารมณ์ตึงเครียดที่เกิดขึ้นกับสาธารณชน คำว่า สาธารณชนในที่นี้ อาจครอบคลุมถึงประชาชนทั้งหมดในสังคมนั้นคงอยู่ในสภาวะสงคราม หรืออาจหมายถึง คนในกลุ่มเล็กๆ กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งก็ได้ (พัชนี เที่ยจรรยา และคณะ, 2538: 123-125)

การเกิดสภาพตื่นตระหนกของฝูงชนอาจเกิดขึ้นได้โดยธรรมชาติ คือ เกิดขึ้นเองหรืออาจเกิดขึ้นจากการได้รับข่าวสารซึ่งมีความถี่สูงหรือมีการเน้นเป็นพิเศษ ประกอบกับข่าวสารนั้นมีเนื้อหาที่กระตุ้นให้เกิดความตื่นตระหนก เช่น ข่าวเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ระบาดจนทำให้มีผู้เสียชีวิต ส่งผลให้ประชาชนส่วนใหญ่ตื่นตระหนกอย่างมาก

หากมองในแง่ระดับความรุนแรงของความตื่นตระหนกที่เกิดขึ้นกับประชาชนสามารถศึกษาสภาพความตื่นตระหนกของฝูงชนได้โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ (พัชนี เที่ยจรรยา และคณะ, 2538: 123-125) คือ

1) ความตื่นตระหนกอย่างรุนแรง (High Collective Excitement) คือ สภาพความตื่นเต้นตกใจหรือความตึงเครียดอย่างรุนแรง เกิดขึ้นจากสภาพเงื่อนไขในสังคมที่ประสบความหายนะ ความเสียหาย ที่อาจเกิดขึ้นโดยธรรมชาติหรือเกิดขึ้นจากการกระทำของประชาชนในสังคมนั้น เช่น การประสบกับภัยทางธรรมชาติ ได้แก่ น้ำท่วม แผ่นดินไหว อัคคีภัย โรคระบาด หรือเกิดจากภัยสงคราม การปฏิวัติ การจลาจล ฯลฯ เมื่อเกิดสภาพการณ์ดังกล่าวขึ้นแล้วจะแผ่ขยายออกไปและส่งผลกระทบต่อประชาชนในสังคมเป็นจำนวนมาก และคาดคะเนเหตุการณ์ล่วงหน้าได้ยาก สภาพดังกล่าวนี้ทำให้ประชาชนเกิดความตึงเครียดทางอารมณ์ และมีความต้องการข่าวสารมาก ผู้รับข่าวสารจะกลั่นกรองน้อย ข่าวสารจะแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว ส่วนลักษณะของเนื้อหาข่าวสารส่วนมากจะเป็นแบบไม่เป็นทางการ รวมทั้งมีลักษณะที่ก่อให้เกิดการแสดงออกทางอารมณ์ร่วมกันต่อเหตุการณ์ที่ประสบร่วมกัน นอกจากนี้ ลักษณะของข่าวสารจะไม่แน่นอน

2) ความตื่นตระหนกในระดับกลาง (Moderate Collective Excitement) คือ สภาพความตื่นตระหนกในระดับปานกลาง เกิดขึ้นจากเงื่อนไขบางประการที่เกิดขึ้นจากการแก้ไขปัญหาหรือเผชิญปัญหาในสังคม เช่น การเกิดปัญหาทางเศรษฐกิจ การเมือง หรือสังคม การตัดสินใจของรัฐบาลที่มีผลต่อประชาชน หรือแม้แต่การประสพกับภัยธรรมชาติ ภาวะจลาจล ความวุ่นวายทางสังคมที่มีระดับความรุนแรงน้อยกว่าสภาพที่เกิดขึ้นในข้อแรก สภาพความตื่นตระหนกที่เกิดขึ้นมีผลต่อการรับข่าวสาร ความต้องการข่าวสารและการกลั่นกรองข่าวสารในระดับปานกลาง

3) ความตื่นตระหนกในระดับต่ำ (Low Collective Excitement) คือ สภาพความตื่นตระหนกเล็กน้อย เป็นความตึงเครียดเล็กๆ น้อยๆ ที่เกิดขึ้นตามปกติของการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม เช่น การเผชิญในการทำงาน หรือความวุ่นวายเล็กน้อยในชีวิตประจำวัน สภาพดังกล่าวมีผลต่อการรับข่าวสาร ความต้องการข่าวสาร ตลอดจนการแพร่กระจายข่าวในระดับต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข่าวลือมีการแพร่กระจายน้อย ข่าวลือที่เกิดขึ้นมีหน้าที่เป็นเพียงส่วนเสริมจากข่าวสารที่เป็นทางการในบางเรื่องเท่านั้น

การศึกษาในเรื่องความตื่นตระหนกของฝูงชนมีความสำคัญ เพราะเหตุว่าสภาพของความตื่นตระหนกมีความสัมพันธ์กับการสื่อสารในสังคม โดยเฉพาะการสื่อสารกับมวลชน บางครั้งสื่อมวลชนมิได้ตั้งใจที่จะกระจายข่าวสารเพื่อสร้างความตื่นตระหนกแก่ฝูงชนโดยตรง แต่อาจจะเกิดจากการที่บรรณาธิการและนักข่าวทั่วไปเลือกเสนอข่าวสาร โดยไม่ได้คำนึงถึงประชาชนผู้รับข่าวสารเท่าไรนัก แม้จะได้ตระหนักถึงความต้องการและความสนใจของผู้อ่านหรือผู้ฟังบ้าง แต่ก็ยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนอยู่มาก การเลือกเสนอข่าวสารทางหน้าหนังสือพิมพ์หรือวิทยุโทรทัศน์ จึงขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของบรรณาธิการ และนักข่าวว่าข่าวสารนั้นมีความเหมาะสมเพียงใด และจะเป็นที่สนใจแก่ประชาชนหรือไม่ ซึ่งที่แท้จริงแล้วข่าวสารที่ประชาชนต้องการหรือสนใจจริงนั้น อาจไม่มีโอกาสปรากฏบนหน้าหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เลยก็ได้ (D.M. White, 1950: 50) ซึ่งนำไปสู่การนำเสนอข่าวที่สร้างความตื่นตระหนกให้กับสาธารณชน

สภาวะการสูญเสีย

เมื่อเกิดภาวะวิกฤต สิ่งที่จะเกิดตามมาคือ การสูญเสีย ดังนั้น ในการศึกษาภาวะวิกฤตจึงจำเป็นต้องเข้าใจถึงความหมายของการสูญเสีย (The concept of loss) ซึ่งหมายถึง การที่บุคคลขาดหรือไม่ได้รับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะสนองต่อความต้องการพื้นฐานที่ตนเองต้องการ ซึ่งสิ่งที

บุคคลสูญเสียนั้น อาจเป็นสิ่งที่อยู่ภายนอกหรือภายในร่างกายก็ได้ เช่น สูญเสียทรัพย์สิน เงินทอง รวมไปถึงความเศร้าโศก เสียใจ โดยในแต่ละช่วงเวลา ต้องอาศัยการสื่อสารที่เหมาะสมเพื่อลดความรู้สึกนี้ จึงจำเป็นต้องศึกษาหน้าที่ของการสื่อสารอย่างถูกต้อง เพื่อนำการปรับใช้ให้เหมาะกับสถานการณ์

พฤติกรรมการแสดงออกที่เกิดจากการสูญเสียที่สำคัญ ได้แก่ ความรู้สึกเศร้าโศก ซึ่งเป็นความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับความเจ็บปวดจิตใจ เกิดความทุกข์ทรมานทางใจ จะมีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก กระบวนการของความเศร้าโศกที่ปกติจะใช้เวลาประมาณ 2 สัปดาห์ ถึง 2 เดือน บุคคลที่ประสบการสูญเสียจะพยายามใช้กลไกทางจิตใจในการปรับความทุกข์ทรมานใจที่ละน้อยค่อยเป็นค่อยไป จนสามารถยอมรับความเป็นจริงได้ อย่างไรก็ตาม หากการสูญเสียนั้นเป็นประสบการณ์ที่ทันใดที่บุคคลไม่ได้เตรียมพร้อมทางจิตใจมาก่อน ระยะเวลาของความเศร้าโศกอาจจะนานออกไปได้

ผู้ประสบภาวะวิกฤตทุกคนจะประสบกับภาวะสูญเสีย เนื่องจากภาวะดังกล่าว มักจะเกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด และรุนแรง ไม่มีการเตรียมตัวมาก่อน จึงเกิดความรู้สึกทุกข์ทรมานใจ จากการสูญเสีย ศักยภาพในด้านการงาน การหาเลี้ยงครอบครัว อำนาจ และ ความสำคัญในตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสูญเสียการทำหน้าที่ของร่างกายบางส่วน สูญเสียความรู้สึกในคุณค่าของตนเอง สูญเสียความเข้มแข็ง และสมรรถภาพด้านต่างๆ ที่เคยกระทำได้

สภาวิจัยแห่งชาติแห่งสหรัฐอเมริกา (The National Research Council) ได้ศึกษาถึงความสูญเสียที่สังคมตอบรับกับภาวะวิกฤตว่า แบ่งได้เป็น 5 ระยะด้วยกัน คือ

- 1) ระยะก่อนความสูญเสีย
- 2) ระยะการสืบหา
- 3) ระยะความเจ็บปวดใจ เกี่ยวเนื่องกับการตอบแทนที่ขาดระบบ
- 4) ระยะการจัดการกับปฏิกิริยาของสังคม
- 5) ระยะหลังความสูญเสีย เมื่อสังคมจะต้องได้รับการฟุ่มเฟือยให้กลับเข้าสู่สภาพเดิม และผลที่ถาวรแห่งความสูญเสียจะต้องได้รับการดำเนินการด้วย

ในแต่ละระยะของการสูญเสียจะต้องใช้การสื่อสารที่ต่างกัน เพื่อตอบสนองของความรู้สึกที่แตกต่างกัน ซึ่งรูปแบบการสื่อสารควรจะต้องเหมาะสมกับความสูญเสีย และประเภทของความสูญเสีย เนื่องจากเป็นเหตุการณ์ที่ไม่มีการเตือนล่วงหน้าในเรื่องการสูญเสีย จึงไม่มีการเตรียมตัวทั้งทางร่างกายและจิตใจ แต่การสูญเสียสามารถที่จะคลายความรู้สึกของการสูญเสียได้โดยใช้การสื่อสารเข้าไปช่วย ดังนั้นจึงต้องศึกษาหน้าที่ของการสื่อสาร เพื่อจะได้ นำการสื่อสารมาใช้ลดความรู้สึกเมื่อเกิดความรู้สึกสูญเสียได้อย่างถูกต้อง

เมื่อเกิดภาวะวิกฤตขึ้นแล้วนั้น ควรมีการเข้าไปแทรกในเหตุการณ์ เพื่อก่อให้เกิดผลในเชิงป้องกันใน 3 ลักษณะ (สไลคิว 1984: 9)

- 1) เพื่อลดความสับสนอลหม่าน
- 2) เพื่อลดผลกระทบของเหตุการณ์
- 3) เพื่อพยามไม่ให้เกิดความเสียหายหลังจากเกิดเหตุการณ์ขึ้น

การศึกษาเรื่องความตื่นตระหนกของฝูงชนมีความสำคัญ เพราะเหตุว่าสภาพของความตื่นตระหนกเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับการสื่อสารในสังคม โดยเฉพาะการสื่อสารกับมวลชน บางครั้งสื่อมวลชนมีได้ตั้งใจที่จะกระจายข่าวสารเพื่อสร้างความตื่นตระหนกแก่ฝูงชนโดยตรง แต่จากบทบาทหน้าที่หลัก (Function) ของสื่อมวลชนคือ การรายงานข่าวหรือสอดส่องความเป็นอยู่ของสังคมให้ประชาชนรับทราบเพื่อลดความสับสนอลหม่านของเหตุการณ์ ลดผลกระทบของเหตุการณ์ซึ่งก่อให้เกิดความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจทั้งในระดับจุลภาค และมหภาค ที่สำคัญคือช่วยลดอัตราการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส H1N1 อัตราการเจ็บป่วย/การตายของคนในช่วงภาวะวิกฤตโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ระบาด อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาการสื่อสารด้านสุขภาพ และเสริมสร้างงานด้านสาธารณสุขให้มีมาตรฐานในการป้องกันที่ดีขึ้น พร้อมทั้งยังพยามไม่ให้เกิดความเสียหายหลังจากเกิดเหตุการณ์ขึ้น แต่หากมีการรายงานข่าวในเรื่องหนึ่งๆ ที่ได้รับจากแหล่งข้อมูลที่มีความเข้าใจในเรื่องนั้นๆ ไม่เพียงพออาจทำให้เกิดบทบาทหน้าที่ที่ให้ผลเสีย (Dysfunction) คือการสร้างความตื่นกลัว และกังวลใจแก่ประชาชนผู้รับสารขึ้นมาได้

จากความหมายของคำว่า ภาวะวิกฤตข้างต้น ได้นำมาซึ่งความตื่นตระหนกของฝูงชนในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและได้ก่อให้เกิดความสูญเสียต่อคนในสังคมเป็นจำนวนมาก ดังนั้น

การสื่อสารในภาวะวิกฤต เพื่อทำความเข้าใจ และลดความรุนแรงของเหตุการณ์ลงยอมเป็นสิ่งที่ยังจำเป็นยิ่ง

การสื่อสารในภาวะวิกฤต คือ การดำเนินการสื่อสารขณะเกิดวิกฤตการณ์ขององค์กรโดยยึดหลักของการระดมทรัพยากรบุคคล การใช้สื่อ การใช้รูปแบบสื่อมวลชนสัมพันธ์ การแถลงข่าวสาร และการติดต่อกับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์ (อ้างใน ชลลดา ปัทมธนาช, 2540: 24)

ลีโอนาร์ด ซาฟเฟอร์ และจอห์น ทาร์เรนท์ (Leonard Saffir with John Tarrant, 1992: 94) (อ้างในอ้างในชลลดา ปัทมธนาช, 2540: 21) ได้เสนอหลักการทั่วไปการจัดการวิกฤตการณ์ ประกอบด้วย

1. จัดตั้งคณะทำงานในภาวะวิกฤตเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับปัญหา เพื่อให้เป็นศูนย์กลางในการควบคุมการไหลของข่าวสารเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ มีการจัดเตรียมข่าวสารฝึกอบรมการแถลงข่าวขององค์กร กลยุทธ์การนำเสนอข่าวสาร และแต่งตั้งผู้แถลงข่าวเพื่อชี้แจงข้อเท็จจริงแก่สื่อ
2. ปรับกลยุทธ์เพื่อรองรับวิกฤตการณ์ วางแผนหรือโครงการ โดยคาดการณ์สิ่งเลวร้ายที่จะเกิดขึ้นกับองค์กรล่วงหน้าเพื่อรองรับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นโดยไม่คาดคิด
3. จุดมุ่งหมายเพื่อสกัดกั้น วิกฤตการณ์อาจขยายขอบเขตของปัญหาจากระดับท้องถิ่น ไปยังระดับประเทศและระดับชาติได้ ถ้าเกิดความล้มเหลวในการควบคุมการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงต้องมีการจัดการควบคุมการใช้สื่ออย่างเหมาะสม เพื่อสกัดกั้นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
4. ตระหนักถึงผู้ที่จะมีส่วนช่วยและขอความช่วยเหลือ ระบุกลุ่มประชาชน หรือองค์กรอิสระที่สามารถให้ความช่วยเหลือได้เมื่อเกิดวิกฤตการณ์
5. เตรียมพร้อมในการกำหนดแผนงานในภาวะวิกฤตในระยะยาว โดยการประเมินความพร้อมทรัพยากรขององค์กรล่วงหน้า เพื่อวางแผนในการนำไปใช้ภาวะวิกฤตล่วงหน้า โดยกำหนดความเป็นไปได้ของแผนอย่างชัดเจน เพื่อลดความเสี่ยงในสถานการณ์ฉุกเฉิน

6. จัดเตรียมแผนปฏิบัติการในภาวะวิกฤตที่ครอบคลุมรายละเอียดด้านต่างๆ ได้แก่ หลักการในการให้รายละเอียดของข่าวสารในภาวะวิกฤต บัญชีรายการเกี่ยวกับกลุ่มประชาชนเป้าหมาย องค์กรฝ่ายตรงข้าม การวิเคราะห์ทรัพยากรในการวางแผนวิกฤตการณ์ สมาชิกของคณะทำงานในภาวะวิกฤต (สำรองตำแหน่ง) ตำแหน่ง สถานที่ หมายเลข โทรศัพท์ หมายเลขโทรสาร

7. ฝึกซ้อมคณะทำงานในภาวะวิกฤต มีการฝึกซ้อมเป็นระยะ เพื่อป้องกันการขาดแคลนข่าวสารที่เปิดเผย ชื่อสัตย์ หรือเพียงพอที่จะนำไปใช้ได้ ความล้มเหลวในการเตรียมเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เลวร้ายที่อาจเกิดขึ้น หรือ การแสดงท่าทีขององค์กรที่ไม่เหมาะสม

ดังที่ลีโอนาร์ด ซาฟเฟอร์ และจอห์น ทาร์เรนท์ (อ้างในอ้างในซลลดา บัณณราช, 2540: 28) ได้กล่าว เพิ่มเติมวิธีการสื่อสารในภาวะวิกฤตจะต้องประเมินความต้องการของสื่อไปพร้อมกัน ซึ่งคำถามที่ผู้แถลงข่าวต้องให้คำตอบคือ

- เกิดเหตุการณ์อะไร
- มีผู้บาดเจ็บหรือเสียชีวิตหรือไม่
- เหตุเกิดเมื่อใด
- เหตุเกิดที่ไหน
- เกิดความเสียหายมากน้อยแค่ไหน
- สาเหตุของเหตุการณ์คืออะไร

ธนวดี บุญลือ (2540) ได้เสนอการให้ข่าวสารในรูปแบบสื่อมวลชนสัมพันธ์ไปสู่ประชาชนในภาวะวิกฤต โดยพิจารณาดังต่อไปนี้

- หาสาเหตุของการเกิดวิกฤตการณ์
- หาข้อมูล ข้อเท็จจริงมาสนับสนุนองค์กรในภาวะวิกฤต ได้แก่

1. ข้อมูลที่เป็นตัวเลขที่ไม่จริง (Inaccurate) แก้ไขโดยเปิดเผยตัวเลขที่แท้จริง (Figure)
2. ข้อมูลที่เกิดจากความเข้าใจผิด (Misunderstanding) แก้ไขโดยให้ข้อมูลที่
ที่เป็นจริง
3. ข่าวลือ (Rumor) แก้ไขโดยให้ข้อมูลและตัวเลขประกอบ (Fact and Figure)
4. อุบัติเหตุเสียหายทรัพย์สินและชีวิต (Casually) แก้ไขโดยแสดงให้เห็นถึง
ความรับผิดชอบและห่วงใย (Care)
5. ความหายนะขั้นรุนแรง (Disaster) เช่น เครื่องบินตก โรงงานระเบิด หรือ
สารพิษรั่วไหล แก้ไขโดยประกอบด้วยการชดเชย ทดแทน การฟื้นฟู การช่วยเหลือบรรเทา
สาธารณภัย (Care and Relief)
6. ความเสียหายที่มีผลกระทบต่อจิตใจ (Painful) แก้ไขโดยประกอบด้วยปัจจัย
เวลา (Time Factor) เข้ามาช่วยให้บรรเทาความเศร้าโศกเสียใจ

6. แนวคิดการสื่อสารสุขภาพ

Ratzan, S.C. ed. (1994) (อ้างใน ธรรมนูญฯ นาคงเมือง, 2547 : 32) กล่าวว่า การสื่อสารสุขภาพ คือ ศิลปะและวิธีการในการให้ข้อมูลข่าวสาร แนวโน้มเกี่ยวกับเรื่อง สุขภาพให้แก่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลหรือสาธารณสุข ซึ่งขอบเขต ของการสื่อสารสุขภาพรวมถึงการ ป้องกันโรค การส่งเสริมสุขภาพ การดูแลสุขภาพ และธุรกิจเกี่ยวกับสุขภาพ ตลอดจนรวมไปถึง คุณภาพชีวิตของตัวบุคคลในสังคม

Backer, T.E., Rogers, E.M., and Sopory, P. (1992) การสื่อสารสุขภาพ สามารถนำไปใช้งานได้กับทุกแง่มุมเกี่ยวกับการป้องกันโรคและการส่งเสริมสุขภาพ แง่มุม ต่างๆที่สามารถใช้ประโยชน์จากการสื่อสารสุขภาพ ได้แก่

- 1.) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรทางการแพทย์และคนไข้
- 2.) การหาข้อมูลด้านสุขภาพเป็นรายบุคคล
- 3.) การปฏิบัติตนเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ

- 4.) การสร้างข้อมูลหรือรณรงค์ด้านสาธารณสุข
- 5.) การให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงด้านสุขภาพ
- 6.) การสร้างภาพเรื่องสุขภาพให้แก่สื่อมวลชนและชุมชน
- 7.) การให้ความรู้กับผู้บริโภคในการรับประโยชน์จากการสาธารณสุขและระบบการประกันสุขภาพ
- 8.) การพัฒนาเรื่องการรักษาพยาบาล

การสื่อสารสุขภาพ หมายถึง การใช้กลยุทธ์ด้านการสื่อสารในการให้ข้อมูลและแนะแนวแก่บุคคลและชุมชนเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพ ซึ่งเป็นส่วนประกอบในการส่งเสริมสุขภาพ (U.S. Department of Health and Service, 2002)

ปัญญา ไช่มุก, สัมภาษณ์, 4 ธ.ค. 2543 (อ้างใน ยุทธนา จินดากุล, 2538 : 8) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารด้านสาธารณสุข ซึ่งมีแนวทางในการดูแลสุขภาพอนามัยไว้ 4 แนวทางดังนี้

- 1.) การสื่อสารเพื่อส่งเสริมสุขภาพ (Health Promotion)
- 2.) การสื่อสารเพื่อป้องกันและควบคุมโรค (Prevention)
- 3.) การสื่อสารเพื่อการรักษาพยาบาล (Curation)
- 4.) การสื่อสารเพื่อฟื้นฟูสุขภาพผู้ป่วย (Rehabilititation)

1. การสื่อสารเพื่อส่งเสริมสุขภาพ (Health Promotion) การส่งเสริมสุขภาพเป็นบริการให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยที่มุ่งส่งเสริม และสนับสนุนให้บุคคลมีความรู้ความเข้าใจในการเสริมสร้างให้มีสุขภาพจิตที่ดี การส่งเสริมเน้นการให้ความรู้ในเรื่องสุขภาพอนามัยแก่ประชาชน ทุกเพศ ทุกวัย โดยเนื้อหาจะเริ่มตั้งแต่เมื่อมีการปฏิสนธิในครรภ์มารดาจนถึงวัยชรา โดยการใช้กลยุทธ์ในการสื่อสารผ่านช่องทางสื่อมวลชน

ตัวอย่างการส่งเสริมสุขภาพเช่น การให้ความรู้เรื่องการวางแผนครอบครัว การอนามัยแก่เด็ก การโภชนาการ การอนามัยโรงเรียน การทันตสาธารณสุข การสุขศึกษา การส่งเสริมสุขภาพจิต การให้ความรู้เรื่องพยาธิ ซึ่งเมื่อประชาชนมีความรู้เรื่องสุขภาพอนามัยที่ดีก็จะนำไปสู่การมีสุขภาพที่ดี เนื่องจากรู้จักการป้องกันโรคและการควบคุมโรค รู้จักไปรับการรักษาพยาบาลและรู้จักการฟื้นฟูสุขภาพร่างกายต่อไป

2. การสื่อสารเพื่อป้องกันและควบคุมโรค (Prevention) การป้องกันและควบคุมโรคมีจุดมุ่งหมายเพื่อลดอัตราการเจ็บป่วย และอัตราการตายของประชาชนที่เจ็บป่วยด้วยโรคติดต่อ โรคติดเชื้อ และโรคอื่น ๆ ที่สามารถป้องกันได้ และเพื่อควบคุมการแพร่กระจายของเชื้อโรคจากแหล่งนำโรคหรือพาหนะของโรคทั้งทางตรงและทางอ้อมที่จะนำไปสู่คนอื่น ๆ และก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพของบุคคลและชุมชน

ตัวอย่างการป้องกันโรคและการควบคุมโรค เช่น การทำลายเชื้อโรคจากแหล่งนำโรคและแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค การปรับปรุงสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม การจัดหาน้ำสะอาดสำหรับบริโภค การจัดสุขาภิบาลอาหาร การกำจัดของเสีย และพาหนะนำโรค บริการอาสาสมัคร เพื่อป้องกันโรคอันเกิดจากการประกอบอาชีพ การสื่อสารในการเฝ้าระวังโรคโดยการใช้สื่อมวลชนในการสื่อสารกับประชาชน ในการรายงานการเกิดโรค รายงานโรคและสถานการณ์ของโรคแก่ประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ติดตามข่าวสารเกี่ยวกับโรคที่ระบาดทั้งในและนอกประเทศอย่างสม่ำเสมอ

อย่างไรก็ตาม การป้องกันและควบคุมโรคนี้ จะทำให้สองแนวทางได้แก่แนวทางที่หนึ่ง แพทย์และบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข จะเป็นผู้ให้การป้องกันและการควบคุมโรค ส่วนอีกแนวทางหนึ่ง การป้องกันตนเองในแต่ละบุคคล ซึ่งอาจใช้เทคโนโลยีง่ายๆ เช่น การทำลายแหล่งเพาะเชื้อโรค เป็นต้น

3. การสื่อสารเพื่อการรักษาพยาบาล (Curation) หมายถึงการใช้การรักษาเมื่อประชาชนเกิดการเจ็บป่วย ทุกข์ทรมานและได้รับอันตรายจากโรคโดยเร็วที่สุด โดยการสื่อสารผ่านช่องทางสื่อมวลชนในการให้แนวทางในการรักษาพยาบาลคือ การรักษาแบบเฉียบพลัน เช่น การเกิดอุบัติเหตุต้องรีบนำส่งโรงพยาบาลเพื่อรับการรักษาโดยด่วนที่สุด และอีกแนวทางคือการรักษาในระยะยาว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของโรคในปัจจุบันการรักษาพยาบาลที่เป็นอยู่จะมีสองลักษณะคือ การรักษาโดยแพทย์แผนปัจจุบันและการรักษาโดยแผนโบราณ และขณะเดียวกัน การรักษาพยาบาลนี้อาจดำเนินการร่วมไปกับการฟื้นฟูสภาพร่างกายโดยการลุก เดิน นั่ง พลิกตัว ซึ่งเป็นขั้นตอนของการฟื้นฟูเพื่อให้ร่างกายนั้นสู่สภาพปกติโดยเร็ว

4. การสื่อสารเพื่อฟื้นฟูสภาพผู้ป่วย (Rehabilitation) หมายถึง การที่องค์กรหรือหน่วยงานของรัฐได้ใช้สื่อมวลชนในการสื่อสารการเปลี่ยนแปลงและแก้ไขความบกพร่องต่างๆ ซึ่งเกิดขึ้นแก่สุขภาพทางร่างกายและจิตใจของมนุษย์ให้กลับคืนสู่สภาพปกติ

โดยเร็วที่สุด เพื่อให้สามารถประกอบกิจกรรมซึ่งเป็นกิจวัตรของตนเองตลอดจนประกอบอาชีพได้ตามปกติ นอกจากนี้ยังหมายความรวมถึง การฟื้นฟูสุขภาพในผู้สูงอายุและการจัดบริการสำหรับผู้ป่วยที่ร่างกายได้รับผลต่อเนื่องจากการเจ็บป่วย เช่น ผู้ป่วยโรคโปลิโอ ผู้ป่วยจากอุบัติเหตุ ทำให้บางส่วนของร่างกายพิการ

สื่อมวลชนถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญในการเป็นพลังผลักดันเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทางสังคม ทำให้หน่วยงานทั้งในภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรสาธารณสุขุประโยชน์ได้นำสื่อมวลชนมาใช้ เพื่อเป็นกลไกหลักในการสื่อสารด้านสาธารณสุข ในการให้แนวทางในการดูแลสุขภาพอนามัยแก่คนในสังคม ซึ่งหลายหน่วยงานมุ่งหวังที่จะใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและส่งเสริมแนวคิดต่างๆ เกี่ยวกับสุขภาพไปสู่สาธารณชนอย่างต่อเนื่อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อังคณา จารุประทีปกุล (2548) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการใช้สื่อมวลชนของรัฐบาลในการสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนในช่วงภาวะวิกฤต โรคไข้หวัดนกระบาดในสัตว์ปีก” โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์กระบวนการใช้สื่อมวลชนของรัฐบาลในการสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนในช่วงภาวะวิกฤตโรคไข้หวัดนกระบาดในสัตว์ปีก ผลการวิจัยพบว่า ในระยะที่ 1-3 รัฐบาลไม่ได้มีกระบวนการใช้การสื่อสาร และการจัดการด้านข่าวสารอย่างเป็นระบบ แต่ได้มีการเผยแพร่ข่าวสารอย่างต่อเนื่องเป็นไปตามสภาพเหตุการณ์ พร้อมกับกำหนดตัวผู้ให้ข่าวจะต้องเป็นผู้มีอำนาจ หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง รัฐบาลได้เริ่มมีกระบวนการใช้สื่อมวลชนอย่างเป็นระบบมากขึ้นในระยะที่ 4 และ 5 โดยมีการจัดตั้งยุทธศาสตร์ห้องข่าว (War Room) ศูนย์ข่าวไข้หวัดนก ทำเนียบรัฐบาล โดยการกำหนดตัวผู้ให้ข่าว กำหนดเนื้อหาข่าวให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยใช้กลยุทธ์ในการนำความเดือดร้อนของประชาชน และข่าวทางด้านลบมาเป็นตัวตั้งในการตอบปัญหาคลี่คลายปฏิกิริยาของคนในสังคม อีกทั้งยังได้มีการใช้สื่อมวลชนของรัฐเป็นหลักในการเผยแพร่ข่าวสาร และใช้สื่อมวลชนอื่นๆ เป็นสื่อมวลชนรอง เพื่อเป็นการให้ความรู้ความเข้าใจแก่สาธารณชน ในการเรียกความเชื่อมั่นกลับคืนสู่ภาวะปกติโดยเร็วที่สุด เพื่อเป็นการลดผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ และลดจำนวนผู้ป่วย ผู้เสียชีวิตด้วยโรคระบาดดังกล่าว

ม.ล. อัจฉราพร ณ สงขลา (2535) ได้ศึกษาเรื่องการใช้สื่อมวลชนในภาวะวิกฤตกรณีอุบัติเหตุทางเครื่องบินโดยสารของบริษัท เดินอากาศไทย จำกัด พบว่า

(1) ปัญหาภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นในสภาวะการณ์ที่แตกต่างกันทั้งในด้านวันเวลา และสถานที่ที่เกิดอุบัติเหตุ จำนวน และลักษณะสถานภาพ สัญชาติ เชื้อชาติ ของผู้ประสบเคราะห์กรรม ย่อมมีผลกระทบต่อการวางแผนและการดำเนินการตัดสินใจใช้สื่อมวลชนในการแก้ไขภาวะวิกฤต

(2) โครงสร้างของระบบสื่อมวลชน สภาพการแข่งขันในการนำเสนอข่าวทางสื่อมวลชนเป็นตัวกำหนดถึงลักษณะของความร่วมมือในการแพร่กระจายหรือการควบคุมสารสนเทศในการแก้ไขภาวะวิกฤต

(3) การแก้ไขภาวะวิกฤตโดยใช้สื่อมวลชนต้องมีลักษณะเป็นการให้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงที่ถูกต้องชัดเจนอย่างต่อเนื่องเป็นหลัก และติดตามด้วยการให้คำแนะนำ ตลอดจนการโน้มน้าวใจ

(4) การสร้างกิจกรรมพร้อมๆ กับการเลือกใช้สื่อมวลชนได้อย่างเหมาะสมกับเวลาและโอกาส จะสามารถลดความตื่นตระหนกของประชาชน ในขณะเดียวกันจะสามารถฟื้นฟูจิตใจของผู้ประสบเคราะห์กรรมและผู้ที่เกี่ยวข้อง

เสริมศิริ นิลดำ (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณค่าข่าวในภาวะวิกฤตทางสังคม” โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาองค์ประกอบของหลักคุณค่าข่าวในภาวะวิกฤตทางสังคมและอันดับความสมควรเป็นข่าวขององค์ประกอบดังกล่าว โดยศึกษาในวิกฤตการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และวิกฤตการณ์ใช้ห้วงดิน ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของข้อมูลที่มีคุณค่าควรเป็นข่าวในวิกฤตการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มี 8 องค์ประกอบเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ (1) การแก้ไขปัญหาของภาครัฐ (2) ความสันติสุข (3) การตรวจสอบ (4) ผลกระทบ (5) ความรู้สึก (6) ปรัชญาการณ์รายวัน (7) ภูมิหลังของวิกฤตการณ์ และ (8) ความขัดแย้ง ส่วนองค์ประกอบด้านคุณลักษณะการนำเสนอที่มีคุณค่าควรเป็นข่าวมีทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ (1) ความรวดเร็วในการนำเสนอ มี 3 องค์ประกอบ (2) ระดับการให้รายละเอียดของข้อมูล มี 3 องค์ประกอบ (3) ระดับการมีหลักฐานอ้างอิง มี 1 องค์ประกอบ (4) ความเหมาะสมเป็นแหล่งข้อมูล มี 5 องค์ประกอบ และ (5) แหล่งที่มาของข้อมูลแต่ละประเภทมี 7 องค์ประกอบ

ในวิกฤตการณ์ไข้หวัดนก องค์ประกอบของข้อมูลที่มีคุณค่าควรเป็นข่าวมี 9 องค์ประกอบเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ (1) องค์ความรู้เกี่ยวกับโรค (2) ความเสี่ยง (3) การแก้ไขปัญหของภาครัฐ (4) ปรากฏการณ์รายวัน (5) ภูมิปัญญาชาวบ้าน (6) การเยียวยา (7) ผลกระทบ (8) ภูมิหลังของโรคระบาด (9) ความขัดแย้ง ส่วนองค์ประกอบด้านคุณลักษณะ การนำเสนอที่มีคุณค่าควรเป็นข่าวมีทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ (1) ความรวดเร็วในการนำเสนอ มี 2 องค์ประกอบ (2) ระดับการให้รายละเอียดของข้อมูล มี 2 องค์ประกอบ (3) ระดับการมีหลักฐานอ้างอิง มี 1 องค์ประกอบ (4) ความเหมาะสมเป็นแหล่งข้อมูล มี 4 องค์ประกอบ และ (5) แหล่งที่มาของข้อมูลแต่ละประเภท มี 6 องค์ประกอบ

วิลเลียม เอ็น เคอร์รี่ (William N. Curry, 1966) ได้ศึกษาถึงการสื่อสารในภาวะวิกฤตของหน่วยงานธุรกิจ กรณีความตื่นตระหนกเกี่ยวกับโรคควัวบ้า (Mad Cow) ซึ่งผู้บริโภคเกิดความกลัวเกี่ยวกับเชื้อโรคควัวบ้าจากตลาดการค้าในประเทศอังกฤษในด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพ และความเชื่อมั่นในการจัดการวิกฤตการณ์ การให้ข้อมูลข่าวสารของรัฐบาลประเทศอังกฤษสามารถวิเคราะห์ถึงสิ่งที่สาธารณชนรับรู้เกี่ยวกับโรคควัวบ้าได้ 3 ประการคือ

1. การรับรู้เกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้น การเสียชีวิต ความเจ็บปวด ทำให้เกิดความเสียหายอย่างรุนแรง ถึงขั้นเลิกบริโภคเนื้อวัว
2. มีความเสี่ยง และสูญเสียเงินจำนวนมากจากการปฏิเสธเนื้อวัว
3. ภาวะการคุกคามที่ไม่สามารถควบคุมผลกระทบจากความไม่ปลอดภัยในการบริโภค

ดังนั้นการสื่อสารในภาวะวิกฤตมีองค์ประกอบในการ

- ให้ความสำคัญกับการกระทำเพื่อปกป้องผู้บริโภคจากอันตราย
- เน้นการให้ความช่วยเหลือ โดยไม่ระบุจำนวนเงินหรือผลกำไร
- ให้ผู้ที่คัดค้านพิจารณาอย่างรอบคอบในการตัดสินใจและหาโอกาสเพื่อเปิดเผยข่าวสาร

รัตนภรณ์ ทองอรุณนิกุล (2547) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำเสนอข้อมูลข่าวสารในหน้าหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับไข้หวัดนกและการนำไปใช้ของผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีก” โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกที่หนังสือพิมพ์ในประเทศไทยนำเสนอ รวมไปถึงศึกษาแหล่งข่าว วิเคราะห์เป้าหมายในการนำเสนอ และศึกษาการเปิดรับข่าวสารเรื่องโรคไข้หวัดนกจากสื่อมวลชนและการนำข่าวสารไปใช้ประโยชน์ของผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีกในภาวะวิกฤตไข้หวัดนก ผลการวิจัยพบว่า ประเด็นข่าวเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกที่หนังสือพิมพ์นิยมนำเสนอมากที่สุด คือ การหามาตรการแก้ไขเรื่องโรคไข้หวัดนก แหล่งข่าวที่ถูกอ้างถึงมากที่สุด คือ หน่วยงานราชการ หรือ รัฐวิสาหกิจ เป้าหมายในการนำเสนอเนื้อหาเรื่องโรคไข้หวัดนกที่นำเสนอมากที่สุด ได้แก่ การ นำเสนอความจริงในรูปแบบข่าว ไม่ว่าจะ เป็นเชิงลบ บวก หรือ เป็นกลาง ผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีกนิยมเปิดรับข่าวสารเรื่องโรคไข้หวัดนกจากโทรทัศน์มากที่สุด ซึ่งมักนำข่าวสารที่ได้รับนั้นปรับใช้เพื่อป้องกันฟาร์มและตนเองจากการติดเชื้อโรคไข้หวัดนกมากที่สุด รองลงมา คือ เพื่อติดตามสถานการณ์ความคืบหน้าและตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูล

วัชรินทร์ กุลพิสิทธิเจริญ (2542) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์เนื้อหาเรื่องเอดส์ในหนังสือพิมพ์รายวันของประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า 1.หนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพมีการนำเสนอเรื่องเอดส์ทั้งในด้านเนื้อหาที่ ความถี่มากกว่าหนังสือพิมพ์กึ่งคุณภาพกึ่งปริมาณ โดยหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ มีเนื้อหาที่และความถี่ในการนำเสนอเรื่องเอดส์มากที่สุด รองลงมาคือ มติชนและไทยรัฐตามลำดับ 2.รูปแบบในการนำเสนอพบว่า มี 7 รูปแบบ ได้แก่ ข่าว บทความ คอลัมน์ตอบปัญหาทางการแพทย์ บทบรรณาธิการ สารคดี บทสัมภาษณ์ คอลัมน์แสดงความคิดเห็น 3.การนำเสนอประเด็นเรื่องเอดส์ 5 ประเด็นแรกที่หนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ฉบับนำเสนอมากที่สุดคือ บุคคลกลุ่มต่างๆ กับโรคเอดส์ กิจกรรมต้านเอดส์ สถานการณ์ด้านเอดส์ การค้นพบทางวิทยาศาสตร์ วัคซีนและยารักษาโรคเอดส์ โรคเอดส์ การติดต่อ การป้องกันรักษาและผลกระทบ 4.ทิศทางในการนำเสนอ พบว่ามีการนำเสนอในทิศทางเป็นกลางมากที่สุด 5.หลักเกณฑ์ในการกำหนดวาระเรื่องเอดส์ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกของบรรณาธิการข่าวหรือผู้สื่อข่าวสารสาธาณสุขสามารถแบ่งศึกษาได้ 4 ประเด็น คือ 1.สาเหตุที่เรื่องเอดส์ได้รับการกำหนดเป็นวาระ 2.ปัจจัยในการกำหนดวาระเอดส์ 3.กระบวนการในการกำหนดวาระเอดส์ 4.ข้อจำกัดในการกำหนดวาระเอดส์

นพรัตน์ ปทุมรังษี (2541) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์เนื้อหาเรื่องเอดส์ในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาอังกฤษของประเทศไทยและสิงคโปร์” ผลการวิจัยพบว่า หนังสือพิมพ์ The Bangkok Post และ The Nation ของประเทศไทยมีความถี่ และเนื้อหาในการนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวกับเอดส์มากกว่าหนังสือพิมพ์ The Straits Times ของสิงคโปร์ นอกจากนี้ หนังสือพิมพ์ The Bangkok Post และ The Nation ของประเทศไทย มีความถี่และเนื้อหาในการนำเสนอเนื้อหาเชิงบวกและเชิงลบเกี่ยวกับเอดส์ในประเทศไทยมากกว่าหนังสือพิมพ์ The Straits Times ของสิงคโปร์ อีกทั้งหนังสือพิมพ์ The Bangkok Post และ The Nation ของประเทศไทย และ The Straits Times ของสิงคโปร์ มีความถี่และเนื้อหาในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเอดส์ ที่มุ่งเน้นอาการของโรค วิธีการรักษา และการป้องกันแก้ไข แตกต่างกัน

ธนวรรณ กัมมารเจษฎากุล (2547) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์เนื้อหา ด้านสุขภาพในหนังสือพิมพ์รายวัน” โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาประเภทของเนื้อหา ปริมาณของเนื้อหา แหล่งข้อมูล รูปแบบในการนำเสนอเนื้อหา ด้านสุขภาพ และบทบาทในการเสนอเนื้อหา ด้านสุขภาพของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย 4 ฉบับ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เดลินิวส์ ข่าวสด และมติชน ตลอดจนศึกษาปัจจัยในการเลือกประเด็นเพื่อนำเสนอเนื้อหา ด้านสุขภาพและการเลือกใช้แหล่งข้อมูลด้านสุขภาพของบรรณาธิการหรือหัวหน้าข่าวสาธารณสุขของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ผลการวิจัยพบว่า (1) หนังสือพิมพ์เดลินิวส์เสนอเนื้อหา ด้านสุขภาพในปริมาณความถี่มากที่สุด โดยเนื้อหาสุขภาพที่หนังสือพิมพ์ทั้ง 4 ฉบับนำเสนอมากที่สุด คือ พฤติกรรมการป้องกันโรค หนังสือพิมพ์ไทยรัฐเสนองานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพมากที่สุด หนังสือพิมพ์เดลินิวส์เสนอเรื่องเพศสัมพันธ์มากที่สุด ส่วนหนังสือพิมพ์ข่าวสด และมติชนเสนอพฤติกรรมป้องกันโรคในภาวะเสี่ยงต่อโรคมากที่สุด และหนังสือพิมพ์ทั้ง 4 ฉบับ เสนอเนื้อหา ด้านสุขภาพในรูปแบบของข่าวมากที่สุด แหล่งข้อมูลที่หนังสือพิมพ์ทั้ง 4 ฉบับ ใช้มากที่สุดคือ แหล่งจากกระทรวงสาธารณสุขและเจ้าหน้าที่ (2) หนังสือพิมพ์ทั้ง 4 ฉบับมีบทบาทเป็นแหล่งแจ้งข่าวและให้ความรู้มากที่สุดในการนำเสนอเนื้อหา ด้านสุขภาพ และมีบทบาทเป็นผู้ให้ความเห็นเชิงวิพากษ์วิจารณ์หรือสนับสนุนน้อยที่สุด (3) หัวหน้าข่าวสาธารณสุข มีปัจจัย 3 ปัจจัยในการเลือกประเด็นสำหรับนำเสนอเนื้อหา ด้านสุขภาพลงหนังสือพิมพ์ ได้แก่ 1.ความรู้ วัตกรรมการใหม่ด้านสุขภาพ 2.ความน่าสนใจของเนื้อหา 3.สภาพแวดล้อมช่วงเวลาหนึ่ง ที่มีผลต่อเรื่องสุขภาพ (4) การเลือกใช้แหล่งข้อมูลด้านสุขภาพของหนังสือพิมพ์มี 2 วิธี คือ 1.เลือกแหล่งที่มีผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพ 2.เลือกแหล่งที่มีข้อมูลให้

อรัญญา ลือประดิษฐ์ (2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้สื่อเพื่อส่งเสริมและป้องกันทันตสุขภาพของหน่วยงานรัฐและหน่วยงานเอกชน” โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาลักษณะการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมและป้องกันทันตสุขภาพ วิเคราะห์เนื้อหาตามความคิดเห็นด้านสุขภาพอนามัย ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่มีผลต่อการใช้สื่อของกองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย และบริษัทคอลเกต ปาล์มโอดีฟ(ประเทศไทย) ผลการวิจัยพบว่า กองทันตสาธารณสุขใช้สื่อทุกประเภททั้งสื่อเชิงรุกและสื่อเชิงรับ โดยใช้สื่อเฉพาะกิจในสัดส่วนที่มากที่สุดส่วนแนวคิดที่พบในเนื้อหาพบว่ามีแนวคิดสุขภาพอนามัย คือ ส่งเสริม ป้องกัน รักษา และฟื้นฟู ปัญหาอุปสรรคที่มีผลต่อการใช้สื่อมากที่สุดได้แก่ นโยบายของผู้บริหาร งบประมาณ การวางแผนการใช้สื่อ ส่วนบริษัทคอลเกต ปาล์มโอดีฟ (ประเทศไทย) ใช้สื่อมวลชนเป็นสื่อหลักในการส่งเสริมกิจกรรมทางการตลาด แนวคิดที่พบในเนื้อหาประกอบด้วย การส่งเสริมและป้องกัน ปัญหาอุปสรรค คือ ระบบการทำงานแบบราชการและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐ

Lyttleton (2537, อ้างถึงในปาริชาติ สถาปิตานนท์, กิตติ กันภัย และคนอื่นๆ ,2546 : 51) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับสื่อต่างๆ ที่ใช้ในการรณรงค์ป้องกันเอดส์ กับประชาชนในภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งส่วนมากอยู่ในเขตชนบท ผลการศึกษาพบว่า

- ก. ประชาชนได้รับความรู้จากบนลงล่าง กล่าวคือ ได้ความรู้จากสื่อมวลชน และเครือข่ายของรัฐ
- ข. ประชาชนขาดความชัดเจนในเรื่องเอดส์ ทำให้การให้ความรู้เป็นไปด้วยความยากลำบากและไม่ชัดเจน
- ค. หากให้ชุมชนเป็นฐานในการให้ความรู้จะทำให้การรณรงค์เอดส์ได้ผลดีกว่าที่เป็นอยู่

พิมพ์ใจ ปัทมสันติวงศ์(2542) ได้ศึกษาเรื่อง “กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์และประสิทธิผลของโครงการรณรงค์แยกประเภทขยะของสำนักงานรักษาความสะอาดกรุงเทพมหานคร” โดยการศึกษาวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลยุทธ์การประชาสัมพันธ์โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และศึกษาจากเอกสารโครงการ นอกจากนี้ยังศึกษาถึงประสิทธิผลโครงการโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า กลยุทธ์หลักที่ใช้คือ การใช้สื่อมวลชนเป็นช่องทางในการเผยแพร่ส่อดการรณรงค์ รองลงมาคือสื่อเฉพาะกิจ

ประเภทป้ายรณรงค์ต่างๆ สื่อหนังสือพิมพ์ และวารสารสำนักรักษาความสะอาด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความตระหนักต่อการแยกประเภทขยะ

ในส่วนของการศึกษาประสิทธิผลของการรณรงค์ ผลการวิจัยพบว่า การเปิดรับข่าวสารของโครงการจากสื่อวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายรถเมล์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตระหนักและพฤติกรรมการแยกประเภทขยะ ความตระหนักต่อการแยกขยะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการแยกขยะ กลุ่มตัวอย่างมีการเปิดรับข่าวสารในระดับปานกลางถึงต่ำ มีความตระหนักต่อการแยกประเภทขยะในระดับสูง แต่มีพฤติกรรมในการแยกประเภทขยะในระดับต่ำ

วาสนา จันท์สว่าง และคณะ (2548) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องกระบวนการสื่อสารการรณรงค์ด้านสุขภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารการรณรงค์ขององค์การภาครัฐ เอกชน ธุรกิจ และท้องถิ่นหรือชุมชน ผู้นำหรือผู้ปฏิบัติงานรณรงค์และกลุ่มเป้าหมายในการรณรงค์คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยเฉพาะเจาะจง สรุปผลการวิจัยพบว่า กระบวนการสื่อสารส่วนใหญ่เป็นสองทางเนื้อหาเกี่ยวกับการออกกำลังกาย การเผยแพร่ความรู้ และจิตสำนึก เรื่องสุขภาพและเรื่องอาหารใช้สื่อบุคคล สื่อเฉพาะกิจและสื่อมวลชน ผลของการรณรงค์คือกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ รับรู้ สนใจ ตระหนัก แต่ยังขาดจิตสำนึกและการปฏิบัติตนด้านสุขภาพอย่างต่อเนื่อง การสร้างพลังการรณรงค์ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้น ผู้สื่อสารต้องมีความรับผิดชอบสูง มีจิตสาธารณะ สารควรเป็นเรื่องสุขภาพองค์รวม สื่อสารผ่านสื่อบุคคลและสื่อผสม ผู้รับสารต้องมีส่วนร่วมในการสื่อสารรณรงค์ ปัจจัยที่มีผลต่อการรณรงค์ด้านสุขภาพ คือ ผู้นำ แรงสนับสนุนทางสังคม งบประมาณ การมีส่วนร่วม และการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่าย และการสื่อสารของเครือข่าย การสร้างสุขภาพองค์รวมและการรณรงค์สู่ชุมชน โดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง

พิริยาภรณ์ แหววจินดา (2547) กลยุทธ์ประชาสัมพันธ์และประสิทธิผลของโครงการอาหารปลอดภัยของกระทรวงสาธารณสุข มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ที่ใช้ในการรณรงค์โครงการอาหารปลอดภัยของกระทรวงสาธารณสุขและประสิทธิผลของโครงการดังกล่าว ผลการศึกษาพบว่า กลยุทธ์หลักที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์โครงการคือ การใช้สื่อมวลชน ได้แก่ สื่อโทรทัศน์ สื่อหนังสือพิมพ์และสื่อวิทยุ และการใช้กลยุทธ์สร้างการมีส่วนร่วมจากภาพประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความรู้ สร้างความตระหนัก

เพื่อให้ประชาชนมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารอย่างปลอดภัย ในส่วนของประสิทธิผลโครงการรณรงค์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการเปิดรับข่าวสาร โครงการอาหารปลอดภัยในระดับปานกลาง มีความรู้ในการเลือกบริโภคอาหารที่ปลอดภัยในระดับสูง มีความตระหนักในการเลือกบริโภคอาหารที่ปลอดภัยในระดับสูงมาก และมีพฤติกรรมในการเลือกบริโภคอาหารที่ปลอดภัยในระดับสูง โดยการเปิดรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการนั้นไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ของประชาชนในการเลือกบริโภคอาหารที่ปลอดภัยใน ขณะที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการเลือกบริโภคอาหารของประชาชน ส่วนการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับโครงการไม่มีความสัมพันธ์กับความตระหนักของประชาชนในการเลือกบริโภคอาหารที่ปลอดภัย ในขณะที่ความรู้ของประชาชนในการเลือกบริโภคอาหารที่ปลอดภัยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการเลือกบริโภคอาหารของประชาชน

นิยม ศิริวัฒน์ (2541) การใช้สื่อเพื่อดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพของกรมอนามัย เพื่อศึกษาเรื่องการใช้สื่อ รวมถึงปัญหาอุปสรรคและปัจจัยเกี่ยวข้องกับการใช้สื่อในการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพของกรมอนามัยในช่วงปีงบประมาณ 2540 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารกรมอนามัยใช้สื่อเป็นยุทธศาสตร์สำคัญสำหรับสนับสนุนให้การดำเนินภารกิจต่างๆ ได้รับความสำเร็จ การใช้สื่อตามแนวทางส่งเสริมสุขภาพยังมีอยู่น้อย แต่กิจกรรมที่นำไปใช้ก็ได้รับความสำเร็จด้วยดีโดยทั่วไปมีการใช้สื่ออย่างหลากหลายโดยให้ความสำคัญต่อสื่อสิ่งพิมพ์มากกว่าสื่ออื่น แต่มีแนวโน้มว่า การใช้สื่อมวลชนและมีการจ้างเอกชนให้มาดำเนินการมากขึ้น สาเหตุที่การใช้สื่อดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพยังไม่แพร่หลาย ได้แก่แนวความคิดเรื่องส่งเสริมสุขภาพยังเป็นเรื่องใหม่ ผู้ปฏิบัติเห็นว่าความรู้ยังเป็นปัจจัยสำคัญต่อการมีพฤติกรรมอนามัยของประชาชนจึงใช้สื่อเพื่อให้ความรู้มากกว่า การวิจัยพบว่ากลยุทธ์การใช้สื่อแบบกระจายข่าวสารอย่างกว้างขวาง (Public Information Model) ยังเป็นกลยุทธ์หลักที่ใช้กันแพร่หลาย โดยมีแหล่งสารอยู่ที่หน่วยงานหน่วยงานเจ้าของเรื่องในส่วนกลางมีลักษณะของการวางแผนการผลิตสื่อมากกว่าการวางแผนการใช้สื่อ มีรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาสารเป็นเชิงรับมากกว่าเชิงรุก และนำเสนอในรูปแบบที่สวยงามในเชิงบวกมากที่สุด การใช้สื่อมีลักษณะของการสื่อสารทางเดียวมากกว่าการสื่อสารสองทาง ความถี่และความต่อเนื่องของการใช้สื่อมวลชนยังมีน้อยไม่สม่ำเสมอ และยังไม่มีการประเมินผลการใช้สื่อ

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009” มุ่งศึกษาถึงประเด็นการนำเสนอข่าวสาร จากเนื้อหาข่าวตัดจากหนังสือพิมพ์ในช่วงภาวะวิกฤตโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 โดยการศึกษาครั้งนี้ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากแก่นหลักของสาร (Thematic Analysis) ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ของกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข อันเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยแบ่งหัวข้อระเบียบวิธีวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. การนำเสนอข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรประเภทเอกสาร ได้แก่ หนังสือพิมพ์รายวัน

โดยเลือกวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) หนังสือพิมพ์ไทยที่ตีพิมพ์จำหน่ายตั้งแต่วันที่ 26 เมษายน 2552 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2553 ซึ่งเป็นช่วงภาวะวิกฤตโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ระบาด ซึ่งใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยอิงตามเกณฑ์ความนิยม ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ เพราะเป็นหนังสือพิมพ์เชิงประชานิยมหรือหนังสือพิมพ์หัวสีที่มียอดจำหน่ายสูงสุด

ตารางที่ 1 ยอดพิมพ์จัดจำหน่ายต่อวันของแต่ละชื่อหนังสือพิมพ์ที่ศึกษา

ชื่อหนังสือพิมพ์	ยอดพิมพ์จัดจำหน่ายต่อวัน
1. ไทยรัฐ	1,200,000 ฉบับ
2. เดลินิวส์	750,000 ฉบับ

แหล่งที่มา : ข้อมูลสื่อมวลชนไทย, บริษัท ฮาคูโฮโด (กรุงเทพฯ) จำกัด, 2547

2. ประเภทบุคคล

กลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ซึ่งกลุ่มบุคคลดังกล่าวมีบทบาทหน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 รวมทั้งเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ และได้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับเรื่องและผู้วิจัยต้องการจะศึกษา โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มแรก คือ ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านพัฒนานโยบาย ยุทธศาสตร์ กำหนดแผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติงาน ติดตามและวิเคราะห์สถานการณ์ จัดทำข่าวกรองและการเตือนภัย และการสนับสนุนการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ได้แก่

- 1) สัตวแพทย์หญิงดาริกา กิ่งเนตร ผู้อำนวยการสำนักโรคติดต่ออุบัติใหม่
กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข
- 2) นางวีณา ภักดีสิริวิชัย สำนักโรคติดต่ออุบัติใหม่

2. กลุ่มที่สอง คือ ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ได้แก่

- 1) นางสาววิไล ชูเกียรติศิริ สำนักงานเผยแพร่และประชาสัมพันธ์
- 2) นางเบญจมาภรณ์ ภิญญาพรพาณิชย์ สำนักงานเผยแพร่และประชาสัมพันธ์

เครื่องมือที่ใช้การวิจัย

1. การวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์

1.1 การสร้างเกณฑ์การวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์

1) จำแนกตามประเด็นเนื้อหา

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์รายวันทั้ง 2 ฉบับ คือ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ โดยเป็นการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับภาวะวิกฤตโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ตั้งแต่วันที่ 26 เมษายน 2552 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2553 ซึ่งเป็นการศึกษาจากประชากรทั้งหมดตามที่ได้กำหนดไว้ นั้น โดยมีตารางบันทึกข้อมูล (Coding Sheet) เป็นแนวทางในการรวบรวมข้อมูล เพื่อใส่แนวคิดหลัก (Theme) ของเนื้อหาที่เสนอในหน้าหนังสือพิมพ์ที่นำมาศึกษา โดยจัดแบ่งประเด็นเนื้อหาได้ดังนี้

- สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 เป็นประเด็นเกี่ยวกับการขยายการแพร่ระบาดของโรคไปยังพื้นที่ต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

- สถิติอัตราผู้เจ็บป่วย / ผู้เสียชีวิต เป็นประเด็นที่เกี่ยวกับจำนวนผู้เสียชีวิต/ผู้เจ็บป่วยจากโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

- สาเหตุของการเกิดโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 เป็นประเด็นที่เกี่ยวกับที่มาหรือต้นตอของปัญหาที่ทำให้เกิดโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009

- การติดต่อและการป้องกันรักษาโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009

- อาการและวิธีการปฏิบัติตนของผู้ป่วยโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009

- ความโปร่งใสในการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 เป็นประเด็นเกี่ยวกับการปกปิดข้อมูล ข่าวลือ การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009

- ความตื่นกลัว ความวิตกกังวลของประชาชน เป็นประเด็นเกี่ยวกับความรู้สึกละอายใจของประชาชนที่มีต่อการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 เช่น การใส่หน้ากากอนามัยในที่สาธารณะ เป็นต้น

- ผลกระทบของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 เป็นประเด็นข่าวสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผลกระทบด้านต่างๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการท่องเที่ยว ด้านความมั่นคงของประเทศ เป็นต้น

- มาตรการการป้องกันและแก้ไข เป็นประเด็นเนื้อหาเกี่ยวกับมาตรการแก้ไขต่างๆ เช่น การตรวจคัดกรองผู้ป่วย การให้ยาต้านไวรัส/วัคซีน การประกาศพื้นที่เฝ้าระวัง เป็นต้น

- การให้ข้อมูลทางวิชาการเพื่ออธิบายประกอบ เป็นประเด็นทั่วไปเกี่ยวกับโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ที่ได้มาจากเนื้อหาข้อมูลทางวิชาการ เอกสารจากการสัมมนา การประชุม ซึ่งเป็นข้อมูลในเชิงวิชาการ

2) จำแนกตามรูปแบบการนำเสนอ แบ่งเป็น 5 ลักษณะ ได้แก่

- ข่าว
- บทความ หรือ บทสัมภาษณ์
- บทบรรณาธิการ หรือ บทนำ
- บทสารคดี ความรู้
- ภาพข่าว

3) จำแนกตามปริมาณความถี่ ได้แก่ ความบ่อยครั้งของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับในการเสนอเนื้อหาข่าวสารโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในรูปแบบต่างๆ

4) จำแนกตามแหล่งที่มาของข่าวสาร แบ่งเป็น 13 แหล่งข่าว ดังนี้

แหล่งข่าวในประเทศ

- กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข
- หน่วยงานราชการอื่นๆ
- หน่วยงานธุรกิจ/เอกชน
- นักการเมือง
- ผู้เจ็บป่วย
- นักวิชาการ
- เอกสารวิชาการ
- การประชุม/สัมมนา/การสัมภาษณ์
- สื่อมวลชนไทย
- ไม้ระบุนแหล่งข่าว
- ปกปิดแหล่งข่าว (ระบุนไม่ชัดเจน)

แหล่งข่าวต่างประเทศ

- สำนักข่าวต่างประเทศ
- องค์การอนามัยโลก

1.2 การสร้างตารางบันทึกข้อมูล ผู้วิจัยได้สร้างตารางบันทึกข้อมูล ดังนี้

- 1) ตารางบันทึกข้อมูลประเด็นของเนื้อหา โดยพิจารณาจากเนื้อหาข่าวสารเกี่ยวกับโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ที่ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ฉบับ โดยแบ่งออกเป็น 10 ประเด็น
- 2) ตารางบันทึกข้อมูลรูปแบบการนำเสนอของหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ฉบับ โดยแบ่งออกเป็น 5 รูปแบบ
- 3) ตารางบันทึกข้อมูลแสดงปริมาณความถี่ของหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ฉบับ ในช่วงเวลาตั้งแต่วันที่ 26 เมษายน 2552 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2553
- 4) ตารางบันทึกข้อมูลแสดงแหล่งที่มาของการเสนอข่าวสารเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ที่หนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ฉบับใช้อ้างอิงแต่ละข่าว แบ่งเป็น 13 แหล่งข่าว

2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการใช้แบบสัมภาษณ์ซึ่งมีโครงสร้างคำถามตามประเด็นที่กำหนดไว้ เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ของกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ดังนั้นเพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับมีความสมบูรณ์ และรายละเอียดครบถ้วน ผู้วิจัยจึงใช้เครื่องมือดังต่อไปนี้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ตัวผู้วิจัย
2. เทปบันทึกเสียง
3. กล้องถ่ายรูป
4. สมุดจดบันทึก

5.แบบสัมภาษณ์ เป็นคำถามที่เตรียมไว้ล่วงหน้าเพื่อใช้เป็นแนวทางการสัมภาษณ์ มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open Question) เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถตอบคำถามได้อย่างเต็มที่ตามประเด็นที่ผู้วิจัยตั้งไว้ และยืดหยุ่นประเด็นคำถามตามสถานการณ์ในการสัมภาษณ์

แนวประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์

แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม

1. กลุ่มผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านพัฒนานโยบาย ยุทธศาสตร์ กำหนดแผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติงาน ติดตามและวิเคราะห์สถานการณ์ จัดทำข่าวกรองและการเตือนภัย และการสนับสนุนการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009

หมวดที่ 1 แนวคำถามทั่วไป

- ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ เช่น ชื่อ-สกุล ตำแหน่ง หน้าที่รับผิดชอบ เป็นต้น

หมวดที่ 2 แนวคำถามเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชน

- นโยบายในการดำเนินการ และมาตรการการป้องกันและแก้ไข

- หน่วยงานมีวิธีการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจในภาวะวิกฤตโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 สู่สาธารณชนอย่างไร

- หน่วยงานมีวิธีการเลือกประเด็น เนื้อหาเกี่ยวกับโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 เพื่อนำไปเสนอเป็นข่าวอย่างไร

- ประเด็นเกี่ยวกับโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ไດ ที่ถูกนำไปเสนอข่าวมากที่สุด

- หน่วยงานมีวิธีการควบคุมข่าวสารในช่วงภาวะวิกฤตอย่างไร

- หน่วยงานเคยมีการตรวจสอบหรือไม่ว่าประชาชนได้มีความเข้าใจในข่าวสารที่นำเสนอไปหรือไม่ อย่างไร

- การเชื่อมโยงข้อมูลหรือการร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ มีวิธีการอย่างไร

2. กลุ่มผู้มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009

หมวดที่ 1 แนวคำถามทั่วไป

- ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ เช่น ชื่อ-สกุล ตำแหน่ง หน้าที่รับผิดชอบ เป็นต้น

หมวดที่ 2 แนวคำถามเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชน

- มีนโยบายในการสื่อสารเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 อย่างไร
- ชาวที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ มีที่มาจากแหล่งข่าวของหน่วยงานหรือไม่ อย่างไร
- เมื่ออยู่ในภาวะวิกฤตโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 หน่วยงานมีการจัดการการสื่อสารอย่างไร ในการชี้แจง สร้างความเข้าใจกับสาธารณชนอย่างไร
- หน่วยงานมีขั้นตอนในการดำเนินการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจในภาวะวิกฤตโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 สู่สาธารณชนอย่างไร
- หน่วยงานมีกลยุทธ์ในการเผยแพร่ข่าวสารเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 อย่างไร
- การเชื่อมโยงข้อมูลหรือการร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ มีวิธีการอย่างไร
- หน่วยงานได้มีการตรวจสอบสื่อในการนำเสนอข่าวว่ามีเนื้อหาข่าวสารที่ให้กับสื่อไปนั้น มีความเข้าใจตรงกัน หรือไม่อย่างไร
- ในการดำเนินการสื่อสารในช่วงภาวะวิกฤตโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 มีปัญหา อุปสรรคอย่างไรบ้าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทเอกสารจากหนังสือพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ที่ตีพิมพ์ตั้งแต่วันที่ 26 เมษายน 2552 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2553 เพื่อรวบรวมข้อมูลจำแนกตามประเด็นเนื้อหา รูปแบบการนำเสนอ และความถี่

2. ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลจากการให้สัมภาษณ์ของกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Information) โดยการจดบันทึก และบันทึกลงในเทปบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข่าวเกี่ยวกับโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ที่นำเสนอโดยหนังสือพิมพ์ 2 ฉบับ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และหนังสือพิมพ์เดลินิวส์

ผู้วิจัยและผู้ร่วมบันทึกข้อมูล 2 คน (Intercoder) ใช้แผนผังรหัสวิเคราะห์เนื้อหาใน 4 เกณฑ์ โดยประกอบด้วย

- ประเด็นของเนื้อหา 10 ประเด็น
- รูปแบบการนำเสนอ 5 รูปแบบ
- แหล่งที่มา 13 แหล่งข่าว

การทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ

การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้หลักการคำนวณของ Holsti โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมบันทึกข้อมูลอีก 2 คน จะอ่านข่าวที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยของ หนังสือพิมพ์ ทั้ง 2 ชื่อฉบับ แล้ววิเคราะห์เนื้อหาที่ปรากฏแล้วจำแนกเนื้อหาตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทั้ง 4 เกณฑ์ เพื่อทดสอบความเห็น โดยถือว่า หากมีผลวิเคราะห์ตรงกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ถือว่า มีความเห็นตรงกัน ทั้งนี้ มีสูตรหาค่าความเชื่อมั่น ดังนี้

$$R = \frac{3(C_1.C_2.C_3)}{C_1+C_2+C_3}$$

เมื่อ R = ค่าความเชื่อมั่น

$C_1.C_2.C_3$ = จำนวนครั้งที่ผู้ร่วมบันทึกข้อมูล 2 คน มีความเห็นเหมือนกัน

$C_1+C_2+C_3$ = จำนวนการลงรหัสทั้งหมดของผู้ลงรหัสทั้ง 3 คน

ในการวิเคราะห์เนื้อหาของข่าวจำนวน 30 ชิ้น โดยใช้เกณฑ์จำแนกเนื้อหา 4 เกณฑ์ ผู้วิจัยได้ทดสอบความเชื่อมั่นระหว่างผู้ลงรหัส (Intercoder Reliability) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งหมดไม่ต่ำกว่า 0.7 ซึ่งเป็นเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำโดยใช้หลักการคำนวณของ Holsti จึงถือว่างานวิจัยชิ้นนี้มีค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้

ตารางที่ 2 แสดงผลการทดสอบความเชื่อมั่นระหว่างผู้ลงรหัส

เกณฑ์จำแนก	ค่าความเชื่อมั่น
1. ประเด็นของเนื้อหา	0.83
2. รูปแบบการนำเสนอ	0.90
3. แหล่งที่มา	0.86

การวิเคราะห์ข้อมูล

แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. สรุปการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ของหนังสือพิมพ์ จากการเก็บข้อมูลในหนังสือพิมพ์รายวันทั้ง 2 ฉบับ ตั้งแต่วันที่ 26 เมษายน 2552 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2553 ผ่านการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Description Statistics) และการคำนวณหาค่าร้อยละ (Percentage)

2. สรุปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ผู้ที่ดำเนินการสื่อสารขณะวิกฤตการณ์โรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยเรียงลำดับเหตุการณ์ตั้งแต่ช่วงที่เริ่มเกิดภาวะวิกฤตโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 เพื่อนำเสนอให้เห็นว่ากรมควบคุมโรค

กระทรวงสาธารณสุข ในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก ได้จัดการกับภาวะวิกฤตดังกล่าว โดยใช้การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนอย่างไร

การนำเสนอข้อมูล

ผลการศึกษานำเสนอข้อมูลทั้งในรูปแบบตารางตัวเลข และการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ลักษณะประเด็นต่างๆ เรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ที่นำเสนอในหนังสือพิมพ์ประเทศไทย ทั้ง 2 ฉบับ โดยแบ่งออกเป็น ประเด็นเนื้อหา รูปแบบการนำเสนอ ปริมาณความถี่ เป้าหมายและแหล่งที่มาในการนำเสนอ

2. การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ของกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009” ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนแรกเป็นการนำเสนอข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานการณ์การระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ส่วนที่สอง เป็นการนำเสนอผลการวิจัยที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหาเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ของหนังสือพิมพ์ 2 ชื่อฉบับ โดยจะเสนอในรูปแบบของตาราง จำแนกตามหัวข้อต่างๆ พร้อมด้วยคำอธิบายตาราง และในส่วนที่สามเป็นการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ของกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข จากสัมภาษณ์เชิงลึก โดยจะเสนอผลการวิจัยเรียงตามลำดับได้ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานการณ์การระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009

ตารางที่ 3 เกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่งแต่ละช่วง

เกณฑ์	ช่วงที่ 1	ช่วงที่ 2	ช่วงที่ 3	ช่วงที่ 4
พื้นที่ในการระบาด	ต่างประเทศ	เฉพาะพื้นที่ เช่น แหล่งท่องเที่ยว	ทั่วประเทศ	ทั่วประเทศ
ปริมาณของผู้ป่วย	พบผู้ป่วย 1 ราย ในประเทศไทย	มีจำนวนน้อย	มีจำนวนมาก	ลดน้อยลง
ความสามารถในการควบคุมของกระทรวงสาธารณสุข	ควบคุมโดยการตรวจคัดกรองผู้เดินทางจากต่างประเทศ	ควบคุมการระบาดให้อยู่ในวงแคบที่สุด	ไม่สามารถควบคุมได้ เกิดการระบาดไปทั่วประเทศ	ควบคุมการระบาดโดยการใช้วัคซีน
ระยะเวลาในการระบาด	26 เม.ย.-พ.ค.52	มิ.ย. – ก.ค.52	ส.ค. – ก.ย.52	ต.ค.52 –ม.ค.53

จากเกณฑ์การแบ่งสถานการณ์การระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ข้างต้น เพื่อขยายภาพดังกล่าวให้ชัด ผู้วิจัยใคร่ขออธิบาย ดังนี้

จากผลการวิจัย สามารถเรียงลำดับสถานการณ์ของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 เป็น 4 ระยะ ดังนี้

ช่วงที่ 1. ช่วงเกิดการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในต่างประเทศและมีผู้ติดเชื้อจากต่างประเทศเดินทางเข้าประเทศไทย การระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในช่วงนี้เป็นช่วงแรกของการเริ่มมีการระบาดของโรค โดยพื้นที่ในการระบาดของโรคพบเฉพาะการระบาดในต่างประเทศเท่านั้น สำหรับในประเทศไทยมีการพบผู้ป่วยเป็นรายแรก ซึ่งเป็นผู้ป่วยที่เดินทางกลับจากประเทศเม็กซิโก ซึ่งเป็นประเทศต้นตอของการระบาดของโรค ซึ่งในช่วงการระบาดนี้ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้ดำเนินการควบคุมการระบาดของโรคโดยการตรวจคัดกรองผู้ป่วยที่เดินทางมาจากต่างประเทศ ซึ่งระยะเวลาในการระบาดในช่วงนี้เริ่มตั้งแต่วันที่ 26 เมษายน 2552 จนถึงเดือนพฤษภาคม 2552

ช่วงที่ 2. ช่วงเกิดการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในประเทศ ในวงจำกัด จากการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในเดือนเมษายน 2552 ที่กล่าวมาแล้วนั้น ในช่วงนี้ เริ่มมีการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 เข้าสู่ประเทศไทย โดยพื้นที่ในการระบาดของโรคพบเฉพาะพื้นที่ เช่น ตามแหล่งท่องเที่ยว เริ่มจากการตรวจพบเด็กนักเรียนในโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานครป่วยและติดเชื้อโดยไม่มีประวัติเดินทางไปต่างประเทศ และในช่วงเวลาเดียวกันก็มีรายงานว่านักท่องเที่ยวชาวไต้หวันติดเชื้อไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ขณะมาเที่ยวชลบุรี กรุงเทพมหานครอีกด้วย แต่ปริมาณของผู้ป่วยยังมีจำนวนน้อย ในช่วงการระบาดนี้ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้ดำเนินการควบคุมการระบาดของโรคโดยเปลี่ยนจากการคัดกรองผู้เดินทางจากต่างประเทศเป็นการควบคุมการระบาดให้อยู่ในวงแคบที่สุดแทน ผู้วิจัยพบว่ามีแหล่งข่าวจากสื่อหนังสือพิมพ์เริ่มให้ความสนใจกับการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 โดยเริ่มมีการนำเสนอข่าวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลให้ในช่วงนั้นประชาชนเริ่มตื่นตระหนกมากยิ่งขึ้น เพราะเกิดการระบาดในประเทศทั้งจากผู้เดินทางมาจากต่างประเทศและผู้ที่ไม่เคยมีประวัติไปต่างประเทศ นอกจากนี้ ความตื่นตระหนกของประชาชนเริ่มทวีความรุนแรงขึ้น เมื่อองค์การอนามัยโลกได้ประกาศยกระดับการเตือนภัยไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ให้อยู่ในระดับ 6 ซึ่งเป็นการเตือนภัยขั้นสูงสุด ถือเป็นโรคระบาดครั้งแรกในรอบ 41 ปี ซึ่ง

ระยะเวลาในการระบาดในช่วงนี้เริ่มตั้งแต่เดือน มิถุนายน 2552 จนถึง เดือนกรกฎาคม 2552 รวมระยะเวลา 2 เดือน

ช่วงที่ 3. ช่วงเกิดการระบาดในประเทศของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ขยายวงกว้าง ยากแก่การควบคุม สำหรับประเทศไทยสถานการณ์การระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในช่วงนี้ยังคงแพร่ระบาดไปอย่างรวดเร็วและรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุขไม่สามารถควบคุมให้อยู่ในวงจำกัดได้ จึงมีพื้นที่ในการระบาดไปทั่วประเทศ ปริมาณผู้ป่วยเริ่มมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ โดยพบการระบาดเข้าสู่เรือนจำ ค่ายทหาร รวมทั้งสถานศึกษาอย่างหนักส่งผลให้หลายสถานศึกษาต้องปิดทำการเรียนการสอน และตามแหล่งท่องเที่ยว เช่น พัทยา ภูเก็ต ตรัง สงขลา เป็นต้น สถานการณ์การระบาดในช่วงนี้ มีระยะเวลาในการระบาดโดยเริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2552 จนถึง เดือนกันยายน 2552 รวมระยะเวลา 2 เดือน

ช่วงที่ 4. ช่วงเกิดการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ยังคงขยายวงกว้าง แต่ลดความรุนแรงลงมาก ในช่วงนี้ การระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ยังมีคงพบการระบาดไปทั่วประเทศ แต่ความตื่นตระหนกในการติดเชื้อโรคระบาดเริ่มคลี่คลายลง เนื่องจากการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ กับสาธารณชนนั้นมีมากขึ้น ประกอบกับพื้นที่การระบาด และจำนวนผู้ป่วยต้องสงสัยติดเชื้อไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 มีจำนวนลดน้อยลง โดยกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้ดำเนินการควบคุมการระบาดโดยการนำวัคซีนเข้ามาเพื่อใช้เป็นมาตรการป้องกันควบคุม สถานการณ์การระบาดในช่วงนี้ มีระยะเวลาในการระบาดโดยเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม 2552 จนถึง เดือนมกราคม 2553 รวมระยะเวลา 4 เดือน

ส่วนที่ 2 ผลการวิจัยที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหาเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ของหนังสือพิมพ์ 2 ชื่อฉบับ

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 1 หนังสือพิมพ์ไทยนำเสนอเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 อย่างไรบ้าง

การวิเคราะห์เนื้อหาจากหนังสือพิมพ์เพื่อศึกษาลักษณะประเด็นต่างๆ เรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ที่นำเสนอในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และ หนังสือพิมพ์

เดลินิวส์ที่ตีพิมพ์ตั้งแต่วันที่ 26 เมษายน 2552 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2553 โดยจำแนกหัวข้อออกได้ดังนี้

1. ประเด็นของเนื้อหาที่น่าสนใจ

ตารางที่ 4 ตารางแสดงประเด็นของเนื้อหา

ตั้งแต่วันที่ 26 เมษายน 2552 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2553 จำแนกตามรายชื่อหนังสือพิมพ์

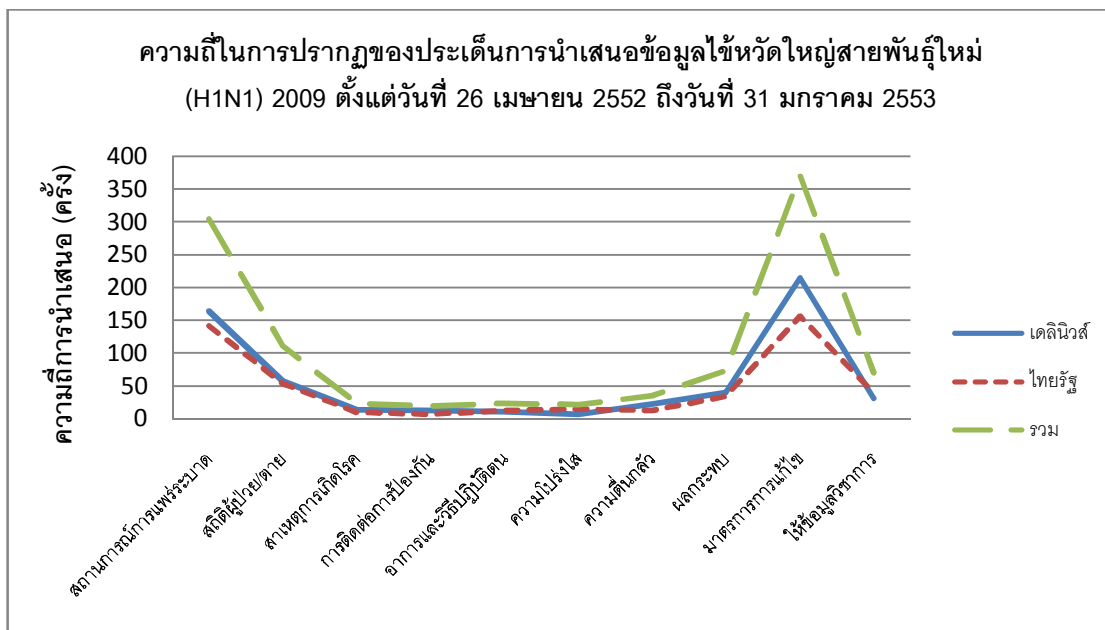
เดือน หนังสือพิมพ์	มาตรการแก้ไข ป้องกัน	สถานการณ์ การแพร่ระบาดของ	สถิติผู้ป่วยตาย	ผลกระทบ	ให้ข้อมูลทาง วิชาการ	ความตื่นกลัว วิตกกังวล	สาเหตุการเกิด โรค	อาการและวิธี ปฏิบัติ	ความโปร่งใส	การติดต่อการ ป้องกัน	รวม	ร้อยละ
ไทยรัฐ	156	141	54	34	40	13	10	13	15	7	483	45.6
เดลินิวส์	215	164	58	40	31	23	14	11	7	13	576	54.4
รวม	371	305	112	74	71	36	24	24	22	20	1059	100
ร้อยละ	35.0	28.8	10.6	7.0	6.7	3.4	2.3	2.3	2.1	1.9	100	

หมายเหตุ – อาจมีประเด็นในการนำเสนอมากกว่าหนึ่งประเด็น ต่อชิ้นข่าว

ผลการวิจัยด้วยการวิเคราะห์ประเด็นของเนื้อหาจากหนังสือพิมพ์ทั้งสองชื่อฉบับพบว่า ประเด็นที่ได้รับการนำเสนอมากที่สุดคือ มาตรการการแก้ไขป้องกันเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 คิดเป็นร้อยละ 35.0 รองลงมาคือ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 คิดเป็นร้อยละ 28.8 ถัดมาคือ สถิติผู้เจ็บป่วย / ผู้เสียชีวิต คิดเป็นร้อยละ 10.6 และประเด็นที่ได้รับการนำเสนอน้อยที่สุดคือ การติดต่อและป้องกันรักษาโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009

กรณีวิเคราะห์ผลโดยเปรียบเทียบหนังสือพิมพ์ทั้งสองชื่อฉบับพบว่า หนังสือพิมพ์เดลินิวส์มีการนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 บ่อยครั้งที่สุด คิดเป็นร้อยละ 54.4 รองลงมา ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ คิดเป็นร้อยละ 45.6

แผนภาพประกอบที่ 1

จากแผนภาพข้างต้น สรุปผลการวิจัยได้ว่า หนังสือพิมพ์ทั้งสองชื่อฉบับได้นำเสนอประเด็นมาตรการการป้องกันแก้ไขมากที่สุด คิดเป็น 371 ครั้ง รองลงมาคือ สถานการณ์การแพร่ระบาด คิดเป็น 305 ครั้ง อันดับต่อมา ได้แก่ สถิติอัตราผู้เจ็บป่วย/ผู้เสียชีวิต 112 ครั้ง โดยประเด็นที่นำเสนอน้อยที่สุด ได้แก่ ความโปร่งใส คิดเป็น 22 ครั้ง

กรณีวิเคราะห์ผลโดยเปรียบเทียบหนังสือพิมพ์ทั้งสองชื่อฉบับ พบว่า หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับมาตรการการป้องกันแก้ไขมากเป็นอันดับหนึ่ง โดยคิดเป็น 215 ครั้ง รองลงมาคือ สถานการณ์การแพร่ระบาด 164 ครั้ง อันดับต่อมา ได้แก่ สถิติอัตราผู้เจ็บป่วย / ผู้เสียชีวิต 58 ครั้ง และ 2 ลำดับสุดท้าย คือ อากาศและวิธีปฏิบัติ 11 ครั้ง ประเด็นความโปร่งใส 7 ครั้ง ตามลำดับ

ทางด้านหนังสือพิมพ์ไทยรัฐก็นำเสนอประเด็นต่างๆ ไม่แตกต่างกับหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ กล่าวคือ เสนอประเด็นเรื่องมาตรการการป้องกันและแก้ไข มากที่สุด คิดเป็น 156 ครั้ง รองลงมาคือ สถานการณ์การแพร่ระบาด 141 ครั้ง อันดับต่อมา ได้แก่ สถิติอัตราผู้เจ็บป่วย /

ผู้เสียชีวิต 54 ครั้ง โดยมี 2 ลำดับสุดท้าย ได้แก่ สาเหตุการเกิดโรค 10 ครั้ง และ ประเด็นการติดต่อ การป้องกัน 7 ครั้ง ตามลำดับ

จากผลการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยจะขอยกตัวอย่างเนื้อหาเกี่ยวกับประเด็นที่ได้รับ การนำเสนอมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ

1. ประเด็นเรื่องมาตรการการป้องกันและแก้ไข คือ ประเด็นเนื้อหาเกี่ยวกับมาตรการแก้ไข ต่างๆ ที่นำเสนอผ่านทางหนังสือพิมพ์ ได้แก่

- การตรวจคัดกรองผู้ป่วย ดังตัวอย่างข่าวต่อไปนี้

“ไทยเตรียมพร้อมสกัดเชื้อเข้าประเทศในระดับสูงสุด สนั่น สักสธ.ดูแล 14 คนไทย ที่จะเดินทางกลับจากเม็กซิโก แนะนำให้พักอยู่ในบ้านดูอาการ 14 วัน รวมทั้งผู้โดยสารที่เดินทางมา ในเที่ยวบินเดียวกันให้แจ้งที่อยู่ในไทย เพื่อติดตามดูอาการ” (ตัดตอนมาจากข่าวในพาดหัวข่าว “กักตัว 14 คนไทย 2 สัปดาห์ กลับจากเม็กซิโก” หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วันที่ 4 พฤษภาคม 2552)

“เจ้าหน้าที่ทำการติดตั้งเครื่องวัดอุณหภูมิหรือเทอร์โมสแกนเนอร์ภายใน ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ เพื่อคุมเข้าผู้โดยสารขาเข้าและนักท่องเที่ยวต่างชาติ ด้าน สาธารณสุขระดมยารักษาไว้พร้อมรับมือเต็มพิกัด หลังพบโรคไข้หวัดหมูแพร่ระบาดลูกกลมใน หลายประเทศทั่วโลก” (ตัดตอนมาจากข่าวในพาดหัวข่าว “สแกนเข้ม 3 สนามบินผวาหวัดหมู สธ. ระดมยาพร้อมรักษา” หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ วันที่ 29 เมษายน 2552)

- การให้ยาต้านไวรัส/วัคซีน ดังตัวอย่างข่าวต่อไปนี้

“กระทรวงสาธารณสุขเปิดบริการฉีดวัคซีน 3 เดือน จนถึงสิ้นเดือน มี.ค.2553 โดย จะทยอยฉีดให้วันละประมาณ 20,000 คน” (จากพาดหัวข่าว “ฉีดวัคซีนกันหวัด2009 ฟรี วันละ 2 หมื่นราย” (จากพาดหัวข่าว “ฉีดวัคซีนกันหวัด2009 ฟรี วันละ 2 หมื่นราย” หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วันที่ 13 มกราคม 2553)

“ผู้แทนองค์การอนามัยโลกประจำประเทศไทย กล่าวว่า ขณะนี้ผลการทดลองวัคซีนป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 ในประเทศจีนและประเทศทางตะวันตกสำเร็จแล้ว สามารถฉีดแค่เข็มเดียวก็สามารถเพียงพอต่อการป้องกันโรค และคาดว่าในต้นเดือน ต.ค. คงจะมีวัคซีนใช้ในประเทศตะวันตก (ตัดตอนมาจากข่าวในพาดหัวข่าว “วัคซีนกันหวัด09ผลิตสำเร็จแล้วในจีน-ตะวันตก” หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ วันที่ 18 กันยายน 2552)

จากตัวอย่างข่าวข้างต้นเป็นเพียงตัวอย่างบางส่วน ซึ่งนอกจากมาตรการการแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีมาตรการอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็น การประกาศพื้นที่เฝ้าระวังหรือการจัดโซนนิ่ง จัดตั้งศูนย์ข่าวไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 การใช้ชุดตรวจสอบการติดเชื้อเปิดเวทีเสวนาไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 โดยนักวิชาการจากองค์กรภาครัฐและเอกชน รวมถึงเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกร รวมทั้งการจัดกิจกรรมการณรงค์ เช่น การแจกเอกสารประชาสัมพันธ์ แนะนำวิธีป้องกันไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 แจกเจลล้างมือ หน้ากากอนามัย และรณรงค์ทำความสะอาดสถานที่ต่างๆ อีกด้วย

2. สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 เป็นประเด็นเกี่ยวกับการขยายการแพร่ระบาดของโรคไปยังพื้นที่ต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่นำเสนอผ่านทางหนังสือพิมพ์ อาทิ

“สูญเพิ่มเติมณั้ระดับ5หวัดมรณะลามอีกหลายประเทศ”

(พาดหัวข่าวจากหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ วันที่ 2 พฤษภาคม 2552)

3. สถิติอัตราผู้เจ็บป่วย / ผู้เสียชีวิต เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับจำนวนผู้เสียชีวิต/ผู้เจ็บป่วยจากโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่นำเสนอผ่านทางหนังสือพิมพ์ อาทิ

“หวัดมรณะลามเข้าสู่องกงไทยเข้รับมือ”

(พาดหัวข่าวจากไทยรัฐ วันที่ 3 พฤษภาคม 2552)

“เหยื่อหวัดหมูฟุ้ง เม็กซิโก ตาย 103 ศพ”

(พาดหัวข่าวจากเดลินิวส์ วันที่ 28 เมษายน 2552)

นอกจาก 3 ประเด็นข้างต้นแล้ว หนังสือพิมพ์ยังนำเสนอเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในประเด็นอื่นๆ อีกด้วย เริ่มตั้งแต่ผลกระทบของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ต่อด้านต่างๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านสาธารณสุข ด้านสังคม ด้านการท่องเที่ยว ด้านความมั่นคงของประเทศ การให้ข้อมูลทางวิชาการเพื่ออธิบายประกอบ เช่น รายงานผลการวิจัย บทความ ผลการประชุม สัมมนา เสวนา หนังสือ เป็นต้น ความตื่นกลัว ความวิตกกังวลของประชาชน เป็นประเด็นเกี่ยวกับความรู้สึกและพฤติกรรมของประชาชนที่มีต่อการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 อาการและวิธีการปฏิบัติตนของผู้ป่วยสาเหตุของการเกิดโรค ความโปร่งใสในการนำเสนอ เช่น ปกปิดข้อมูล ข่าวลือ การให้ข้อเท็จจริง การติดต่อและการป้องกันรักษา

2. รูปแบบการนำเสนอ

ตารางที่ 5 แสดงรูปแบบการนำเสนอ

ตั้งแต่วันที่ 26 เมษายน 2552 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2553 จำแนกตามรายชื่อหนังสือพิมพ์

รูปแบบ หนังสือพิมพ์	ข่าว	ภาพข่าว	บทความ สัมภาษณ์	สารคดี ความรู้	บรรณาธิการ	รวม	ร้อยละ
ไทยรัฐ	333	37	41	17	-	428	45.6
เดลินิวส์	382	65	39	23	1	510	54.4
รวม	715	102	80	40	1	938	100
ร้อยละ	76.2	10.9	8.5	4.3	0.1	100	

หมายเหตุ – อาจมีการนำเสนอข่าวมากกว่าหนึ่งชิ้นข่าว ต่อหนังสือพิมพ์หนึ่งฉบับ

ผลการวิจัยด้วยการวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอจากหนังสือพิมพ์ทั้งสองชื่อฉบับพบว่า รูปแบบที่ใช้ในการเสนอมากที่สุดคือ ข่าว คิดเป็นร้อยละ 76.2 รองลงมาคือ ภาพข่าว

คิดเป็นร้อยละ 10.9 ถัดมาคือ บทความ บทสัมภาษณ์ คิดเป็นร้อยละ 8.5 และรูปแบบที่ใช้การนำเสนอสองลำดับสุดท้ายคือ บทความคดี ความรู้ และบทบรรณาธิการ คิดเป็นร้อยละ 4.3 และ 0.1 ตามลำดับ

กรณีวิเคราะห์ผลโดยเปรียบเทียบหนังสือพิมพ์ทั้งสองชื่อฉบับ พบว่า หนังสือพิมพ์เดลินิวส์มีการนำเสนอโดยใช้รูปแบบข่าว บ่อยครั้งที่สุด 382 ชิ้นข่าว หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ 333 ชิ้นข่าว รองลงมาคือการนำเสนอโดยรูปแบบภาพข่าว, บทความ บทสัมภาษณ์, บทความคดี ความรู้ และน้อยที่สุดคือบทบรรณาธิการ โดยใช้เกณฑ์ความถี่ในการนำเสนอ

3. ความถี่ในการนำเสนอ

ตารางที่ 6 แสดงปริมาณความถี่ในการนำเสนอข้อมูล

ตั้งแต่วันที่ 26 เมษายน 2552 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2553 จำแนกตามรายชื่อหนังสือพิมพ์

เดือน หนังสือพิมพ์	เดือน											ร้อยละ
	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	รวม (ฉบับ)	
ไทยรัฐ	4	31	29	31	30	19	11	14	12	14	195	49.7
เดลินิวส์	4	29	28	31	31	22	15	14	12	11	197	50.3
รวม (ฉบับ)	8	60	57	62	61	41	26	28	24	25	392	100
ร้อยละ	2.0	15.3	14.5	15.8	15.6	10.5	6.6	7.1	6.1	6.4	100	
อันดับ		3	4	1	2							

ผลการวิจัยความถี่ในการนำเสนอเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 จากหนังสือพิมพ์ทั้งสองชื่อฉบับ พบว่า เดือน กรกฎาคม 2552 เป็นเดือนที่มีความถี่ในการนำเสนอมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 15.8 รองลงมาคือ เดือน สิงหาคม 2552 คิดเป็นร้อยละ 15.6 อันดับที่สาม คือ เดือน พฤษภาคม 2552 คิดเป็นร้อยละ 15.3 และเดือนที่มีการนำเสนอเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 น้อยที่สุด คือ เดือน เมษายน 2552 คิดเป็นร้อยละ 2.0

กรณีวิเคราะห์ผลโดยเปรียบเทียบหนังสือพิมพ์ทั้งสองชื่อฉบับ พบว่า หนังสือพิมพ์ เดลินิวส์มีการนำเสนอเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 บ่อยครั้งที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.3 รองลงมาได้ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ คิดเป็นละ 49.7

4. แหล่งที่มาของข้อมูล

ตารางที่ 7 แสดงแหล่งที่มาของข้อมูล

ตั้งแต่วันที่ 26 เมษายน 2552 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2553 จำแนกตามรายชื่อ
หนังสือพิมพ์

แหล่งที่มา หนังสือพิมพ์	กรมควบคุมโรค สธ.	หน่วยงานราชการ อื่นๆ	สำนักข่าว ต่างประเทศ	องค์การอนามัยโลก	หน่วยงานธุรกิจ/ เอกชน	นักการเมือง	สื่อมวลชนไทย	ไม่ระบุแหล่งข่าว	ผู้เจ้ป่วย	การประชุม/สัมมนา/ สัมภาษณ์	นักวิชาการ	เอกสารวิชาการ	ปกปิดแหล่งข่าว	รวม	ร้อยละ
ไทยรัฐ	150	90	47	25	15	21	17	9	6	4	5	2	1	392	46.7
เดลินิวส์	139	162	33	21	23	14	12	11	11	13	5	3	-	447	53.3
รวม	289	252	80	46	38	35	29	20	17	17	10	5	1	839	100
ร้อยละ	34.4	30.0	9.5	5.5	4.5	4.2	3.5	2.4	2.0	2.0	1.2	0.6	0.1	100	

ผลการวิจัยด้วยการวิเคราะห์แหล่งที่มาของข่าวสารเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 จากหนังสือพิมพ์ทั้งสองชื่อฉบับ พบว่า แหล่งที่มาของข่าวสารเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ที่หนังสือพิมพ์ทั้งสองชื่อฉบับนิยมอ้างถึงมากที่สุด คือ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข คิดเป็นร้อยละ 34.4 รองลงมาคือ ข้อมูลจากหน่วยงานราชการอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 30.0 ถัดมาคือ ข้อมูลจากสำนักข่าวต่างประเทศ คิดเป็นร้อยละ 9.5 และการนำเสนอข่าวสารโดยการปกปิดแหล่งข่าวมีปริมาณน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 0.1

ส่วนที่ 3 ผลการวิจัย การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ของกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 2 การสื่อสารของกระทรวงสาธารณสุขเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 เป็นอย่างไร

การวิจัยในส่วนนี้ ผู้วิจัยต้องการนำเสนอให้เห็นเบื้องหลังกระบวนการในการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 โดยสนใจการสื่อสารผ่านช่องทางสื่อมวลชนเป็นหลัก

จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยใคร่ขอแบ่งการนำเสนอเป็นช่วงดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ผลการศึกษา ดังนี้

ช่วงที่ 1 การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในช่วงเกิดการระบาดในต่างประเทศและมีผู้ติดเชื้อจากต่างประเทศเดินทางเข้าประเทศไทย

ตั้งแต่เดือนมีนาคม 2552 ได้พบการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ครั้งแรกในประเทศเม็กซิโก ซึ่งพบว่าจำนวนผู้ป่วยไข้หวัดใหญ่ในช่วงนั้นสูงมากกว่าปกติและไม่มีแนวโน้มลดลง และมีการระบาดไปอีกหลายๆ ประเทศในโลก อีกทั้งมีผู้เสียชีวิตจากไข้หวัดใหญ่จำนวนมากอีกด้วย แต่ยังไม่พบวามากการระบาดของโรคดังกล่าวในประเทศไทย

จากสถานการณ์ในช่วงนี้ ผลการวิจัยพบว่า ในช่วงแรกมีการดำเนินงานสื่อสารกับประชาชน โดยใช้เทคนิคการสื่อสารทั้งสิ้น 3 ประการ คือ

1. การบริหารจัดการการสื่อสารในภาวะวิกฤต : เพื่อเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงานและสื่อสารกับประชาชน
2. การจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการ : เพื่อตอบโต้ข่าวสารได้อย่างทันท่วงที
3. การแถลงข่าวและจัดทำข่าวแจกเพื่อสื่อมวลชน : เพื่อให้ข้อมูลและสื่อสารกับประชาชน

โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. การสื่อสารในภาวะวิกฤต

วันที่ 26 เมษายน 2552 นายวิทยา แก้วภราดัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข กล่าวยืนยันว่าจนถึงขณะนี้ประเทศไทยยังไม่พบเชื้อไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ได้สั่งการให้สำนักโรคติดต่อวิทยาติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด รวมทั้งเตรียมความพร้อมรับมือ ทั้งด้านการตรวจวินิจฉัย การดูแลรักษาพยาบาลผู้ป่วย การเตรียมเครื่องมือและเวชภัณฑ์ ตลอดจนการเดินทางระหว่างประเทศ (หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 27 เมษายน 2552 หน้า 1) นอกจากนี้ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สัตวแพทย์หญิงดาริกา กิ่งเนตร ผู้อำนวยการสำนักโรคติดต่ออุบัติใหม่ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้กล่าวว่า ในระยะแรกของการระบาดนั้น ถึงแม้ว่ายังไม่มีการตรวจพบผู้ป่วยในประเทศไทย แต่กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ก็มีได้หนึ่งนอนใจจึงได้จัดให้มีการประชุมผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เพื่อหารือเกี่ยวกับเรื่องนี้ โดยมีมติที่ประชุมได้ข้อสรุปและนำเสนอข้อมูลต่อสื่อมวลชนโดยการแถลงข่าวและการสัมภาษณ์ของผู้บริหาร ดังนี้ กรมควบคุมโรคจะจัดเจ้าหน้าที่ แพทย์ พยาบาล ไปรอที่สนามบิน เพื่อทำการตรวจร่างกายผู้เดินทางระหว่างประเทศทุกคน และจะเลือกตัดสินใจว่าจะให้พักสังเกตอาการก่อนที่โรงพยาบาลบำราศนราดูร จนกว่าจะพ้นระยะเวลาอันตราย หรือกลับบ้านแล้วกักตัวเองที่บ้าน ซึ่งระหว่างกักตัวที่บ้านก็จะมีเจ้าหน้าที่ติดตามดูอาการ การเดินทางออกจากสนามบินก็จะจัดพาหนะเอาไว้คอยอำนวยความสะดวกทุกประการ

ในช่วงนี้กรมควบคุมโรค ได้กำหนดมาตรการดำเนินงาน โดยมีนโยบายในการเน้นการป้องกันการแพร่เชื้อเข้าประเทศและตรวจจับโรคอย่างรวดเร็ว ดังนั้น ยุทธศาสตร์และมาตรการหลักจะอยู่ที่การคัดกรองผู้เดินทาง การเฝ้าระวัง การดูแลรักษาผู้ป่วยเฝ้าติดตามผู้สัมผัสโรค การให้สุขศึกษา การประชาสัมพันธ์ และเตรียมรับมือกับสถานการณ์ที่จะมีการแพร่ระบาดภายในประเทศ (นางวิณา ภักดีสิริวิชัย. สำนักโรคอุบัติใหม่ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2554)

ในระยะนี้ ผู้วิจัยพบว่า กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้ดำเนินการสื่อสารในภาวะวิกฤตกับประชาชน เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับประชาชนได้อย่างทันท่วงที เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและลดการตื่นตระหนกของประชาชน เนื่องจากการระบาดของโรคดังกล่าว

สร้างความหวาดวิตกกับประชาชนเป็นอย่างมาก โดยการสื่อสารมีเป้าหมายอยู่ที่การให้ประชาชน รับทราบข้อมูลที่ถูกต้องของโรค และการเตรียมความพร้อมด้านมาตรการการป้องกันการแพร่เชื้อ เข้าสู่ประเทศไทย และเฝ้าระวังติดตามสถานการณ์โรคที่กำลังระบาด ของกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข โดยยุทธศาสตร์และมาตรการหลักอยู่ที่การคัดกรองผู้เดินทางเข้าประเทศ ช่วงแรกนั้นจะเน้นการคัดกรองเฝ้าระวังค้นหาผู้ป่วยที่สนามบินเป็นหลัก

2. การจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการ

กรมควบคุมโรค ได้จัดให้มีการตั้งศูนย์ปฏิบัติการของกระทรวงสาธารณสุขที่กรม ควบคุมโรค จะมีการประชุมผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารที่เกี่ยวข้องทุกวัน ประเมินสถานการณ์และ ความเสี่ยงเชื้อกระจายเข้าสู่ประเทศ และปรับปรุงเร่งรัดมาตรการป้องกันและแก้ไขให้เหมาะสม กับสถานการณ์ (นางวิณา ภักดีสิริวิชัย. สำนักโรคอุบัติใหม่ กรมควบคุมโรค กระทรวง สาธารณสุข. สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2554)

การจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการฯ นอกจากดำเนินการด้านการสาธารณสุขแล้ว ยังมี การดำเนินงานด้านการสื่อสารอีกด้วย มีการประชาสัมพันธ์ โดยยึดหลักการให้ข้อมูลข่าวสารที่ เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามข้อเท็จจริง ตรงไปตรงมา ผ่านสื่อต่างๆ อย่างเป็นระบบและ ต่อเนื่อง โดยแต่งตั้งผู้ทำหน้าที่ให้ข่าว เพื่อควบคุมการให้ข่าวให้เป็นทิศทางเดียวกัน (นางสาววิไล ชูเกียรติศิริ. สำนักงานเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2554)

ผลการวิจัย พบว่า กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้จัดตั้งศูนย์ ปฏิบัติการโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ขึ้น เพื่อเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน เกี่ยวกับการป้องกันโรคดังกล่าว ทั้งด้านการกำหนดนโยบาย มาตรการ อีกทั้ง เพื่อเป็นการ ควบคุมการสื่อสารกับประชาชนให้เป็นระบบ และเป็นทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ยังสามารถใช้ใ้ ใน การตอบโต้ข่าว ประเด็นข้อสงสัยได้อย่างทันที่

3. การแถลงข่าวและจัดทำข่าวแจกเพื่อสื่อมวลชน

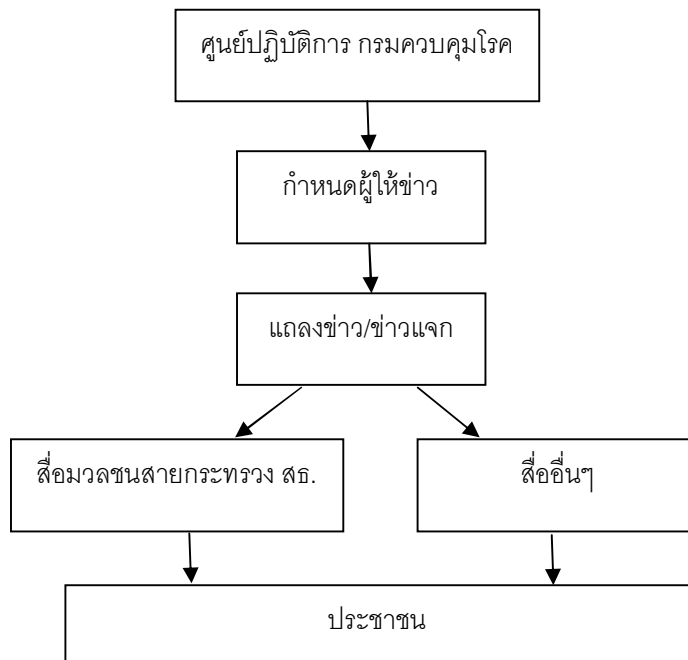
ในช่วงนี้ แทบไม่ต้องซื้อสื่อ เพราะประเด็นโรคไข้หวัด 2009 เป็นเรื่องที่กำลังอยู่ ในความสนใจของสื่อและประชาชน สื่อมีพื้นที่ข่าวและต้องการข้อมูล กรมฯ ก็มีหน้าที่จัดเตรียม

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สื่อ โดยการจัดแถลงข่าว เชิญสื่อทำข่าว จัดทำข่าวแจกสื่อมวลชน ซึ่งจะมีสื่อสายกระทรวงสาธารณสุขที่เป็นสื่อประจำ และสื่ออื่นๆ (นางสาววิไล ชูเกียรติศิริ, สำนักงานเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2554)

ผู้วิจัยพบว่า ผู้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง ซึ่งได้แก่ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้ทำการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับประชาชนไม่ให้เกิดความตระหนกตกใจ เน้นหลักการนำเสนอข้อมูล สถานการณ์ที่เป็นจริงและให้ข้อมูลอย่างต่อเนื่อง เช่น ในช่วงแรกของการระบาดประชาชนเกิดความเข้าใจผิดว่าเชื้อระบาดจากการบริโภคเนื้อหมูเช่นเดียวกัน กรณีไข้หวัดนก จึงต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับโรคตามความเป็นจริงกับประชาชน โดยการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 เพื่อให้ข้อมูลกับประชาชนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรค พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์ถึงความพร้อมรับสถานการณ์ของหน่วยงานภาครัฐและการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและทันที่ โดยจัดให้มีการแถลงข่าว พร้อมการเชิญสื่อร่วมทำข่าว และการจัดทำข่าวแจกสำหรับสื่อมวลชน

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้ทำการสื่อสารสุขภาพ ซึ่งได้แก่ การสื่อสารเพื่อป้องกันและควบคุมโรค (Prevention) เพื่อป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค ให้ประชาชนมีความตระหนักต่ออันตรายที่อาจเกิดขึ้น และเพื่อเตือนให้ประชาชนรู้จักวิธีป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นอย่างเฉียบพลัน และประการสุดท้ายหากเกิดเหตุขึ้นแล้ว จะเป็นการให้ประชาชนยอมรับหรือไม่ให้ตื่นตระหนกเกินไป โดยการสร้างความรู้ความเข้าใจ เพื่อเป็นการป้องกันการสูญเสียที่อาจจะตามมาในอนาคต

แผนภาพที่ 2 กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข มีกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในช่วงที่ 1 ดังภาพต่อไปนี้

ช่วงที่ 2 การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในช่วงเกิดการระบาดในประเทศ ในวงจำกัด

การระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในช่วงนี้ เริ่มมีการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 เข้าสู่ประเทศไทย โดยพื้นที่ในการระบาดของโรคพบเฉพาะพื้นที่ ผู้วิจัยพบว่าได้มีแหล่งข่าวจากสื่อหนังสือพิมพ์เริ่มให้ความสนใจกับการเกิดโรคระบาดมากยิ่งขึ้น โดยเริ่มจากการตรวจพบเด็กนักเรียนในโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานครป่วยและติดเชื้อโดยไม่มีประวัติเดินทางไปต่างประเทศ และในเวลาเดียวกันก็มีรายงานว่ามียกท่องเที่ยวชาวไต้หวันติดเชื้อไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ขณะมาเที่ยวชลบุรี กรุงเทพมหานคร และการระบาดก็เริ่มขยายวงกว้างไปเรื่อยๆ สื่อเริ่มนำเสนอข่าวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลให้ในช่วงนั้นประชาชนเริ่มตื่นตระหนกมากยิ่งขึ้น

จากสถานการณ์ในช่วงนี้ ผลการวิจัยพบว่า ในช่วงที่สองมีการดำเนินงานสื่อสารกับประชาชน โดยใช้เทคนิคการสื่อสารทั้งสิ้น 2 ประการ คือ

1. การประชาสัมพันธ์มาตรการการควบคุมการระบาด : เพื่อให้ข้อมูลด้านการดำเนินงานของกรมฯ

2. การจัดกิจกรรมรณรงค์ : เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชน

โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. การประชาสัมพันธ์มาตรการการควบคุมการระบาด

“จากเหตุการณ์ที่ตรวจพบว่ามีผู้ป่วยและติดเชื้อที่ไม่มีประวัติการเดินทางไปต่างประเทศมาก่อน และนักท่องเที่ยวที่มาติดเชื้อจากประเทศไทย ทำให้ประชาชนเกิดความตื่นตระหนกมาก และเกิดข่าวลือไปต่างๆ นานา ทั้งสาเหตุของการเกิดโรค การระบาดของโรค อัตราการป่วยการตาย จนกระทรวงสาธารณสุขไม่สามารถนิ่งเฉยได้ จึงได้มีการชี้แจงจาก นายแพทย์ไพจิตร วราชาติ รองปลัดกระทรวงสาธารณสุข ผ่านสื่อต่างๆ ว่า ขอเตือนประชาชนอย่าได้เชื่อข่าวลือจากทุกทาง ให้โปรดติดตามคำแนะนำประชาชนจากข่าวประจำวันของศูนย์ปฏิบัติการโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ของกระทรวงสาธารณสุขเท่านั้น” (นางสาววิไล ชูเกียรติศิริ. สำนักงานเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2554)

ในช่วงนี้กรมควบคุมโรค ได้กำหนดมาตรการดำเนินงาน โดยมีนโยบายในการปรับเปลี่ยนเป้าหมายการดำเนินงาน ซึ่งจะเปลี่ยนเป็นการควบคุมการระบาดให้อยู่ในวงแคบที่สุด โดยใช้ยุทธศาสตร์หลัก เป็นการเฝ้าระวังโรค ค้นหาผู้ป่วย ฝ้าติดตามผู้สัมผัสโรค รักษาผู้ป่วย แนะนำดูแลที่บ้าน เร่งให้สุขศึกษา ประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมพฤติกรรมป้องกันโรค แยกผู้ป่วย ลดกิจกรรมทางสังคม พร้อมการป้องกันโรค และเตรียมพร้อมสถานการณ์ที่มีการระบาดในวงกว้าง (นางวิภา ภัคดีสิริวิชัย. สำนักโรคอุบัติใหม่ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2554)

จากผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารในช่วงนี้ เน้นการประชาสัมพันธ์มาตรการการควบคุมการระบาด เพื่อให้ข้อมูลด้านการดำเนินงานของกรมฯ กับประชาชน ซึ่งดำเนินการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชนประจำสายกระทรวงสาธารณสุข และสื่อรองอื่นๆ โดยยังคงดำเนินการประชาสัมพันธ์ผ่านการแถลงข่าว การใช้ข่าวแจกเพื่อสื่อมวลชน เช่นเดียวกับช่วงที่ 1

2. การจัดการกิจกรรมรณรงค์

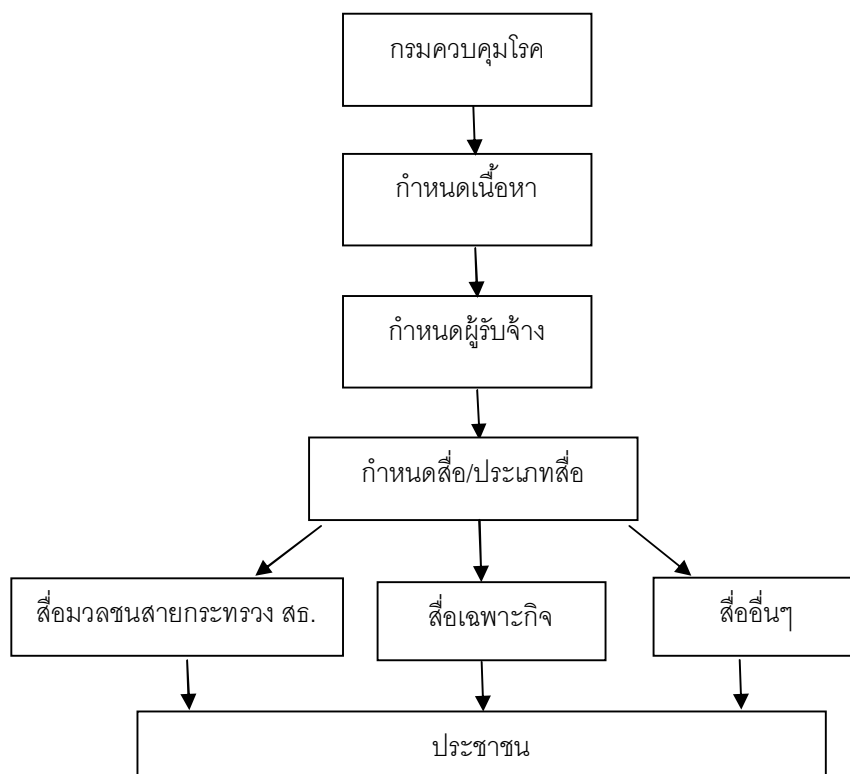
ในเชิงนโยบาย กรมควบคุมโรค เชื่อว่าเรามีมาตรการที่เข้มแข็ง มีกระบวนการจัดการที่มีประสิทธิภาพ และสามารถรับมือกับโรคได้ แต่จะต้องทำให้คนเชื่อมั่นว่าเราสามารถรับมือได้ เนื่องจากคนเริ่มให้ความสนใจ และตื่นตระหนก โดยทำการประชาสัมพันธ์ควบคู่ไปกับการจัดการกิจกรรมรณรงค์ โดยใช้สื่อมวลชนประจำสายกระทรวงสาธารณสุข เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ และเคเบิลทีวี ส่วนการจัดการกิจกรรมรณรงค์ เราใช้สื่อจัดจ้าง โดยมีกระบวนการเปิดซองสอบราคาเพื่อหาผู้รับจ้างจัดทำกรอกแบบ รูปแบบสื่อ รูปแบบกิจกรรม และทำการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ โดยกรมฯ เป็นผู้กำหนดเนื้อหา (นางเบญจมาภรณ์ ภิญญไพพรพานิชย์. สำนักเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2554)

ผู้วิจัยพบว่า กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้เปลี่ยนการควบคุมการระบาดของโรคด้วยการคัดกรองเฉพาะผู้เดินทางเข้าประเทศ เป็นการควบคุมการระบาดให้อยู่ในวงแคบที่สุด โดยใช้ยุทธศาสตร์เฝ้าระวังโรค ค้นหาผู้ป่วย ฝ้าติดตามผู้สัมผัสโรค (ผู้ใกล้ชิดผู้ป่วย) รักษาผู้ป่วย แนะนำดูแลที่บ้าน เร่งให้ความรู้ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโรคและการป้องกันโรค ส่งเสริมพฤติกรรมป้องกันโรค โดยกระบวนการรณรงค์เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชน เช่น การรณรงค์การใส่หน้ากากอนามัย กินร้อนช้อนกลาง ล้างมือ แยกผู้ป่วย ลดกิจกรรมทางสังคม และเตรียมพร้อมรับมือกับการเข้าสู่สถานการณ์ที่มีการระบาดในวงกว้าง นอกจากนี้ ยังมีการจัดจ้างทำสื่อรณรงค์ เช่น การจัดทำคู่มือการป้องกัน การรับมือ เพื่อแจกหน่วยงานต่างๆ โดยใช้ผู้มีชื่อเสียงในสังคมเป็นฟรีเซ็นเตอร์เพื่อสร้างความสนใจจากประชาชน เช่น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข อธิบดีกรมควบคุมโรค ดารานักแสดง เป็นต้น

ผู้วิจัยพบว่า ผู้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง ได้ทำการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับประชาชน โดยการสื่อสารการรณรงค์ รวมไปถึงการสื่อสารกับประชาชนผ่านสื่อมวลชนทุกช่องทาง เพื่อไม่ให้เกิดความตระหนกและลดความวิตกกังวลของประชาชน พร้อมกับการให้ความเชื่อมั่นว่าโรคระบาดอยู่ในการควบคุมดูแลของกระทรวงสาธารณสุข นอกจากนี้ยังมีการให้ข้อมูลและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานการณ์และการระบาดของโรคอย่างชัดเจนและไม่มีปิดบัง มีการรายงานอย่างต่อเนื่อง ผ่านช่องทางสื่อทุกรูปแบบ ทั้งสื่อประจำสายกระทรวงสาธารณสุข และสื่อจัดจ้างเฉพาะกิจ และมีการนำเสนอข้อมูลความเคลื่อนไหวผ่าน Website ของกระทรวง

สาธารณสุข เพื่อให้ประชาชนสามารถป้องกันตนเองได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ยังเร่งสร้างและ
ประสานเครือข่ายสื่อมวลชนทุกแขนงรวมทั้งหน่วยงานต่างๆด้วย

แผนภาพที่ 3 กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข มีกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจ
กับสาธารณสุขเรื่องไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในช่วงที่ 2 ดังภาพต่อไปนี้

ช่วงที่ 3 การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณสุขเรื่องไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่
(H1N1) 2009 ในช่วงเกิดการระบาดในประเทศ ขยายวงกว้าง ยากแก่การควบคุม

การระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในช่วงนี้ ยังคงแพร่
ระบาดไปอย่างรวดเร็วและรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ไม่สามารถควบคุมให้อยู่ในวงจำกัดได้ จึงมี
พื้นที่ในการระบาดไปทั่วประเทศ ปริมาณผู้ป่วยเริ่มมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ

จากสถานการณ์ในช่วงนี้ ผลการวิจัยพบว่า ในช่วงที่สามมีการดำเนินงานสื่อสาร
กับประชาชน โดยใช้เทคนิคการสื่อสารทั้งสิ้น 3 ประการ คือ

1. การประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลความรู้ : ให้ข้อมูลความรู้ด้านการรักษาผู้ป่วยหรือให้ผู้ป่วยดูแลตัวเอง
2. การงดการรายงานสถานการณ์ : เพื่อลดความตื่นตระหนกของประชาชน
3. การจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการระดับภูมิภาค : เพื่อประสานความร่วมมือและให้ประชาชนสามารถได้รับข้อมูลอย่างทั่วถึง

โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. การประชาสัมพันธ์มาตรการของกรมควบคุมโรค

มาตรการของกรมควบคุมโรค สำหรับสถานการณ์ระดับนี้ เป้าหมายจะปรับเปลี่ยนเป็นการบรรเทาความรุนแรงของการระบาดของโรค และลดผลกระทบ ยุทธศาสตร์หลักจะเป็นการรักษาผู้ป่วยหรือให้ดูแลตนเองที่บ้าน ให้ผู้ป่วยและญาติมีความรู้ในการดูแลผู้ป่วย และเน้นการเสริมสร้างด้านสุขภาพจิตด้วย (นางวิณา ภักดีสิริวิชัย. สำนักโรคอุบัติใหม่ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2554)

จากลำดับเหตุการณ์ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า กระทรวงสาธารณสุขได้ทำการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับประชาชน โดยมีเป้าหมายสำคัญสำหรับสถานการณ์ช่วงนี้ไม่ได้อยู่ที่การควบคุมการระบาดให้อยู่ในวงจำกัดแล้วแต่ปรับเปลี่ยนเป็นการบรรเทาความรุนแรงของการระบาดของโรคและลดผลกระทบของการระบาด โดยเน้นการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลความรู้ด้านการรักษาผู้ป่วยหรือให้ผู้ป่วยดูแลตนเองที่บ้าน ในการป้องกันและดูแลตัวเองดูแลทางด้านสุขภาพจิตโดยให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับโรค เพื่อลดความหวุ่นวิตก ตระหนกตกใจของประชาชน การใช้วัคซีนป้องกันโรค (ในการผลิตวัคซีนนั้น จะต้องใช้เวลาหลายเดือน นับจากเริ่มมีการระบาดของโรค ดังนั้นทั่วโลกเริ่มมีการใช้วัคซีนได้เมื่อมีการระบาดไปแล้วในวงกว้าง) ใช้มาตรการด้านชุมชนเศรษฐกิจ และสังคม เช่น ดูแลสาธารณสุขปกติไม่ให้ชะงัก (ให้ควารู้ว่าสาเหตุของโรคไม่ได้เกิดจากหมู) ประคองกิจการทั้งภาครัฐ รัฐวิสาหกิจและภาคเอกชน พยุงเศรษฐกิจรักษาความสงบภายในประเทศ เนื่องจากการระบาดของโรคส่งผลกระทบอย่างมากต่อเศรษฐกิจของประเทศ เช่น ด้านการท่องเที่ยว มีการยกเลิกทัวร์ มีการประกาศเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ยกเลิกการจัดงานต่างๆ เป็นต้น ดังนั้น ช่วงนี้จึงต้องเน้นการบรรเทาความรุนแรงและการระบาดให้น้อยลง การเยียวยาผู้ป่วยควบคู่ไปกับประคองสถานการณ์ในประเทศ เช่น ในช่วงแรกจะมีการ

รายงานอัตราผู้ป่วย ผู้เสียชีวิต แต่ในช่วงนี้จะมุ่งการรายงานต่อสาธารณชน เพื่อป้องกันการตื่นตระหนก เป็นต้น

2. การงดการรายงานสถานการณ์

“ตั้งแต่เริ่มมีการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย กระทรวงสาธารณสุขได้มีการรายงานสถานการณ์การระบาดเพื่อเป็นการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง สู่ประชาชนอย่างเรื่อยมา จนกระทั่งกลางเดือน กรกฎาคม 2552 นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี ได้แถลงข่าวเพื่อประกาศให้งดการรายงานสถิติผู้ป่วย ผู้เสียชีวิตต่อสาธารณชน เพื่อป้องกันการตื่นตระหนกและป้องกันผลกระทบต่อสถานการณ์ด้านต่างๆ ในประเทศ แต่ยังคงรายงานสถานการณ์แบบคร่าวๆ” (นางวิภา ภัคดีสิริวิชัย. สำนักโรคติดต่ออุบัติใหม่ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2554)

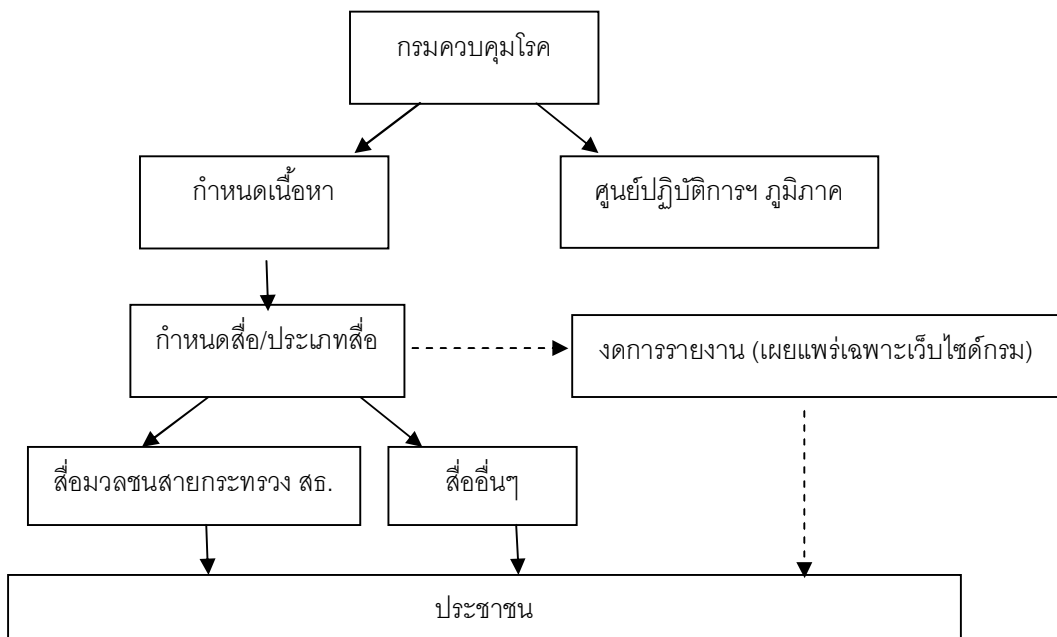
ผลการวิจัยพบว่า จากการดำเนินการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ตั้งแต่เริ่มต้นของการระบาดนั้น มีการรายงานสถานการณ์ สถิติผู้ป่วย ผู้เสียชีวิต ทั้งรายวัน รายสัปดาห์มาโดยตลอด ทั้งนี้เพื่อเป็นการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริงแก่ประชาชน แต่จากการดำเนินการดังกล่าว พบว่า สถิติผู้เสียชีวิต ผู้ป่วยที่เพิ่มจำนวนขึ้นทุกวัน ทำให้ประชาชนเกิดความตื่นตระหนก เป็นอย่างมาก รัฐบาลจึงมีนโยบายให้กรมควบคุมโรค งดการรายงานดังกล่าวผ่านสื่อ โดยให้รายงานสถานการณ์แบบคร่าวๆ แทนในส่วนข้อมูลสถิติผู้เสียชีวิต ผู้ป่วยนั้น กรมควบคุมโรคได้เผยแพร่เฉพาะในเว็บไซต์ของกรมฯ เพื่อให้สื่อมวลชน และประชาชนทั่วไป สามารถเข้าไปดูรายละเอียดได้

3. การจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการระดับภูมิภาค

นอกจากนี้ยังให้มีการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการและบริการประชาชนป้องกันและควบคุมโรคในระดับจังหวัดทุกจังหวัด โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานศูนย์ปฏิบัติการ เพื่อระดมความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการกำหนดมาตรการและดำเนินการควบคุมป้องกันโรค และมีการจัดตั้งทีมประชาสัมพันธ์ระดับจังหวัดเพื่อดำเนินการสื่อสารประชาสัมพันธ์กับประชาชนระดับจังหวัด โดยมีรองผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน เพื่อให้มีการเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งสามารถสะท้อนกลับได้หลายช่องทาง เช่น Website call center การทำแบบสอบถามในกลุ่มเสี่ยง การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้

ความเข้าใจแก่ประชาชน และการเร่งให้อาสาสมัครสาธารณสุขออกเยี่ยมให้คำแนะนำและแจกเอกสารให้ความรู้ พร้อมทั้งค้นหาผู้ป่วยในทุกหมู่บ้าน ทุกชุมชนที่รับผิดชอบ รวมทั้งมีการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการระดับ อำเภอ และตำบลเพื่อประสานความร่วมมือและให้ประชาชนสามารถได้รับข้อมูลอย่างทั่วถึง โดยเริ่มการปฏิบัติการตั้งแต่ 31 กรกฎาคม 2009 และยังมีการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อให้ความรู้ กระจายไปสู่หน่วยงานในส่วนภูมิภาค และชุมชน เพื่อเป็นสื่อในการให้ความรู้กับประชาชนของเจ้าหน้าที่ศูนย์ปฏิบัติการระดับ อำเภอ และตำบล

แผนภาพที่ 4 กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข มีกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในช่วงที่ 3 ดังภาพต่อไปนี้

ช่วงที่ 4 การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในช่วงการระบาดยังคงขยายวงกว้าง แต่ลดความรุนแรงลงมาก

การระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในช่วงนี้ ยังมีคงพบการระบาดไปทั่วประเทศ แต่ความตื่นตระหนกในการติดเชื้อโรคระบาดเริ่มคลี่คลายลง พื้นที่การระบาด และจำนวนผู้ป่วยต้องสงสัยติดเชื้อ มีจำนวนลดน้อยลง และมีการนำวัคซีนเข้ามาเพื่อใช้เป็นมาตรการป้องกันควบคุม สถานการณ์การระบาด

จากสถานการณ์ในช่วงนี้ ผลการวิจัยพบว่า ในช่วงที่สี่มีการดำเนินงานสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ทั้งสิ้น 2 ประการคือ

1. การประชาสัมพันธ์มาตรการการควบคุมการระบาด : เพื่อให้ข้อมูลด้านการดำเนินงานของกรมฯ

2. การจัดกิจกรรมรณรงค์ : เพื่อให้ประชาชนเข้ารับการฉีดวัคซีน โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. การประชาสัมพันธ์มาตรการการควบคุมการระบาด

การตื่นตระหนกต่อการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในช่วงนี้ค่อยๆ ลดลง เนื่องจากประชาชนเริ่มมีความรู้กับโรคมากขึ้นแล้ว และเริ่มลดความหวาดกลัวลงไปมาก ซึ่งจะเห็นได้จากการเข้ากิจกรรมทางสังคมมากขึ้น การใส่หน้ากากอนามัยลดน้อยลง และเนื่องจากมีการนำวัคซีนเข้ามาใช้ ดังนั้นมาตรการในช่วงนี้จึงเน้นการประชาสัมพันธ์ให้คนมีความรู้เรื่องวัคซีนและเน้นการรณรงค์ให้คนเข้ารับการฉีดวัคซีนมากกว่าเรื่องอื่น” (นายดำรง กัทโหะสุต, ผู้อำนวยการสำนักงานเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2554)

จากผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารในช่วงนี้ เน้นการประชาสัมพันธ์มาตรการการควบคุมการระบาด เช่นเดียวกับช่วงที่ 2 แต่มีการปรับเปลี่ยนประเด็นในการประชาสัมพันธ์ เนื่องจากสถานการณ์การระบาดของโรคและมาตรการควบคุมการระบาดที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งมีการดำเนินการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อประเด็นการควบคุมการระบาดโดยการใช้วัคซีน โดยยังคงดำเนินการประชาสัมพันธ์ผ่านการแถลงข่าว การใช้ข่าวแจกเพื่อสื่อมวลชน

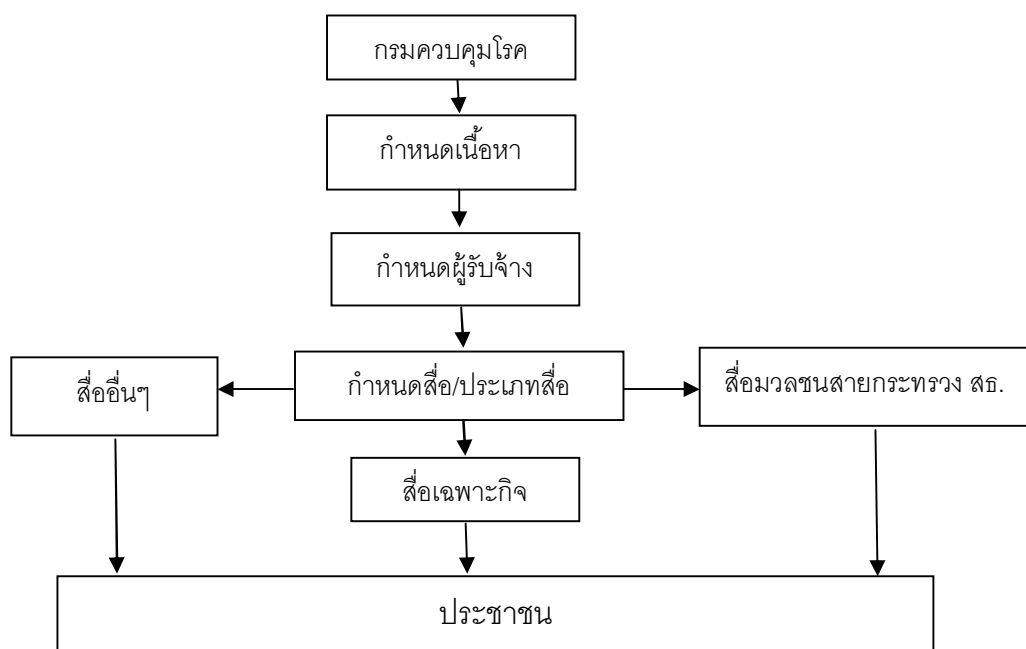
2. การจัดกิจกรรมรณรงค์

การจัดกิจกรรมรณรงค์เรื่องวัคซีนในช่วงนี้ กรมฯ ใช้สื่อจัดจ้างเป็นสื่อหลัก โดยมีกระบวนการเปิดซองสอบราคาเพื่อหาผู้รับจ้างออกแบบสื่อรณรงค์ รูปแบบการรณรงค์ โดยกรมฯ จะเป็นผู้กำหนดเนื้อหา เช่นเดียวกับการจัดกิจกรรมรณรงค์เรื่องหน้ากากอนามัย แต่ต่างประเด็นกัน ผู้รับจ้างก็เป็นคนละคนกัน เพราะฉะนั้น สื่อที่เผยแพร่ออกไปก็แตกต่างกันไป แต่ยังคงเน้นสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ แผ่นพับ ใบปลิว บิลบอร์ด สื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ เคเบิ้ลทีวี นอกจากนี้ก็มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชนประจำสายกระทรวงสาธารณสุข อีกด้วย (นางเบญจมาภรณ์

ปฏิญญาพรพานิชย์. สำนักเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2554)

ในช่วงระยะเวลาี้ ผู้วิจัยพบว่า ได้มีพัฒนาการทางการแพทย์ในลักษณะการค้นคว้าวิจัยวัคซีนป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 เพื่อตอบสนองต่อความกลัวของคนในสังคม ดังนั้นผู้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง อันได้แก่ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข จึงต้องปรับเปลี่ยนประเด็นการสื่อสารจากการรณรงค์เรื่องสวมหน้ากากอนามัยล้างมือ และงดกิจกรรมเข้าสังคมให้น้อยลง แต่เน้นทำการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับประชาชน โดยการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับวัคซีนเนื่องจากในช่วงแรกของการให้วัคซีน ประชาชนขาดความรู้และเกิดความหวั่นวิตกเรื่องผลข้างเคียงของยา ดังนั้น กระทรวงสาธารณสุขจึงต้องเร่งทำการสื่อสารประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและเล็งเห็นถึงความสำคัญของการฉีดวัคซีนโดยผ่านสื่อทุกช่องทาง ให้ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับยาต้านไอซาทามีเวียร์และวัคซีน และเน้นการรณรงค์ให้ประชาชนยินยอมเข้ารับการฉีดวัคซีนจากทั้งหน่วยงานของรัฐ โรงพยาบาลหรือคลินิกเอกชนที่เข้าร่วมโครงการ โดยการให้ข้อมูลเกี่ยวกับข้อดี และผลข้างเคียงของการฉีดวัคซีน ผ่านช่องทางสื่อทุกรูปแบบ ทั้งสื่อประจำสายกระทรวงสาธารณสุข และสื่อจัดจ้างเฉพาะกิจ โดยเน้นการรณรงค์ไปยังกลุ่มเสี่ยงก่อน โดยการใช้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขเป็นพรีเซ็นเตอร์ เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับประชาชน

แผนภาพที่ 5 กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข มีกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในช่วงที่ 4 ดังภาพต่อไปนี้

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009” COMMUNICATION TO PROMOTE PUBLIC UNDERSTANDING ABOUT THE 2009 FLU (H1N1) โดยการรวบรวมข้อมูลทั้งการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากหนังสือพิมพ์ไทยจำนวน 2 ชื่อฉบับ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐและหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ที่ตีพิมพ์ตั้งแต่วันที่ 26 เมษายน 2552 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2553 จำนวน 392 ฉบับ ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) เกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ของกรมควบคุมโรคกระทรวงสาธารณสุข จำนวน 4 คน ซึ่งสามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. หนังสือพิมพ์ประเทศไทยนำเสนอเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 อย่างไรบ้าง

หนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ฉบับ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ซึ่งนำเสนอข่าวเกี่ยวกับโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในเดือนกรกฎาคม 2552 มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 15.8 ซึ่งเป็นช่วงที่เกิดการระบาดในประเทศไทย ในวงจำกัดและพบผู้ป่วยที่ไม่มีประวัติเดินทางไปต่างประเทศมาก่อน และในเดือนสิงหาคม คิดเป็นร้อยละ 15.6 ซึ่งเป็นช่วงที่การระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 เริ่มขยายวงกว้าง ยกแก่การควบคุม นอกจากนี้ สื่อหนังสือพิมพ์ได้นำเสนอเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในเดือนพฤษภาคม มากเป็นอันดับสาม คิดเป็นร้อยละ 15.3 เนื่องจากเป็นช่วงที่เริ่มพบการระบาดในต่างประเทศ และผู้ติดเชื้อจากต่างประเทศเดินทางเข้ามาประเทศไทย ซึ่งถือเป็นเรื่องแปลกใหม่ที่เกิดขึ้นสังคมไทย สื่อมีแนวโน้มในการนำเสนอเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 มาก – น้อย ตามลำดับช่วงของการระบาด กล่าวคือ ความถี่ในการนำเสนอโรคไข้หวัดใหญ่สาย

พันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 หลังจากองค์การอนามัยโลกได้แจ้งเตือนในวันที่ 24 เมษายน 2009 แสดงให้เห็นว่าตั้งแต่เดือนเมษายน สื่อนำเสนอเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 คิดเป็นร้อยละ 2 เนื่องจากพบการระบาดของโรคในช่วงปลายเดือน ในเดือนมิถุนายน สื่อนำเสนอเรื่องไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ คิดเป็นร้อยละ 14.5 เนื่องจากเป็นช่วงที่ต่อเนื่องระหว่างการระบาดในต่างประเทศและผู้ติดเชื้อจากต่างประเทศเดินทางเข้าประเทศไทย ไปสู่ช่วงที่มีการระบาดในประเทศในวงจำกัด สื่อได้นำเสนอน้อยลงในเดือนกันยายน ร้อยละ 10.5 เดือนตุลาคม ร้อยละ 6.6 ตามลำดับ ในทางตรงกันข้ามการนำเสนอเรื่องไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 เพิ่มขึ้นในเดือนอีกครั้งในเดือนพฤศจิกายน เนื่องจากเป็นช่วงที่เริ่มมีการนำวัคซีนเข้ามาใช้ และน้อยลงตามลำดับ กล่าวคือ ในเดือนธันวาคม มีความถี่ในการนำเสนอ ร้อยละ 6.1 เดือน มกราคม 2010 ร้อยละ 6.4 โดยเรื่องราวที่ถูกนำเสนอในหนังสือพิมพ์มักเป็นประเด็นเกี่ยวกับมาตรการการแก้ไขป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 คิดเป็นร้อยละ 35.0 อาทิ การตรวจคัดกรองผู้ป่วย การให้ยาต้านไวรัส/วัคซีน เป็นต้น รองลงมา คือ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ร้อยละ 28.8 ถัดมาเป็น สถิติผู้เจ็บป่วย / ผู้เสียชีวิต ร้อยละ 10.6 และประเด็นที่ได้รับการนำเสนอที่น้อยที่สุดคือ การติดต่อและป้องกันรักษาโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ร้อยละ 1.9 โดยมีการนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบของข่าว มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 76.2 2 รองลงมาคือ ภาพข่าว, บทความ บทสัมภาษณ์ และบทสารคดี ความรู้ตามลำดับ ในขณะที่รูปแบบบทบรรณาธิการมีการนำเสนอที่น้อยที่สุด

นอกจากนี้แหล่งข่าวที่ถูกอ้างถึงมากที่สุดในการนำเสนอผ่านสื่อหนังสือพิมพ์ทั้งสองฉบับ คือ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข คิดเป็นร้อยละ 34.4 รองลงมา ได้แก่ ข้อมูลจากหน่วยงานราชการอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 30.0 นอกจากนี้แหล่งข่าวในประเทศแล้ว ข้อมูลจากสำนักข่าวต่างประเทศก็เป็นอีกแหล่งข้อมูลที่ได้รับการอ้างถึงเช่นเดียวกัน อาทิ สำนักข่าวรอยเตอร์ CNN สำนักข่าวเอพี เป็นต้น ซึ่งถูกอ้างถึงมากเป็นลำดับที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 9.5 และการนำเสนอข่าวสารโดยการปกปิดแหล่งข่าวมีปริมาณน้อยที่สุด

2. การสื่อสารของกระทรวงสาธารณสุขเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 เป็นอย่างไร

จากผลการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยได้ขอแบ่งการนำเสนอเป็นช่วงดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนี้

2.1 การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในช่วงเกิดการระบาดในต่างประเทศและมีผู้ติดเชื้อจากต่างประเทศเดินทางเข้าประเทศไทย

จากลำดับเหตุการณ์ที่กล่าวมาแล้วในตอนแรก ผู้วิจัยพบว่า ในช่วงเวลาดังกล่าว เป็นภาวะวิกฤตของการเกิดโรคระบาด เนื่องจากโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 เป็นโรคใหม่ที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน สร้างความตื่นตระหนกให้ประชาชนเป็นอย่างมาก ดังนั้น การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในช่วงนี้มี 3 ประการคือ การสื่อสารในภาวะวิกฤต การจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการ การแถลงข่าวและการจัดทำข่าวแจกเพื่อสื่อมวลชน ซึ่งเป็นการสื่อสารโดยใช้กลยุทธ์ คือ ยุทธศาสตร์การสื่อสารในเชิงรับมาประยุกต์เข้ากับกลยุทธ์ต่างๆ เพื่อคลี่คลายสถานการณ์ให้ดีขึ้น โดยเน้นการให้ข้อมูลโรค สถานการณ์ที่เป็นจริงและให้ข้อมูลอย่างต่อเนื่อง การจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการ พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์ถึงมาตรการ ความพร้อมรับสถานการณ์และการดำเนินงานของกระทรวงสาธารณสุข โดยใช้สื่อมวลชนสายกระทรวงสาธารณสุข และสื่ออื่นๆ

นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่า กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้มีการสื่อสารสุขภาพ เพื่อป้องกันและควบคุมโรค (Prevention) เพื่อป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค โดยการกำหนดมาตรการต่างๆ ในการควบคุมการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 อีกทั้งยังมีการรายงานสถานการณ์การระบาดของโรค และการสร้างความรู้ความเข้าใจ เพื่อเป็นการป้องกันการสูญเสียที่อาจจะตามมาในอนาคต

2.2 การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในช่วงเกิดการระบาดในประเทศ ในวงจำกัด

จากลำดับเหตุการณ์ในระยาะนี้ ผู้วิจัยพบว่า กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้ทำการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ซึ่งเป็นปรับเปลี่ยนเป็นการสื่อสารในเชิงรุก โดยดำเนินการประชาสัมพันธ์มาตรการ การควบคุมการระบาด และการสื่อสารรณรงค์เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชน เช่น การรณรงค์ให้ใส่หน้ากากอนามัย ลดกิจกรรมทางสังคม และเตรียมพร้อมรับมือกับการเข้าสู่ สถานการณ์ที่มีการระบาดในวงกว้าง

นอกจากนี้ พบว่า กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้ทำการสื่อสาร รณรงค์ โดยมีการจัดจ้างทำสื่อรณรงค์ เพื่อแจกหน่วยงานต่างๆ โดยใช้สื่อบุคคลที่มีชื่อเสียงใน สังคมเป็นพรีเซนเตอร์ เพื่อสร้างกระแสความสนใจจากประชาชน และเร่งการเผยแพร่ สื่อสารแก่ ประชาชนผ่านสื่อมวลชนทุกช่องทาง เพื่อไม่ให้เกิดความตระหนกและลดความวิตกกังวลของ ประชาชน พร้อมกับการให้ความเชื่อมั่นว่าโรคระบาดอยู่ในการควบคุมดูแลของกระทรวง สาธารณสุข โดยการให้ข้อมูลและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานการณ์และการระบาดของโรคอย่าง ชัดเจนและไม่มี การปิดบัง มีการรายงานอย่างต่อเนื่อง ผ่านช่องทางสื่อมวลชนสายกระทรวง สาธารณสุข สื่อเฉพาะกิจ และสื่ออื่นๆ และมีการนำเสนอข้อมูลความเคลื่อนไหวผ่าน Website ของกระทรวงสาธารณสุข นอกจากนี้ยังมีการเร่งสร้างและประสานเครือข่ายสื่อมวลชนทุกแขนง รวมทั้งหน่วยงานต่างๆ ด้วย

2.3 การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในช่วงเกิดการระบาดในประเทศ ขยายวงกว้าง ยากแก่การควบคุม

ผู้วิจัยพบว่า ในระยาะนี้ เมื่อการระบาดขยายวงกว้างเพิ่มขึ้น แต่ประชาชนลด ความตื่นตระหนกลง เนื่องจากประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคมมากขึ้น กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้ทำการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับประชาชน โดยปรับเปลี่ยน แนวทางจากการดำเนินการรณรงค์ เป็นการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลความรู้ด้านการรักษาผู้ป่วย หรือให้ผู้ป่วยดูแลตัวเองที่บ้าน เพื่อควบคุมและบรรเทาความรุนแรงของการระบาดของโรคและ ลดผลกระทบของการระบาด

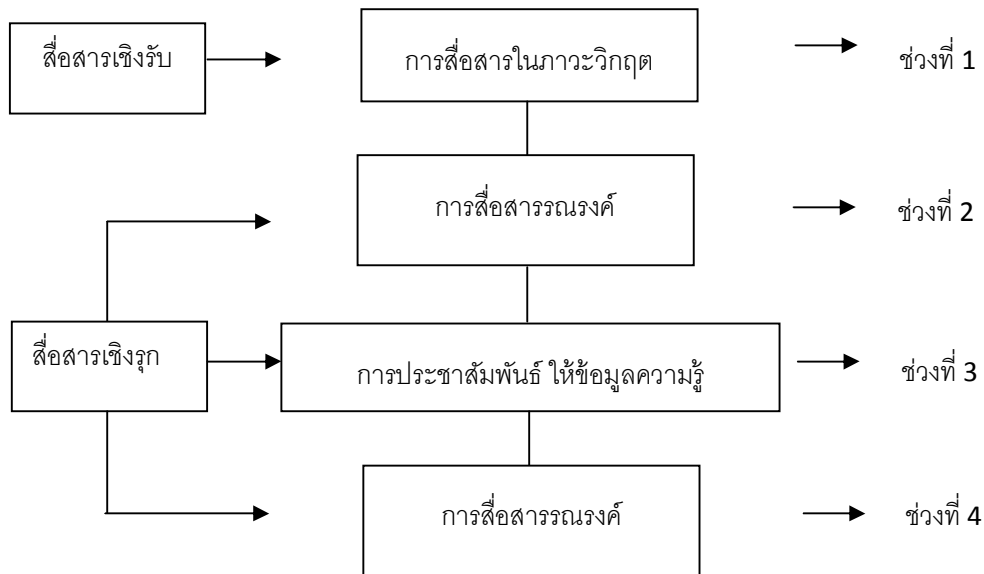
นอกจากนี้ พบว่า มีการงดการรายงานสถิติผู้ป่วย ผู้เสียชีวิตผ่านสื่อมวลชน แต่จะเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ของกรมควบคุมโรคเพียงอย่างเดียว เพื่อลดความตื่นตระหนกของประชาชน อีกทั้งยังให้มีการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการและบริการประชาชนป้องกันและควบคุมโรคในระดับภูมิภาค เพื่อระดมความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการควบคุมป้องกันโรคและสื่อสารกับประชาชนระดับจังหวัด เพื่อประสานความร่วมมือให้ประชาชนสามารถได้รับข้อมูลอย่างทั่วถึง และเพื่อให้มีการเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งสามารถสะท้อนกลับได้หลายช่องทาง โดยมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชนสายกระทรวงสาธารณสุข สื่ออื่นๆ อีกทั้ง กรมควบคุมโรคยังมีการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ เพื่อให้ความรู้ กระจายไปสู่หน่วยงานในส่วนภูมิภาค และชุมชน เพื่อเป็นสื่อในการให้ความรู้กับประชาชนของเจ้าหน้าที่ศูนย์ปฏิบัติการระดับ อำเภอ และตำบล

ช่วงที่ 4 การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในช่วงการระบาดยังคงขยายวงกว้าง แต่ลดความรุนแรงลงมาก

จากลำดับเหตุการณ์ในระยนี้ ผู้วิจัยพบว่า ปัญหาความตื่นตระหนกในการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ได้คลี่คลายลง เนื่องจากการรณรงค์และประชาสัมพันธ์ที่ผ่านมา และในระยะกระทรวงสาธารณสุขได้เริ่มมีการผลิตวัคซีน และนำเข้ามาเพื่อใช้เป็นมาตรการป้องกันควบคุม

ผู้วิจัยพบว่า กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้ทำการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชน โดยการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับวัคซีนและเล็งเห็นถึงความสำคัญของการฉีดวัคซีนโดยผ่านสื่อมวลชนสายกระทรวงสาธารณสุข และสื่ออื่นๆ และเน้นการสื่อสารรณรงค์อีกครั้ง แต่เพียงเปลี่ยนประเด็นจากเดิมเป็นการรณรงค์ให้ประชาชนยินยอมเข้ารับการฉีดวัคซีนแทน ผ่านสื่อมวลชนสายกระทรวงสาธารณสุข สื่ออื่นๆ และสื่อเฉพาะกิจ โดยการใช้สื่อบุคคลที่มีชื่อเสียง เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับประชาชน

ข้อค้นพบข้างต้นสามารถสรุปเป็นแบบจำลอง ดังนี้

แผนภาพที่ 6 แสดงกระบวนการสื่อสารตามลำดับเหตุการณ์การระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009

อภิปรายผลการวิจัย

1. หนังสือพิมพ์ประเทศไทยนำเสนอเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 อย่างไรบ้าง

จากผลการวิเคราะห์เนื้อหาเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ที่นำเสนอในหนังสือพิมพ์ไทย 2 ชื่อฉบับ คือ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐและเดลินิวส์ ที่ตีพิมพ์ตั้งแต่วันที่ 26 เมษายน 2552 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2553 พบว่า หนังสือพิมพ์ทั้งสองฉบับข้างต้น นำเสนอข่าวเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 รวม 392 ฉบับ หรือประมาณ 1.395 ฉบับต่อวัน โดยมีความถี่ในการนำเสนอในช่วงที่ 2 ซึ่งเกิดการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในประเทศไทย ในวงจำกัด คือ ตั้งแต่เดือน มิถุนายน จนถึง เดือนกรกฎาคม มาก

ที่สุด รวมทั้งสิ้น 119 ฉบับ รองลงมาคือ ช่วงที่ 4 ช่วงที่ 3 และช่วงที่ 1 ตามลำดับ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่ามีปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ฉบับ ดังนี้

เนื่องจากในช่วงที่ 2 ของการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 นี้ พบผู้ติดเชื้อในประเทศไทย ทำให้กลายเป็นประเด็นโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 กลายเป็นประเด็นที่ใกล้ชิดกับประชาชนไทยมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า พบผู้ที่ติดเชื้อโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 โดยไม่เคยมีประวัติเดินทางไปต่างประเทศ ส่งผลให้ประชาชนตื่นตระหนกและให้ความสนใจกับข่าวนี้มากเป็นพิเศษ อีกทั้งกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้ทำหน้าที่ที่รับผิดชอบอย่างเต็มที่ โดยการติดตามและรายงานสถานการณ์การระบาดของโรค อย่างต่อเนื่อง ซึ่งตรงกับหลักการทำให้ข่าวน่าสนใจที่ มาลี บุญศิริพันธ์ (2529) ได้อธิบายไว้ว่า ปัจจัยที่ทำให้ข่าวน่าสนใจ ได้แก่ ความสดทันสมัย ความใกล้ชิด ความผิดปกติ สิ่งที่น่าสนใจ และความกระทบกระเทือน กล่าวคือ การรายงานโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ที่ถือว่าเป็นโรคใหม่ที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก ซึ่งเป็นข่าวที่กำลังเป็นประเด็นร้อนที่สาธารณชนกำลังให้ความสนใจ เพราะเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใกล้ตัวผู้อ่าน รวมทั้งเป็นเรื่องที่มีผลกระทบกับประชาชนในวงกว้าง โดยเผยแพร่ข่าวสารด้วยความถี่สูงผ่านทางสื่อมวลชน ดังตัวอย่าง การนำเสนอข่าวว่าองค์การอนามัยโลก ได้ประกาศยกระดับการเตือนภัยไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ให้อยู่ในระดับ 6 ซึ่งเป็นการเตือนภัยขั้นสูงสุด ทำให้ประชาชนเกิดความตื่นตระหนกเป็นอย่างมาก ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องภาวะวิกฤตเกี่ยวกับสภาพการณ์ตื่นตระหนก (James N. Roseman, 1969: 415) ที่ว่า การเกิดสภาพตื่นตระหนกของฝูงชนอาจเกิดขึ้นได้โดยธรรมชาติ คือ เกิดขึ้นเอง หรืออาจเกิดขึ้นจากการได้รับข่าวสารซึ่งมีความถี่สูงหรือมีการเน้นเป็นพิเศษ ประกอบกับข่าวสารนั้นมีเนื้อหาที่กระตุ้นให้เกิดความตื่นตระหนก โดยในแต่ละช่วงเวลา ต้องอาศัยการสื่อสารที่เหมาะสม จำเป็นต้องศึกษาหน้าที่ของการสื่อสารอย่างถูกต้อง เพื่อนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ถือว่าเป็นหนึ่งในเหตุการณ์วิกฤตที่จะต้องลดความสับสนอลหม่านในเบื้องต้น เช่นเดียวกับแนวคิดเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์เพื่อแก้ไขภาวะวิกฤตของคาร์ล เอ. สไลเคิว (Karl A. Slaikeu, 1984: 53) ว่า เมื่อเกิดภาวะวิกฤตขึ้นแล้วนั้น ควรเข้าไปแทรกเหตุการณ์เพื่อก่อให้เกิดผลในเชิงป้องกัน 3 ลักษณะ ได้แก่ เพื่อลดความสับสนอลหม่าน เพื่อลดผลกระทบของเหตุการณ์และเพื่อพวงไม่ให้เกิดการเสื่อมเสียหลังจากเกิดเหตุการณ์ขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตนารักษ์ ทองอรุณนิกุล (2547) ซึ่งได้ศึกษา การนำเสนอข้อมูลข่าวสารในหน้าหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับไข้หวัดนก พบว่า

หนังสือพิมพ์ประเทศไทยนำเสนอเรื่องไข้หวัดนก ในช่วงแรกของการระบาดในประเทศไทย มากกว่าช่วงที่พบการระบาดไปแล้วระยะหนึ่ง

การนำเสนอเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ช่วงที่ 4 ช่วงที่ 3 และช่วงที่ 1 มีความถี่รองลงมาตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากช่วงที่ 4 เป็นช่วงที่กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข พบทางออกในการดำเนินการควบคุมการระบาดแล้ว และสื่อมวลชนก็พร้อมที่จะให้ความร่วมมือโดยการนำเสนอข้อมูลจากหน่วยงานผ่านสื่อทุกช่องทาง ช่วงที่ 3 เป็นช่วงที่มีการระบาดลุกลามไปทั่วประเทศ แต่กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้ระงับการรายงานสถิติ ผู้ป่วยผู้เสียชีวิตผ่านสื่อเพื่อลดความตื่นตระหนกของประชาชน ทำให้ข่าวการระบาดของโรคมีเนื้อหาที่เบาลง ส่งผลให้มีความถี่ในการนำเสนอเป็นอันดับที่ 3 และ การระบาดในช่วงที่ 1 มีการนำเสนอน้อยที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากในช่วงแรกพบการระบาดเฉพาะในต่างประเทศเท่านั้น ซึ่งดูเหมือนว่ายังเป็นเรื่องที่ไกลตัว ไม่ก่อให้เกิดความใกล้ชิดกับสังคมไทยมากนัก จึงยังไม่ถูกกำหนดเป็นวาระ อีกทั้งกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งเป็นองค์กรหลักในการให้ข้อมูลทำหน้าที่ในลักษณะการตั้งรับ เตรียมการรับมือสถานการณ์ที่อาจเกิดในอนาคตเท่านั้น

สำหรับประเด็นการนำเสนอเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ของหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ฉบับ ระบุว่าประเด็นที่ได้รับการนำเสนอมากที่สุด คือ มาตรการการแก้ไข ป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 อาทิ การตรวจคัดกรองผู้ป่วย การให้ยาต้านไวรัส/วัคซีน การประกาศพื้นที่เฝ้าระวัง ฯลฯ เพื่อเผยแพร่ความรู้ในการรักษาและป้องกันตนเองจากโรค ซึ่งจะช่วยจำกัดการแพร่ระบาดให้น้อยลงและกลับคืนสู่สภาพปกติได้อย่างรวดเร็ว อีกทั้งเรื่องมาตรการการแก้ไขป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 นี้ เป็นวาระที่ส่งเสริมให้ประชาชนลดความตื่นตระหนก เนื่องจากมีความเชื่อมั่นต่อกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ว่ามีการเตรียมพร้อม เตรียมการรับมือสถานการณ์ได้อย่างทัน่วงที่ ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวหากเพิกเฉยหรือปล่อยให้สถานการณ์การแพร่ระบาดกินเวลานาน ก็อาจส่งผลเสียต่อความเชื่อมั่นและเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลัดดา ประพันธ์พงษ์ชัย (2535) ซึ่งได้ศึกษา การวิเคราะห์การสุขภาพอนามัยทางโทรทัศน์ที่มีต่อการส่งเสริมสุขภาพ พบว่า รายการสุขภาพทางโทรทัศน์มีเนื้อหารายการในเรื่องความรู้ด้านการป้องกันและควบคุมโรค การฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยและการรักษาพยาบาลมากที่สุด โดยเป็นเนื้อหาที่มีส่วนในการส่งเสริมสุขภาพ รองลงมาเป็น สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ซึ่งเป็นประเด็นเกี่ยวกับการขยายการแพร่ระบาดของโรคไปยังพื้นที่ต่างๆ

ทั้งในประเทศและต่างประเทศ นอกจากนี้ ยังมีประเด็นอื่นๆ ที่ได้รับการนำเสนออีกหลายประการ อาทิ สถิติผู้เจ็บป่วย / ผู้เสียชีวิต ผลกระทบ การให้ข้อมูลทางวิชาการ ความตื่นกลัววิตกกังวล อាកาณและวิธีปฏิบัติ สาเหตุการเกิดโรค ความโปร่งใส การติดต่อการป้องกัน สามารถสรุปได้ว่า หนังสือพิมพ์จะนำเสนอข่าวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน โดยเลือกนำเสนอเรื่องราวที่ประชาชนสนใจและเหตุการณ์ที่มีผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้าง การนำเสนอมาตรการการแก้ไขป้องกัน ก็เป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องในหลายภาคส่วน เช่น ประชาชนกลุ่มเสี่ยง ประชาชนทั่วไป บุคลากรทางการแพทย์ ผู้ประกอบการ สถาบันการศึกษา เป็นต้น ดังนั้น การนำเสนอของหนังสือพิมพ์จึงเป็นประโยชน์กับประชาชน

ทั้งนี้ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐและหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ประชานิยม จัดเป็นหนังสือพิมพ์ประเภทเพ่งปริมาณ (Popular Newspaper) ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ที่มักให้ความสำคัญกับข่าวประเภทเร้าอารมณ์ ตื่นเต้น เช่น ข่าวอุบัติเหตุ ข่าวอาชญากรรม ข่าวบันเทิง ข่าวภัยพิบัติต่างๆ ข่าวที่เกี่ยวข้องกับเพศ ข่าวบุคคล ตลอดจนข่าวความขัดแย้งและความรุนแรงต่างๆ ที่คนทั่วไปสนใจ (Human Interest) บางทีเราเรียกข่าวประเภทนี้ว่า ข่าวเบา (Soft News) โดยเนื้อหาสามารถเข้าใจได้ทันที (มาลี บุญศิริพันธ์, 2531: 2-3) แต่จากผลการวิจัยที่พบว่า หนังสือพิมพ์ไทยรัฐและหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ มีการนำเสนอในประเด็น มาตรการการแก้ไขป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 และ สถานการณ์การแพร่ระบาดมากกว่าประเด็นอื่นๆ ซึ่งประเด็นดังกล่าว เป็นลักษณะของหนังสือพิมพ์ประเภทเพ่งคุณภาพ (Quality Newspaper) ที่มักนำเสนอในลักษณะการเสนอเนื้อหาที่มีผลกระทบต่อสังคม ลักษณะเนื้อหาสาระที่ค่อนข้างหนัก (Hard News) เช่น ข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจ และข่าวต่างประเทศ เน้นการรายงานวิเคราะห์สถานการณ์หรือเหตุการณ์ กล่าวคือ ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้ ความเข้าใจ และเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ เช่น เป็นข้อมูลช่วยในการตัดสินใจ วิพากษ์วิจารณ์ แสดงความคิดเห็น (พีระ จิรโสภณ, 2531: 191-192) ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 เป็นโรคที่พบการระบาดเกิดขึ้นใหม่ และทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งพบการระบาดไปทุกทวีปทั่วโลก ส่งผลให้ประชาชนเกิดความ ตื่นตระหนก วิตกกังวล เนื่องจากประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับโรคดังกล่าว และ สถานการณ์ของการระบาดก็อยู่ในความสนใจของประชาชนด้วยเช่นกัน ดังนั้น หนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ฉบับ จึงนำเสนอข้อมูลข่าวสารและสิ่งที่น่าสนใจในเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ซึ่งสอดคล้องกับปัจจัยที่ทำให้ข่าวน่าสนใจ เช่น ความสดทันสมัย ความใกล้ชิด ความผิดปกติ ความเด่น สิ่งที่มีมนุษย์สนใจ และความกระทบกระเทือน เป็นต้น (มาลี บุญศิริพันธ์,

2529) จึงทำให้หนังสือพิมพ์ไทยรัฐและหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ มีการนำเสนอในประเด็นข้างต้นมากที่สุด

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ต่อการให้บริการชุมชนในด้านต่างๆ ที่สำคัญ หนังสือพิมพ์จึงต้องทำหน้าที่ในการเตือนและส่งเสริมความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนมีความสามารถในการป้องกันโรคภัยต่างๆ ด้วยตนเอง ตามบทบาทของหนังสือพิมพ์ที่ให้ความสำคัญต่อสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นและนำเสนอให้ผู้อ่านทราบไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ใดๆ ก็ตาม ดรฤณี หิรัญรักษ์ (อ้างถึงใน ธนวรรณ กัมมารเจษฎากุล, 2547: 17-20)

อย่างไรก็ตาม การนำเสนอข้อมูลเชิงความรู้ สามารถนำเสนอได้อย่างต่อเนื่อง แต่หนังสือพิมพ์รายวันไม่นิยมเสนอข่าวที่ไม่สดทันสมัยอย่างต่อเนื่อง ทว่า โรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 มีประเด็นการนำเสนอเรื่องมาตรการการแก้ไขป้องกันหลากหลายประเด็น ดังนั้น จึงอาจนำเสนอความคืบหน้าของมาตรการการแก้ไขป้องกัน ในประเด็นอื่นที่มีความสดใหม่ทันสมัยมานำเสนอได้ เช่น มาตรการการตรวจคัดกรองผู้ป่วยในช่วงแรกของการระบาด มาตรการการใส่หน้ากากอนามัย ล้างมือ ในช่วงที่ 2 ของการระบาด มาตรการการการป้องกันดูแลตนเองที่บ้าน ในช่วงที่ 3 ของการระบาด และมาตรการการให้ยาต้านไวรัส/วัคซีน ในช่วงสุดท้ายของการระบาด เป็นต้น

ในส่วนของรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ของหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ชื่อฉบับ พบว่า นำเสนอในรูปแบบของข่าวมากที่สุด ซึ่งมากถึงร้อยละ 70.2 ของรูปแบบการนำเสนอทั้งหมด ซึ่งรูปแบบที่ได้จากการผลการวิจัยในครั้งนี้ สามารถสรุปตามแนวความคิดของมาลี บุญศิริพันธ์ (2531) ถึงหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ดังนี้ คือ หน้าที่ในการให้ข่าวสารและหน้าที่ในการให้ข้อเสนอแนะซึ่งหน้าที่ในการให้ข่าวสารนั้นเป็นการแสวงหาข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงมารายงานให้ประชาชนทราบ ซึ่งอาจรายงานในรูปแบบข่าว บทความหรือสารคดี โดยให้ข้อมูลตามตรงอย่างสมบูรณ์มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ส่วนหน้าที่ในการให้ข้อเสนอแนะนั้นต้องไม่ใช้ในการรายงานข่าวเพราะข่าวคือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ทั้งนี้การเสนอแนะนั้นควรเป็นการแสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือต่อข่าวที่ได้รายงานไปแล้ว โดยผ่านคอลัมน์ต่างๆ บทบรรณาธิการ บทวิจารณ์ บทความ เป็นต้น ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ วัชรินทร์ กุลพิลิตธิเจริญ (2542) ซึ่งทำการวิจัยเรื่อง การนำเสนอเรื่อง

เอดส์ของหนังสือพิมพ์รายวันประเทศไทย พบว่า รูปแบบที่ใช้ในการนำเสนอเรื่องเอดส์มากที่สุด คือ รูปแบบข่าว และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริวิมล ชาญเวชช์ (2533) ที่ระบุว่า หนังสือพิมพ์ ไม่ว่าจะเน้นคุณภาพหรือปริมาณจะมีการนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบข่าวมากที่สุด ซึ่งกล่าวได้ว่า หน้าที่ใช้ในการเสนอข่าวสารนี้เป็นหน้าที่สำคัญที่สุดของหนังสือพิมพ์ (มนต์ชัย นินนาทนนท์, 2547 อ้างในยุทธนา จินดากุล, 2539)

จากผลการวิจัยที่ระบุว่าข่าวเป็นรูปแบบที่ใช้ในการนำเสนอเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่ สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 มากที่สุดนั้นเป็นเพราะว่าหนังสือพิมพ์นั้นเป็นองค์กรธุรกิจและยังคงต้องตอบสนองต่อความต้องการของผู้อ่านอยู่ โดยวอลลิสและบารอน (Wallis and Baran, 1990: 216-244) ถือว่า สื่อมวลชนเป็นองค์กรหรือสถาบันอย่างหนึ่งองค์กรหรือสถาบันบางแห่งตั้งขึ้นเพื่อผลิตสินค้าและแสวงหากำไรให้มากที่สุด (Dean, 1951) ทั้งนี้องค์กรที่ประสบความสำเร็จนั้น ปรากฏว่ามีการจัดโครงสร้างรูปแบบขององค์กรที่สอดคล้องกับความต้องการของสิ่งแวดล้อม (Hodge and Anthony, 1984) นอกจากนี้มีงานวิจัยของจันทรพีญ ถนอมบุญ ซึ่งศึกษารูปแบบในการนำเสนอข่าววิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยได้แบ่งรูปแบบการศึกษาเป็น 6 ลักษณะได้แก่ ข่าว บทบรรณาธิการ บทความ/ความคิดเห็น สารคดี ความรู้หรือความคิดเห็นในคอลัมน์ประจำ สารคดีพิเศษเฉพาะเรื่อง และภาพข่าว ซึ่งผลการวิจัยพบว่าการนำเสนอในรูปแบบข่าวมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้

การเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์เพื่อให้ข้อมูล ความรู้เรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 นั้น ได้อ้างถึงแหล่งที่มาของข้อมูลหรือแหล่งข่าวที่หนังสือพิมพ์เลือกใช้ โดยเมื่อกล่าวถึงความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ ปรมะ สตะเวทิน มีความคิดเห็นว่าการอ้างแหล่งที่มาของข่าวได้ (Using Sources Responsibilly) นั้นเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ประการหนึ่ง โดยสื่อมวลชนต้องสามารถระบุอย่างตรงไปตรงมาและเต็มที่ถึงแหล่งข่าวเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและสร้างศรัทธาแก่ประชาชน ซึ่งผลการวิจัยพบว่าแหล่งข้อมูลที่หนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ชื่อฉบับ ใช้มากที่สุดคือแหล่งที่มา จาก กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบในเรื่องนโยบายด้านสุขภาพเพื่อประชาชน ดังนั้น ทางกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข จะมีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในประเด็นสุขภาพ และเป็นแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือ เนื่องจากเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง จึงต้องติดตามความคืบหน้ามาโดยตลอด ทำให้นำจะมีข้อมูลมากที่สุด ประกอบกับมีนักวิชาการ และแพทย์ที่มีความรู้ ความชำนาญเฉพาะทาง ซึ่งช่วยให้มีข้อมูลเกี่ยวกับโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 อย่าง

ต่อเนื่อง โดยผลการวิจัยเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อสุขภาพที่ผ่านมามีระยะเวลา 35 ปี พบว่าลักษณะอย่างหนึ่งของการสื่อสารเพื่อสุขภาพ คือ จะต้องมีการอ้างอิงที่เชื่อถือได้ (evidence – based) เพราะเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับหน่วยงานราชการอื่นๆ เป็นแหล่งข่าวที่ถูกอ้างอิงถึงเป็นอันดับรองลงมา นอกจากกระทรวงสาธารณสุขที่เป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงแล้ว ยังคงมีความเกี่ยวข้องกับหน่วยงานราชการอื่นๆ อีกด้วย เนื่องจาก การระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 นั้น สร้างผลกระทบไปถึงทุกภาคส่วน อาทิ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการคลัง เป็นต้น ดังแนวคิดเรื่องการอ้างอิงแหล่งข่าว (อ่าน วุฒติกรรมรักษา, 2536: 38) ที่กล่าวถึงการอ้างแหล่งข่าวจากแหล่งข่าวนานาชาติ โดยหากพิจารณาจริงๆ แล้วจะพบว่าแหล่งข่าวมีอยู่ 2 ประเภท คือ

1. แหล่งข่าวเปิด (Open News Sources)
2. แหล่งข่าวปิด (Confidential News Sources)

ในที่นี้จะพูดถึงแหล่งข่าวเปิด (Open News Sources) ซึ่งหมายถึง แหล่งข่าวที่ได้รับการระบุชื่อ ตำแหน่ง อาชีพ ฯลฯ ซึ่งเป็นลักษณะของแหล่งข่าว ทั้งนี้ เพื่อเป็นการยืนยันข้อเท็จจริง หรือเหตุการณ์ที่ได้รับการเปิดเผยจากแหล่งข่าวดังกล่าว

นอกจากแหล่งข่าวในประเทศแล้ว ข้อมูลจากสำนักข่าวต่างประเทศก็เป็นอีกแหล่งหนึ่งที่มีความนิยมเช่นเดียวกัน อาทิ เอพี รอยเตอร์ CNN เป็นต้น ซึ่งมีการอ้างอิงถึงมากเป็นลำดับที่ 3 ในขณะที่การนำเสนอข่าวโดยการปกปิดแหล่งข่าว มีปริมาณน้อยที่สุด

เหตุผลสำคัญที่ทำให้สื่อปกปิดแหล่งข่าว เนื่องจากโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 เป็นเรื่องที่ย่อมนไหวและกระทบต่อความรู้สึกของสาธารณชนทั้งในและต่างประเทศได้ง่าย อีกทั้ง ยังเกี่ยวข้องกับหลายฝ่าย บางครั้งแหล่งข่าวก็ให้ข้อมูลที่เป็นความคิดเห็นหรือความรู้สึกส่วนบุคคลที่ไม่ใช่ข้อเท็จจริง ถ้านำเสนอไปอาจส่งผลกระทบต่อตัวผู้ให้ข้อมูลได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องแหล่งข่าวที่ว่า หนังสือพิมพ์รายวันแต่ละฉบับได้รับข่าวสารจากแหล่งข่าวหลายแหล่งด้วยกัน ทั้งที่เป็นแหล่งข่าวเปิด ซึ่งมีการระบุชื่อ ตำแหน่ง อาชีพ ฯลฯ เพื่อยืนยันข้อเท็จจริง หรือ แหล่งข่าวปิด คือ แหล่งข่าวที่ไม่เปิดเผยชื่อ ตำแหน่ง ฯลฯ ของผู้ให้ข่าว (พิศิษฐ์ ชวลาธวัช, 2535: 30) และตรงกับแนวคิดเรื่องการอ้างแหล่งข่าวปิด (Confidential News Sources) คือ แหล่งข่าวที่ไม่ต้องเปิดเผยชื่อ ตำแหน่ง อาชีพ ฯลฯ ซึ่งเป็นคุณลักษณะของ

แหล่งข่าว ทั้งนี้เพราะเกรงว่าจะเกิดอันตรายแก่ตนเอง แต่มักจะเป็นผู้ให้เบาะแสข่าว ซึ่งอาจจะ เป็นข้อมูลหรือรายละเอียดที่ลึกลับซับซ้อน (จอห์น วุฑฒิกกรรมรักษา)

โดยสรุป หนังสือพิมพ์ในประเทศไทยใช้แหล่งข่าวในการนำเสนอเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 จากหลายแหล่ง ได้แก่ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข หน่วยงานราชการอื่นๆ สำนักข่าวต่างประเทศ องค์การอนามัยโลก หน่วยงานธุรกิจ/เอกชน นักการเมือง สื่อมวลชนไทย การประชุม/สัมมนา/สัมภาษณ์ ผู้เจ็บป่วย นักวิชาการ เอกสาร วิชาการ เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างถูกต้องจากแหล่งข่าวที่มีความรู้ ตลอดจนมีหน้าที่และรับผิดชอบ เรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในด้านต่างๆ โดยตรง

2. การสื่อสารของกระทรวงสาธารณสุขเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 เป็นอย่างไร

จากผลการสัมภาษณ์หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง อันได้แก่ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ผู้วิจัยพบว่า ได้มีการใช้กลยุทธ์ในการสื่อสาร เพื่อสร้างความเข้าใจกับ สาธารณชนเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ดังนี้

กลยุทธ์ในการแก้ไขภาวะวิกฤตโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้ใช้ความพยายามในการแก้ไขภาวะวิกฤตจากโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 โดยการนำการบริหารภาวะวิกฤตมาประยุกต์เข้ากับ กลยุทธ์ต่างๆ เพื่อคลี่คลายสถานการณ์ให้ดีขึ้น โดยเริ่มต้นจากการที่องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ประกาศเตือนให้ทั่วโลกเฝ้าระวังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ดังนั้นนายวิทยา แก้วภราดัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ได้ให้ สัมภาษณ์กับสื่อมวลชน เกี่ยวกับสถานการณ์และมาตรการเตรียมการรับมือของประเทศไทย ขณะที่ นพ.ม.ล.สมชาย จักรพันธุ์ อธิบดีกรมควบคุมโรค ได้ให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนถึงข้อมูลความรู้เกี่ยวกับโรค และการเตรียมพร้อมมาตรการคัดกรองผู้เดินทางจากต่างประเทศ เช่นเดียวกัน

ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้จัดตั้งคณะทำงาน ในภาวะวิกฤต โดยอ้างอิงในหลักทฤษฎีของ Leonard Saffir with John Tarrant, 1992 ในการจัดตั้ง ศูนย์ปฏิบัติการโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ของกระทรวงสาธารณสุข เพื่อ

ดำเนินการเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหา เพื่อให้เป็นศูนย์กลางในการควบคุมการไหลของข่าวสารเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ มีการจัดเตรียมข่าวสาร ผูกอบรวมการแถลงท่าทีขององค์กร กลยุทธ์การนำเสนอข่าวสาร และแต่งตั้งผู้แถลงข่าวเพื่อชี้แจงข้อเท็จจริงแก่สื่อ โดยมีแนวทางการทำงานที่ชัดเจน บทบาทและอำนาจหน้าที่ของผู้รับผิดชอบที่ได้รับมอบหมายให้ทำงานอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ว่า จากการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ขึ้น ถือเป็นการจัดระเบียบทางด้านข่าวสารให้มีเนื้อหาเป็นไปในแนวทางเดียวกัน และระมัดระวังในการให้ข่าวของผู้มีสิทธิให้ข่าวอีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งสอดคล้องกับวิรัช ฤทธิธนกุล (2543) ที่อธิบายหลักวิธีการประชาสัมพันธ์ในภาวะวิกฤตฉุกเฉินและการบริหารภาวะวิกฤตว่า “จงบอกทุกสิ่งทุกอย่างแก่ประชาชนและบอกให้เร็วที่สุด” กล่าวคือ กระทรวงสาธารณสุข ควรประชาสัมพันธ์บอกกล่าวหรือแถลงชี้แจงรายละเอียดทุกสิ่งทุกอย่างให้ประชาชนทราบอย่างชัดเจน ในเวลาที่รวดเร็วฉับไวและทันการณที่สุด เพื่อลดความเครียด ตลอดจนสามารถป้องกันและสยบข่าวลือได้โดยทันทีด้วย อีกทั้ง การแถลงข่าวยังเป็นอีกหนึ่งในกลยุทธ์ที่ได้รับการสนับสนุนจากยุทธศาสตร์การสื่อสารเชิงรับ เรื่องการช่วงชิงจังหวะในการให้ข้อมูลกับสาธารณชน จากทฤษฎีการจัดการสื่อสาร (ปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2546: 2) ว่า องค์กร ในที่นี้คือ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ทำหน้าที่รายงานข้อมูลเกี่ยวกับวิกฤตการณ์การระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ให้กับสาธารณชน ก่อนหน้าที่องค์กรอื่นจะดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิกฤตการณ์ ไม่ว่าจะเป็นการคัดค้าน การประท้วง หรือการประณาม หรือการเปิดเผยความจริง เป็นต้น โดยองค์กรมักใช้ยุทธวิธีในการแถลงข่าว หรือให้สัมภาษณ์ กับสื่อมวลชนเพื่อให้สื่อทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการแพร่กระจายข่าวสารต่อไปยังสาธารณชน โดยองค์กรต้องให้ข้อมูลได้ละเอียด ชัดเจนและครบถ้วน เพื่อนำไปสู่การสร้างการรับรู้ของสาธารณชนเกี่ยวกับท่าทีที่จริงจังในการเปิดเผยความจริงและพยายามแก้ไขปัญหาขององค์กร

นอกจากนี้ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้มีการสื่อสารสุขภาพ โดยใช้แนวทางการสื่อสารเพื่อป้องกันและควบคุมโรค (Prevention) การสื่อสารเพื่อการรักษาพยาบาล (Curation) และการสื่อสารเพื่อฟื้นฟูสภาพผู้ป่วย (Rehabilitation) เป็นสิ่งที่กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้นำมาปรับใช้ กล่าวคือ ตั้งแต่พบการระบาดในต่างประเทศ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข เริ่มมีการเฝ้าระวังทางด้านสุขภาพของประชาชนมากขึ้น โดยการให้ความรู้ความเข้าใจในการป้องกันโรค เพื่อลดอัตราการเจ็บป่วย และลดอัตราการตายด้วยโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 สำหรับผู้ที่ต้องสงสัยติดเชื้อไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ก็ได้มีการดูแลรักษาอย่างดีที่สุด และการฟื้นฟูจิตใจผู้ป่วยให้กลับสู่ภาวะปกติ

การให้ข้อมูลเชิงรุก เป็นกลยุทธ์หนึ่งที่กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข นำมาใช้ในการสื่อสารกับสาธารณชนเรื่องไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ โดยการใช้สื่อบุคคล คือการใช้บุคคลที่มีหน้ารับผิดชอบโดยตรงอันได้แก่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข อธิบดีกรมควบคุมโรค มาทำหน้าที่ในการแถลงข่าว การออกตรวจเยี่ยมตามจุดคัดกรองผู้ป่วยต่างๆ การให้ข้อมูลข้อเท็จจริงกับประชาชน ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่น และทำให้ชาวนั้นมีน้ำหนักรับเชื่อถือมากขึ้น พร้อมทั้งยังเป็นการทำให้ตอบคำถาม เพื่อขจัดความสงสัยของสื่อมวลชนได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Rogers & Shoemaker (1971) ที่กล่าวว่า การสื่อสารระหว่างบุคคลจะใช้ในกรณีที่ต้องการให้บุคคลใดเกิดการยอมรับในสารที่เสนอไป เป็นการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพที่สุดที่ใช้ในการกระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจยอมรับสารนั้น นอกจากนี้ พบว่า จากการดำเนินการให้ข้อมูลเชิงรุก ผลที่ได้ตามมาคือ ภาพลักษณ์ที่ดีของกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งสอดคล้องกับการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างภาพลักษณ์ (เสรีวงษ์มณฑา, 2540) ที่การประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างภาพลักษณ์นั้น เป็นการสร้างความเข้าใจและทัศนคติที่ดีอันจะนำไปสู่การสนับสนุน ความร่วมมือและสัมพันธภาพที่ดีระหว่างองค์กรและประชาชนกลุ่มเป้าหมาย

นอกจากนี้เพื่อเป็นการบรรเทาความตื่นตระหนกของประชาชน ได้ใช้กลยุทธ์การใช้สื่อบุคคลที่มีชื่อเสียง อาทิ นายกรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ตลอดจน คณะรัฐมนตรี ดารา นักแสดง เช่น อิศรียา สายสนั่น แก้มเดอะสตาร์ นักวิชาการ อาทิ องค์การอนามัยโลก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ฯลฯ มาเชิญชวนให้ประชาชนรู้จักวิธีป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 เช่น การรณรงค์ให้สวมหน้ากากอนามัย เพื่อจูงใจให้ประชาชนอยากเข้าไปมีส่วนร่วมในเหตุการณ์มากขึ้นและเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ ซึ่งสอดคล้องกับการแสดงปฏิกิริยาปกป้อง (ปารีชาติ สถาปิตานนท์, 2546: 2) ที่องค์กรมีท่าทีเชิงปฏิเสธว่าตนเองเป็นต้นตอของวิกฤตการณ์ โดยการให้บุคคลที่สามที่มีความน่าเชื่อถือออกมาทำหน้าที่ให้ข้อมูลเชิงปกป้องแทนองค์กร

การสื่อสารรณรงค์ เป็นกลยุทธ์อีกด้านหนึ่งที่กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุขนำมาใช้เพื่อเป็นการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชน โดยการรณรงค์

ประชาสัมพันธุ์ เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจ บรรเทาความตื่นตระหนก และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชน เช่น การรณรงค์ให้ประชาชนเข้ารับการฉีดวัคซีน การรณรงค์ให้ใส่หน้ากากอนามัย โครงการออกแบบหน้ากากอนามัย ใส่ใจสุขภาพ โดยกระทรวงสาธารณสุข เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนทำหน้ากากใช้เองและใช้เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ของการรณรงค์ ที่ระบุว่า การรณรงค์ด้านการสื่อสารสาธารณะ เป็นความพยายามซึ่งสะท้อนให้เห็นวัตถุประสงค์ในการให้ข้อมูล ใ้มน้ำใจ และจูงใจการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมให้เกิดขึ้นกับผู้บริโภคกลุ่มใหญ่ที่มีการระบุไว้ค่อนข้างชัดเจน และมักเป็นไปเพื่อประโยชน์ในด้านที่มีใช้การค้า แต่เป็นประโยชน์ต่อบุคคลและ/หรือสังคมวงกว้าง (Rice & Atkins, 1989 : 7) (อ้างในปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2551) จากการดำเนินการจัดกิจกรรมดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่า ประชาชนส่วนหนึ่งมีความมั่นใจกับการดำเนินงานของกระทรวงสาธารณสุข โดยให้ความสำคัญกับการใส่หน้ากากอนามัยมากขึ้น ซึ่งดูได้จากการเกิดเหตุการณ์หน้ากากอนามัยขาดและขาดตลาดอย่างเป็นประวัตินิติกรรม จากแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารรณรงค์ ตามแนวคิดการจัดประเภทโครงการรณรงค์ของ บุชบา สุธีธร (2530) สามารถสรุปได้ว่า การรณรงค์เกี่ยวกับโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 เป็นการรณรงค์แบบเฉพาะกิจที่จัดทำโดยหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งจัดทำขึ้นเพื่อหวังผลให้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยการเผยแพร่ข่าวสารโครงการ การสร้างความรู้ การสร้างความสนใจ ในประเด็นใดประเด็นหนึ่งหรือกระตุ้นให้คนเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นครั้งคราวและชักจูงใจให้ประชาชนเกิดพฤติกรรมในแนวทางที่ต้องการ

การใช้สื่อมวลชนเป็นหลักในการประชาสัมพันธ์ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข มีการใช้สื่อมวลชนเป็นหลักในการประชาสัมพันธ์หลายสื่อร่วมกัน โดยมีสื่อมวลชนประจำสายกระทรวงสาธารณสุข เป็นสื่อหลัก และมีสื่อรองอื่นๆ นอกจากนี้ จากการวิจัยยังพบว่า กรมควบคุมโรค มีการใช้สื่อเฉพาะกิจร่วมอีกด้วย ซึ่งกรมควบคุมโรค ได้จัดจ้างบริษัทเอกชนผู้รับจ้างประชาสัมพันธ์ ได้ทำการประชาสัมพันธ์อย่างเป็นระบบ ด้วยการออกแบบสื่อใช้สื่อมวลชนหลายแขนง ซึ่งมีกรมฯ เป็นผู้กำหนดเนื้อหา โดยมีการนำเสนอข่าว รายงานประเด็นการรณรงค์อย่างต่อเนื่องและมีความถี่ เป็นผลให้ประชาชนในฐานะกลุ่มเป้าหมาย ได้รับความรู้และเข้าถึงสารที่กรมควบคุมโรคต้องการสื่อ ส่งผลให้กลายเป็นวาระหรือเรื่องสำคัญสำหรับประชาชน

ทั้งนี้เพราะประชาชนคิดว่าเรื่องที่มีสื่อมวลชนนำมาเสนออย่างต่อเนื่องนั้นเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับ การวิจัยของ Rogers (1987) ได้ศึกษาทฤษฎีการจัตระเปียบวาระของสื่อว่า ผลของสื่อในเรื่องนี้จะแตกต่างกันไปตามจำนวนและประเภทของการนำเสนอข่าว กล่าวคือ จำนวนข่าวที่ถูกนำเสนอมาก ๆ จะทำให้ประชาชนเกิดการรับรู้มากและประเภทของข่าวที่มีความแตกต่างกันมากก็มีผลต่อการรับรู้ของประชาชนเช่นกัน

ทั้งนี้ กรมควบคุมโรค ได้มีการเผยแพร่ผ่านสื่อทุกช่องทาง ได้แก่ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ สื่อบุคคล สื่อเฉพาะกิจ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อกิจกรรมเข้ามาใช้ส่งเสริมในการสร้างกระแสความสนใจ และนำเสนอข้อมูลข่าวสารในการประชาสัมพันธ์เชิงรุก ส่วนการประชาสัมพันธ์เชิงรับอยู่ในรูปแบบของการเปิดช่องทางศูนย์รับร้องเรียน Website กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข เลือกใช้สื่อแบบผสมผสาน เนื่องจากสื่อแต่ละชนิดมีข้อดี ข้อจำกัดแตกต่างกันออกไป เมื่อใช้สื่อแบบผสมผสานทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเป็น การนำเสนอข้อมูลในช่องทางที่หลากหลายเพื่อต่อยอดให้ประชาชนเกิดความคุ้นเคย และซึมซับในข้อมูลนั้นๆ ซึ่งนำไปสู่การยอมรับและเกิดการปฏิบัติ ตามแนวคิดอิทธิพลของการนำเสนอข่าวสารบ่อยๆ ของ Zimbardo (1991) ว่า การที่สารนั้นมีการนำเสนอผ่านสื่อต่างๆ ซ้ำๆ กันบ่อยๆ จะทำให้ผู้รับสารเกิดความคุ้นเคยกับข่าวสาร อันจะก่อให้เกิดความสนใจเข้าและยอมรับ ซึ่งนับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติไปตามเนื้อหาที่นำเสนอ นั้นๆ หากเป็นเนื้อหาในทางที่มีการโน้มน้าวใจให้เกิดการกระทำตาม ก็จะมีการปฏิบัติตามคำแนะนำนั้นในที่สุด (อ้างในจิรวาส พรหมศร, 2549)

นอกจากนี้ยัง พบว่า เรื่องไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 กลายเป็นประเด็นสำคัญซึ่งนำไปสู่การถูกกำหนดเป็นวาระนั้น ทั้งนี้ เนื่องมาจากความสดใหม่ ความรุนแรง และผลกระทบของสถานการณ์การระบาดของโรค การรายงานถึงสถานการณ์การระบาด และความรุนแรงของโรคนั้นเป็นเรื่องที่มีคุณค่าข่าว (News Values) และมีความสำคัญ ซึ่งหมายถึงเหตุการณ์ดังกล่าวนี้มีผลกระทบต่อชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชนในวงกว้าง หากสื่อมวลชนไม่นำเสนอจะส่งผลเสียต่อส่วนรวมได้ สามารถสรุปได้ว่าสาเหตุที่โรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ถูกกำหนดเป็นวาระในหนังสือพิมพ์นั้น เนื่องจากโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่

(H1N1) 2009 นั้น มีปัจจัยด้านคุณค่าข่าวที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตของประชาชนในวงกว้าง ซึ่งสอดคล้องกับหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ของอุทธรณ์ พลกุล (2517) ซึ่งกล่าวว่า หนังสือพิมพ์มีบทบาทในการให้การศึกษาและความรู้เกี่ยวกับสังคมในทุกด้าน ดังนั้น การนำเสนอสถานการณ์เรื่องไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ที่เกิดขึ้นนั้น ทั้งประเด็นสถานการณ์โรค สถิติผู้ป่วย ผู้เสียชีวิต มาตรการการป้องกันแก้ไข และประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องนั้น จึงนับได้ว่าเป็นหน้าที่ของสื่อมวลชนต่อสังคมประการหนึ่งเช่นกัน นอกจากนี้ วาระในการนำเสนอข่าวนั้นเกี่ยวข้องกับสองภาคส่วน ได้แก่ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบาย และสื่อมวลชน โดยกรมควบคุมโรค ต้องการเผยแพร่นโยบายสาธารณะไปสู่ประชาชนผ่านทางสื่อมวลชน โดยเป็นผู้กำหนดนโยบายและกำหนดวาระให้สื่อมวลชนนำเสนอข่าว จากนั้นเมื่อสื่อมวลชนเห็นว่าวาระถูกกำหนดขึ้นมา มีนัยสำคัญพอที่จะสร้างความสนใจให้แก่ประชาชนได้ ก็เสนอข่าวอย่างมีความถี่ และต่อเนื่องและปรับสภาพเป็นวาระที่ถูกกำหนดโดยสื่อมวลชนเอง

ด้วยเหตุนี้ สื่อมวลชนจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการสื่อสารในสถานการณ์วิกฤตการระบาดของโรค โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์รายวันที่เป็นตัวแทนของสื่อมวลชนในการศึกษานี้ ควรนำเสนอสารที่เป็นประโยชน์ และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน เพื่อให้นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ซึ่ง ชาร์ล แอคคิน ได้แบ่งประเภทของสารที่สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลได้ เป็น 2 ประเภท คือ

1. สารที่ให้ความพึงพอใจในทันทีในเชิงการบริโภค (Consumatory) หมายความว่า สารที่จะลดความไม่รู้ หรือความไม่แน่ใจของบุคคลที่เกี่ยวกับความสนใจส่วนตัว และสารที่ให้ความบันเทิงสนุกสนาน
2. สารที่ใช้ประโยชน์ในการเป็นเครื่องมือช่วยตัดสินใจ ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ความคิดและแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวัน (Instrumental) หมายถึง สารที่ลดความไม่รู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมภายนอก

อิทธิพลของวาระการนำเสนอข่าว ต่อการสื่อสารกับสาธารณชนเรื่องไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 นั้นเกิดจากการนำเสนอข่าวอย่างมีความถี่และต่อเนื่องของสื่อมวลชน เป็นผลให้ประชาชนในฐานะกลุ่มเป้าหมาย ได้รับรู้และเข้าถึงสารที่กรม ต้องการสื่อ นั่นเอง ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญมากในการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการวิจัยพบว่า กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการเพื่อบริหารจัดการและสื่อสารในภาวะวิกฤตโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในช่วงแรกของการระบาดนั้น ทำให้กรมฯ สามารถดำเนินการได้อย่างทันท่วงที ส่งผลให้สถานการณ์ค่อยๆ คลี่คลายลง ประกอบกับประชาชนรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรค แสดงให้เห็นว่าการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการนั้น สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการภาวะวิกฤตได้ ดังนั้นเมื่อเกิดวิกฤตการณ์ใดๆ ก็ตาม หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบหลัก ควรจัดตั้งคณะทำงาน หรือศูนย์ปฏิบัติการด้านการข่าวขึ้น เพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการให้ข้อมูลควบคุมการไหลของข่าวสาร และยังสามารถตอบโต้สถานการณ์ได้อย่างทันท่วงที ทั้งนี้การให้ข้อเท็จจริงกับสาธารณชน เป็นเรื่องที่ควรให้ความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อประชาชนเชื่อมั่นว่าหน่วยงานมีความโปร่งใสในการนำเสนอข้อมูล และไม่ได้ปกปิดข้อมูลกับประชาชน

2. จากผลการวิจัยที่พบว่า กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข มีการสื่อสารกับประชาชน โดยการใช้สื่อมวลชนเป็นช่องทางในการสื่อสาร เช่น การจัดให้มีการแถลงข่าว และข่าวแจกสำหรับสื่อมวลชนนั้น แสดงให้เห็นว่ากรมฯ ทำหน้าที่การสื่อสารในลักษณะเชิงรุก โดยเป็นผู้กำหนดนโยบายและกำหนดวาระให้สื่อมวลชนนำเสนอข่าว แต่ไม่พบว่า กรมฯ มีการตรวจสอบการนำเสนอข่าวของสื่อว่ามีเนื้อหาข่าวสารตามที่กรมฯ กำหนดหรือไม่ ดังนั้น จึงควรมีการจัดตั้งคณะทำงานหรือผู้รับผิดชอบด้านการติดตามตรวจสอบการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชน เพื่อให้การนำเสนอข่าวนั้นเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง ตามที่กรมควบคุมโรคต้องการและมีประสิทธิภาพมากที่สุด

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจกับสาธารณชนเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009” ครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะการสื่อสารของหน่วยงานส่วนกลางเพียงเท่านั้น ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษารูปแบบการสื่อสารในส่วนของภูมิภาค ว่ามีการสื่อสารกับส่วนกลางและสื่อสารกับประชาชนในท้องถิ่นอย่างไร
2. ควรมีการศึกษาว่าเนื้อหาโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ที่นำเสนอจากสื่อมวลชนในประเด็นต่างๆ นั้นตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนทั่วไป กลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มผู้ป่วย หรือไม่
3. ควรมีการศึกษาประเด็นโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 จากสื่อมวลชนแขนงอื่นๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่กว้างมากขึ้น
4. ควรมีการศึกษาเรื่องเครือข่ายการสื่อสารการทำงานเรื่องโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009 ในระดับประเทศ และนานาชาติ ว่ามีการสร้างกลุ่มเครือข่ายในการติดต่อสื่อสารอย่างไร

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- ควบคุมโรค,กรม กระทรวงสาธารณสุข. แนวทางการป้องกันควบคุมโรคติดต่ออุบัติใหม่
สำหรับบุคลากรสาธารณสุข, 2551
- ควบคุมโรค,กรม กระทรวงสาธารณสุข. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา
www.ddc.moph.go.th: (20 กันยายน 2552).
- กาญจนา แก้วเทพ. การสื่อสารเพื่อชุมชน. แนวคิดเบื้องต้น, 2542
- คนทำงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้. “ทฤษฎีแรงจูงใจเพื่อป้องกันโรค (Protection motivation theory).” [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://gotoknow.org> : (20 กันยายน 2552).
- จิรวัด พรหมศร. กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารโรคของการพัฒนา
ศักยภาพผู้บริหาร สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. วิทยานิพนธ์
ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2549.
- ดวงพร คำณูณวัฒน์ และคณะ. โครงการวิจัยและพัฒนาการสื่อสารสุขภาพของ
ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ, 2550
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์. การสื่อสารสุขภาพ ศักยภาพของสื่อมวลชนในการ
เสริมสร้างสุขภาพ, 2546
- พริยาภรณ์ แววจินดา. กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์และประสิทธิผลของโครงการ
อาหารปลอดภัยของกระทรวงสาธารณสุข. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต
ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547
- ภาวดี ใจอ่อนนุ่ม. กระบวนการสื่อสารในการบังคับใช้มาตรการเพื่อยุติการผสม
สารเร่งเนื้อแดงในอาหารสุกร. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการ
ประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. “ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์อิเล็กทรอนิกส์” [ออนไลน์]. แหล่งที่มา
http://library.cmu.ac.th/digital_collection/etheses : (20 กันยายน 2552).

รัตนภรณ์ ทองอรุณนิกุล. การนำเสนอข้อมูลข่าวสารในหน้าหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับ
ไข้หวัดนกและการนำไปใช้ประโยชน์ของผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีก.
 วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542

วัชรินทร์ กุลพิลิตินิเจริญ. การวิเคราะห์เนื้อหาเรื่องเอตส์ในหนังสือพิมพ์รายวันของ
ประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์
 คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547

วาสนา จันท์สว่าง และคณะ. **กระบวนการสื่อสารการณรงค์ด้านสุขภาพ, รายงาน
 การวิจัยสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข(สวรส.),** 2548

วาสนา จันท์สว่าง. **การสื่อสารสุขภาพ : กลยุทธ์ในงานสุขศึกษาและการเสริม
 สุขภาพ,** 2550

วิรัช ฤทธิรัตนกุล. **การประชาสัมพันธ์.** พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, 2544.

ศรเทพ เจริญทวนาชีวิน. **การสื่อสารเพื่อป้องกันยาเสพติดของกลุ่มผู้ใช้แรงงาน
 โรงงานอุตสาหกรรมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล.** วิทยานิพนธ์
 ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, 2538

ศุภรัชต์ ปิยวัชรพันธุ์. **กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เรื่องยาเสพติด ระดับชุมชน
 ตำบลบางคูรัด อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี.** วิทยานิพนธ์ปริญญา
 มหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, 2547

เสถียร เขยประทับ. การสื่อสารงานนวัตกรรม. คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525

เสรี วงษ์มณฑา. การประชาสัมพันธ์เชิงปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : บริษัท เอ.เอ็น. การพิมพ์, 2540.

สำนักโรคติดต่ออุบัติใหม่. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา www.beid.ddc.moph.go.th : (26 กันยายน 2552).

อังคณา จารุประทีปกุล. กระบวนการใช้สื่อมวลชนของรัฐบาลในการสร้างความเข้าใจกับสาธารณสุขในช่วงภาวะวิกฤตโรคไข้หวัดนกระบาดในสัตว์ปีก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548

ภาษาอังกฤษ

Berlo, D.K. *Mass Communication and the Development of Nation*, East Lansing : Michigan State University, 1968

Ratzan, S.C. ed. "Health Communication, Challengers for the 21st Century. Special Issue". *American Behavioral Scientist*. 1994

Thompson, Teresa L. et. Al (eds) *Handbook of Health Communication*, Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, 2003

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แนวคำถามในการสัมภาษณ์

เครื่องมือการวิจัย

แบบสัมภาษณ์

โจทย์การวิจัย

1. กระบวนการสื่อสารเพื่อป้องกันการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ในกลุ่มจังหวัดสามเหลี่ยมอันดามัน (ภูเก็ต กระบี่ พังงา) เป็นอย่างไร
2. ในการสื่อสารเพื่อป้องกันการระบาดของของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ในกลุ่มจังหวัดสามเหลี่ยมอันดามัน (ภูเก็ต กระบี่ พังงา) มีอุปสรรคและวิธีแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างไร

โดยมีแนวคำถามเพื่อตอบโจทย์ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการสื่อสารเพื่อป้องกันการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ในกลุ่มจังหวัดสามเหลี่ยมอันดามัน (ภูเก็ต กระบี่ พังงา) เป็นอย่างไร
 - 1.1 สถานการณ์การระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ในกลุ่มจังหวัดสามเหลี่ยมอันดามัน (ภูเก็ต กระบี่ พังงา) เป็นอย่างไร
 - 1.2 ระดับนโยบายให้การป้องกันการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่มีความเป็นมาอย่างไรบ้าง
 - 1.3 เป้าหมายของยุทธศาสตร์ที่ว่าด้วยป้องกันการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ในกลุ่มจังหวัดสามเหลี่ยมอันดามัน (ภูเก็ต กระบี่ พังงา)
 - 1.4 หัวใจของยุทธศาสตร์นี้คืออะไร
 - 1.5 กลุ่มเป้าหมายที่เข้าถึงได้ง่ายที่สุดคือกลุ่มไหน และใช้วิธีการอย่างไรในการกระตุ้นให้เกิดการยอมรับจากกลุ่มเป้าหมาย

1.6 กลุ่มเป้าหมายที่มีการศึกษาย่อมมีพื้นฐานที่จะทำความเข้าใจ และสามารถหาคำตอบในเรื่องการป้องกันการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ อยู่แล้ว แต่สำหรับกลุ่มที่ได้รับการศึกษาน้อยจะทำอย่างไรให้เข้าถึงกลุ่มนี้ได้

1.7 การประชาสัมพันธ์ในยุทธศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องของการป้องกันการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ในกลุ่มจังหวัดสามเหลี่ยมอันดามัน (ภูเก็ต กระบี่ พังงา) มีความพิเศษหรือจุดเด่น แตกต่างจากยุทธศาสตร์หรือโครงการอื่นๆ อย่างไรบ้าง เน้นเรื่องอะไรเป็นพิเศษ

1.8 วิธีการนำเสนอ / รูปแบบการนำเสนอในสื่อกิจกรรมต่างๆ

1.9 มีการเลือกใช้สื่อให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมายอย่างไรบ้าง

1.10 มีวิธีเลือกประเด็นเนื้อหาที่จะนำเสนอผ่านสื่ออย่างไรบ้าง เหตุใดจึงเลือกประเด็นนั้น

1.11 เนื้อหาที่นำเสนอมีอะไรบ้าง

1.12 เลือกเนื้อหาให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมายอย่างไร

1.13 การจัดกิจกรรมต่างๆ ในการรณรงค์ มีอะไรดึงดูดใจเป็นพิเศษให้กลุ่มเป้าหมายสนใจและเข้าร่วมบ้าง

1.14 มีการกำหนดเนื้อหาในการจัดกิจกรรมในลักษณะใดบ้าง เน้นให้ความรู้ ชักจูงใจ หรือมีลักษณะใดเป็นพิเศษ

1.15 สื่อหรือรูปแบบการนำเสนอใดที่มีประสิทธิภาพในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด

1.16 ผลตอบรับ (Feedback) ของประชาชนที่มีต่อการกำหนดในการผลิตสื่อหรือการจัดกิจกรรมเป็นอย่างไรบ้าง

1.17 มีการประชาสัมพันธ์เพื่อกระตุ้นเตือนภายหลังจากที่ประชาชนได้รับความรู้ความเข้าใจและตอบรับในระยะแรกแล้ว อย่างไรบ้าง

1.18 มีการใช้วิธีอื่นๆ เพื่อรณรงค์ให้ประชาชนมีความรู้ในการป้องกันการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่หรือไม่ อย่างไร

1.19 มีการจ้าง Agency จัดทำแผนประชาสัมพันธ์บ้างหรือไม่ เป็นบริษัทใดบ้าง

1.20 ในยุทธศาสตร์การป้องกันการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ในกลุ่มจังหวัดสามเหลี่ยมอันดามัน (ภูเก็ต กระบี่ พังงา) มีหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมรับผิดชอบหรือไม่

1.21 มีฝ่ายไหนที่คอยประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ

1.22 มีการขอความร่วมมือจากองค์กรอื่นหรือไม่ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน หรือสนับสนุนด้านใดบ้าง

1.23 ทำอย่างไรจึงจะได้ความร่วมมือจากองค์กรอื่นเข้ามาเป็นพันธมิตรหรือสนับสนุนด้านต่างๆ

1.24 พันธมิตรแต่ละหน่วยงาน มีบทบาทอย่างไรบ้าง

2. ในการสื่อสารเพื่อป้องกันการระบาดของของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ในกลุ่มจังหวัดสามเหลี่ยมอันดามัน (ภูเก็ต กระบี่ พังงา) มีอุปสรรคและวิธีแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างไร

2.1 มีปัญหา อุปสรรคเรื่องพันธมิตรอย่างไรบ้าง

2.2 การดำเนินงานต่างๆ ที่ว่าด้วยเรื่องของการป้องกันการระบาดของของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ในกลุ่มจังหวัดสามเหลี่ยมอันดามัน (ภูเก็ต กระบี่ พังงา) ได้รับการยอมรับและความร่วมมือจากกลุ่มเป้าหมายดีหรือไม่ คิดว่าเป็นเพราะสาเหตุอะไร

2.3 มีปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์นี้หรือไม่ อะไรบ้าง

2.4 มีวิธีแก้ปัญหาดังกล่าวอย่างไร

2.5 นอกจากวิธีการรณรงค์โดยใช้สื่อต่างๆ มีวิธีการอื่นที่จะกระตุ้นให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญในการป้องกันการระบาดของของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่หรือไม่
อย่างไร

ภาคผนวก ข

ตัวอย่างข่าวตัด

MATCHON INFORMATION CENTER		Subject Heading :
Source :	เดลินิวส์ (บาย)	
Date :	Page :	No :
- 1. ก. ย. 2552	15	52485667

หวัดถอนพรจากเมืองสู่ชนบทต่อเนื่อง

เมื่อวันที่ 30 ต.ค. นพ.สุพรรณ ศรีธรรมมา โฆษกกระทรวงสาธารณสุข เปิดเผยว่า แนวโน้มการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 ขณะนี้มีการแพร่กระจายจากเขตเมืองสู่ชนบทตามจังหวัดต่าง ๆ มากขึ้น กระทรวงได้ให้ทุกจังหวัดดำเนินการตามมาตรการ 2 ตล. คือ ตล.การฉีดเชื้อและป่วยให้มากที่สุด ตล.การเสียชีวิตให้มากที่สุด และ 3 เร่ง คือ เร่งให้อส.ทุกหมู่บ้านค้นหาผู้ป่วยในความรับผิดชอบคนละ 10-15 หลังคาเรือนทุกวันจันทร์ พุธ และศุกร์ เร่งเผยแพร่ความรู้แก่ประชาชนในการป้องกันตนเอง และเร่งรัดการบริหารจัดการความร่วมมือของทุกฝ่ายทั้งในส่วนกลาง ภูมิภาคและท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

นพ.สุพรรณ กล่าวต่อว่า ขณะเดียวกันยังคงปิดสายด่วนไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ให้บริการคำปรึกษาแนะนำประชาชนตลอด 24 ชั่วโมง ทางโทรศัพท์หมายเลข 1422 และ 0-2590-3533 โดยในช่วงวันที่ 17-23 ต.ค.ที่ผ่านมา มีประชาชนโทร.สอบถาม 6,486 ครั้ง เฉลี่ยชั่วโมงละ 39 ครั้ง ประเด็นที่ยังสอบถามและขอรับคำปรึกษามากที่สุดยังเป็นเรื่องของข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับโรค ทั้งนี้ในปัจจุบันยังไม่มีวัคซีนป้องกันโรควิธีที่ดีที่สุดคือการหลีกเลี่ยงการรับเชื้อ และรักษาสุขภาพให้สมบูรณ์แข็งแรง สำหรับผู้ที่มีอาการป่วยเป็นไข้หวัด ขอความร่วมมือให้หยุดพักอยู่บ้าน 7 วันจนหายป่วย และกวดทันทีก่อนมาขึ้น เพื่อป้องกันไม่ให้เชื้อแพร่ไปติดคนอื่น

โฆษกกระทรวงฯ กล่าวถึงกาวิจัยทางวิชาการในอินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับการเสียชีวิตของ นายณัฐวัฒน์ ปาใจอายุ 28 ปี หรือเคย์ ไอโฟน ที่เสียชีวิตว่าสงสัยป่วยติดเชื้อแต่ทางแพทย์ที่รักษาตรวจไม่พบและไม่ให้ยาค่าไวรัส ทั้ง ๆ ที่ไปพบแพทย์ถึง 3 โรงพยาบาลแล้ว กระทรวงได้ประสานไปยังโรงพยาบาลที่รักษานายณัฐวัฒน์ เป็นแห่งที่ 3 ได้รับแจ้งผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการยืนยันพบว่า ไม่ได้ติดเชื้อไวรัสไข้หวัดใหญ่แต่อย่างใด โดยขณะนี้กองการประกอบโรคศิลปะอยู่ระหว่างการรวบรวมข้อเท็จจริงของโรงพยาบาล 3 แห่งว่าเกิดจากความบกพร่องของระบบการรักษาหรือไม่ จากนั้นจะส่งข้อมูลให้แพทย์สภาตรวจสอบทางจริยธรรมการแพทย์ต่อไป

นพ.วิฑิต อรรถเวชกุล ผอ.องค์การเภสัชกรรม (อก.) เปิดเผยว่า ในสัปดาห์นี้จะมีการลงนามความร่วมมือระหว่าง อก.กับมหาวิทยาลัยพระจอมเกล้า ธนบุรี (มจธ.) เพื่อปรับปรุงอาคารของ มจร.เป็นโรงงานผลิตวัคซีนป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 แห่งที่ 2 ซึ่งจากการพูดคุยกับทาง มจร.อนุญาตให้ใช้พื้นที่ 10 ปี ในการผลิตวัคซีน คาดว่าจะใช้เวลาประมาณ 3 เดือนเข้าไปปรับปรุงโรงงานผลิตวัคซีน สำหรับการฉีดเชื้อไวรัสเข้าไปในไขก๊อเลือดที่ 2 นั้น ในเบื้องต้นได้ปริมาณของเหลวมากกว่าเดิม ส่วนการคำนวณปริมาณไวรัสนั้นคาดว่าจะใช้เวลาอีกประมาณ 3 วันจึงจะทราบผล.

MATCHON INFORMATION CENTER		Subject Heading :	
Source :	ไทยรัฐ		
Date :	- 7 ส.ย. 2552	Page :	15
		No :	52296434

แคมป์ฝึกให้กับศราย ศูนย์แพทย์หัดใหม่

15 ในขณะที่หลายประเทศแถบโลกตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกา รวมถึงอังกฤษ ซึ่งเป็นต้นตอของการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 เชื้อเอช1เอ็น1 จะพบว่าชาวแพร่ระบาดเริ่มมีมาแล้ว แต่เชื้อหวัดใหญ่พันธุ์ใหม่กลับเข้ามาแรงในประเทศอังกฤษ โดยกระทรวงสาธารณสุขไทยจึงเร่งออกมาตรการเฝ้าระวังอย่างเข้มข้น โดยเมื่อวันที่ 6 มิ.ย. นายวิทยา แก้วภราดัย รัฐมนตรีสาธารณสุข ได้สัมภาษณ์ว่า เนื่องจากขณะนี้มีความกังวลเกี่ยวกับศึกษา ที่ไปท่องเที่ยวหรือเรียนซัมเมอร์ ต่างประเทศ ได้เดินทางกลับจากประเทศที่มีการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 ชนิดเอช1เอ็น1 จึงรู้สึกเป็นห่วงมากกว่าจะคิดเชื้อไข้หวัดใหญ่ฯ ได้ ดังนั้นในขณะที่ยังคงตามจับ ขอความร่วมมือให้เฝ้าระวังกักกันมาด้วยตนเองอยู่คนละบ้าน เมื่อเดินทางมาถึงสนามบินสุวรรณภูมิ จะมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ตรวจวัดอุณหภูมิ หากพบไข้ขึ้น ก็จะต้องตรวจหาเชื้อโดยละเอียดและส่งเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล

รัฐมนตรีสาธารณสุขกล่าวอีกว่า แต่หากไม่มีไข้จะให้คำแนะนำในการดูแลตนเองที่บ้าน โดยขอความร่วมมือให้เฝ้าระวังตัวเอง งดไปไหนต่อไหนเป็นเวลา 3 วัน หากมีอาการไข้ ไอ เจ็บคอ ให้รีบพบแพทย์ทันที และแจ้งให้แพทย์ทราบประวัติการเดินทางมาจากประเทศใดบ้าง ใน 7 วันที่ผ่านมา ทั้งนี้ จะขอความร่วมมือหัวหน้าคณะนักศึกษาขอให้เตือนการป้องกันโรคนักศึกษาออกไปก่อน 7 วัน และขณะนี้ผู้สื่อข่าวและผู้สื่อข่าวของกระทรวงสาธารณสุข กำลังระดมทำแผนยุทธศาสตร์เสริมสร้างความพร้อมรับมือ หากมีการระบาดในสถานศึกษา โดยเฉพาะในมหาวิทยาลัย หรือแม้กระทั่งทำหนังสือขอความร่วมมือจัดการกับมหาวิทยาลัยทุกแห่ง ช่วยสำรวจนักเรียน/นักศึกษาที่เดินทางกลับมาจากประเทศ แนะนำให้งดออกไปไหนต่อไหนเป็นเวลา 3 วัน หากมีอาการไข้ ไอ เจ็บคอ ให้ไปพบแพทย์ทันที

สำหรับประเทศไทยพบผู้ป่วยยืนยันทั้งหมด 8 ราย ซึ่งมีประวัติเดินทางกลับมาจากประเทศที่มีผู้ป่วยยืนยันเชื้อไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ ชนิดเอช1เอ็น1 ไม่มีผู้เสียชีวิต และมีผู้ป่วยที่อยู่ในข่ายเฝ้าระวัง จำนวน 14 ราย

ขณะเดียวกัน สำนักข่าวต่างประเทศยังได้ติดตามการแพร่ระบาดของไข้หวัดใหญ่ 2009 โดยเมื่อวันที่ 6 มิ.ย. กระทรวงสาธารณสุขออสเตรเลีย เปิดแผนว่า นครเมลเบิร์น ในรัฐวิกตอเรีย จะนำโดยโรงพยาบาลเป็นนครหลวงแห่งเชื้อไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 ไปแล้ว หลังยืนยันยอดผู้ติดเชื้อพุ่งสูงถึง 1,009 รายเพียงช่วง 3 สัปดาห์ที่ผ่านมา

นอกจากนี้ยังทำให้รัฐวิกตอเรียเป็นพื้นที่ที่เชื้อถูกตามทวนวงที่ดูคนโลก เมื่อเทียบต่อหัวประชากร โดยชาววิกตอเรียคิดเฉลี่ยราว 1 คนใน 9,199 คน มากกว่าสองเท่าหัวของวามันคิดที่คิดเฉลี่ย 1 คนใน 21,800 คน และมากกว่าสามเท่าหัวของชาวอเมริกันที่คิดเฉลี่ย 1 คนใน 27,296 คน

ด้านทางการมาเลเซียยืนยันผู้ป่วยเพิ่มอีก 2 ราย เป็นเด็กผู้หญิงชาวออสเตรเลีย อายุ 16 ปี ที่เดินทางท่องเที่ยวพร้อมแม่ ซึ่งไม่พบอาการ ทำให้ทั้งประเทศมีผู้ติดเชื้อรวมทั้งสิ้น 7 ราย

ส่วนที่อินเดีย พบหนุ่มอินเดียวัย 28 ปี ติดเชื้อหลังเดินทางกลับจากสหรัฐฯ เปลี่ยนเครื่องที่กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ก่อนถึงเมืองไฮเดอราบาด ตอนใต้ของประเทศ เมื่อสิ้นเดือนที่แล้ว และเริ่มมีอาการจนกระทั่งแพทย์ยืนยันว่าติดเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่

ที่ฟิลิปปินส์คือประเทศเลื่อนการเปิดเขมของมหาวิทยาลัยไป 1 สัปดาห์ เป็นวันที่ 15 มิ.ย.นี้ เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสหวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ โดยให้นักศึกษาต่างชาติที่เดินทางกลับประเทศเสี่ยง มีห้ากักตัวเอง หลังพบนักศึกษา 3 ราย ซึ่งเป็นนักศึกษาชาวญี่ปุ่น 2 ราย จากมหาวิทยาลัยเดอ ลา ซาล ในกรุงมะนิลาป่วยไข้หวัดใหญ่ 2009

MATICHON INFORMATION CENTER		Subject Heading : 52242043
Source :	เตลินิวส์	
Date :	10 พ.ค. 2552	
Page :	18	No :

๙ ไทยกับสถานการณ์ให้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ ๙

14 เด็ดเดือนเศษ วันที่ 8 พฤษภาคมนี้ที่ผ่านมา เป็นวันสำคัญของชาวพุทธ คือวันวิสาขบูชา วันคล้ายวันประสูติ ตรัสรู้และปรินิพพานของสมเด็จพระบรมศาสดาของชาวเรตั่งหลาย วันนับวันสำคัญแห่งเกาะศิวะศิวะแห่งนั้น แม้แต่หลวงพ่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศทรงเป็นคณาบดีองค์สำคัญของประเทศชาติ และธรรมะของพระองค์มีส่วนอย่างสำคัญในการบำรุงรักษาไว้ซึ่งสันติภาพของโลก โดยเฉพาะในยามที่โลกกำลังร้อนร่างเพราะถูกเผาผลาญด้วยไฟที่เปลวอยู่ฝ่ายเดียว

ด้วยการผลักดันของสมาชิกสหประชาชาติหลายประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา รวมทั้งเมืองไทยเองเราด้วย เมื่อหลายปีก่อนสหประชาชาติจึงได้รับรองให้วันวิสาขบูชาเป็นวันสำคัญสากลของโลก มีการฉลองกันทุกปี ปีนี้ประเทศไทยก็ได้รับเกียรติให้เป็นสถานที่จัดการฉลองวันวิสาขบูชา ที่ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ ถนนราชดำเนิน โดยคณะผู้แทนชาวพุทธนานาชาติประเทศที่ลงนามและร่วมนำเข้าร่วม และนายกรัฐมนตรีของไทยก็ได้ประกาศว่าสหประชาชาติได้เป็นอย่างไรแล้ว

เมื่อวันศุกร์ที่ 8 พฤษภาคมเช่นเดียวกัน ที่โรงแรมดุสิตธานี กรุงเทพฯ ไทยแลนด์ของเราก็ได้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมรัฐมนตรีสาธารณสุขของประเทศไทย กับจีน ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ สมัชชาเพื่อหารือเรื่องการเสริมภูมิคุ้มกันโรคหวัดใหญ่ ชนิด A (H1N1) โคมะหวัดใหญ่สายพันธุ์ที่สืบพันธุ์กันมาเป็นปรมาณ และมีผู้ลงนามประกาศระหว่างประเทศ เช่น

องค์การอนามัยโลกและญี่ปุ่นลงนามเรื่องให้หวัดใหญ่ของระบบสหประชาชาติเข้ามา รวมทั้งมีการประชุมทางไกลผ่านระบบโทรคมนาคม กับหน่วยงานควบคุมโรคติดต่อของสหรัฐอเมริกาด้วย โดยมีการคุยกันระหว่างเจ้าหน้าที่อาวุโสถึงวันที่ 7 พอถึงเช้าวันที่ 8 นายกรัฐมนตรีไทยก็มีการประชุมระดับรัฐมนตรีสาธารณสุขอาเซียน แล้วก็หารือกับไปจนถึงนายกรัฐมนตรีประชุม ต่างคนต่างก็มีความสนใจกันเกี่ยวกับอาเซียนและเอเชียตะวันออก มีความหวังที่จะร่วมแรงร่วมใจกันในการแก้ปัญหาการแพร่ระบาดของโรคหวัดใหญ่นี้ได้เป็นอย่างดี เพราะเรามีประสบการณ์แล้วในการรับมือให้หวัดนกและโรคซาร์ส ซึ่งครั้งนั้นเราก็ได้ปฏิบัติตามของเรา (ครั้งนี่โรคใหม่ก็ยังไม่ทัน) สมัยนี้ประเทศไทยเอง + 3 ก็เคยร่วมใจกันเพื่อรับการแพร่ระบาดที่รณาคได้เป็นอย่างดีแล้ว

จนถึงขณะนี้เขียนคั่นฉบับนี้ยังไม่มีการพบผู้ติดเชื้อหวัดชนิดใหม่ในเมืองไทย แต่รัฐบาลและกระทรวงสาธารณสุขไทยก็ไม่ยิ่งยวดใจ ถึงดำเนินการทางระแวดระวังป้องกันไว้ดีกว่าดี รวมทั้งแสวงความร่วมมือกันทั้งมิตรประเทศเพื่อนบ้านประชาคมโลกและองค์การที่เกี่ยวข้อง เช่น WHO ด้วย ในส่วนของกระทรวงการต่างประเทศเราก็เข้าไปช่วยงานร่วมด้วยอยู่ด้วยในหลายเรื่อง ทั้งในเรื่องการช่วยประสานจัดประชุมนานาชาติในเรื่องนี้ที่กรุงเทพฯ การชี้แจงทำความเข้าใจกับมิตรต่างชาติ (รวมไปถึงนักหนังสือพิมพ์) ว่าไทยแลนด์ยังปลอดภัย ไม่มีใครคิดเชื้อหวัดใหญ่ตัวประหลาดแล้วกันที และบริการสาธารณสุขของเราไม่มาดูลาหวัดระดับโลก เชิญท่านมาเที่ยวได้อย่างสบายใจ แต่ถ้าจะตั้งคณะบรรณาธิการขึ้นคนที่จุดเข้าเมืองของเรานั่นแหละ ช่วยร่วมมือกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขไทยด้วยเพื่อประโยชน์ของตัวท่านเองและสาธารณชน คำชี้แจงเหล่านี้เราทำมาแล้วเป็นภาษา

ต่าง ๆ ออกไปแล้ว

อีกเรื่องหนึ่งที่กรรมการผู้ดูแลของราชบัณฑิตยสถาน เพราะเป็นเรื่องการคุ้มครองสหประชาชาติคนไทยในต่างประเทศ ก็คือการประสานงานกับสถานทูตสถานกงสุลไทยทั่วโลกได้ทำการไว้ โดยเฉพาะเมืองที่มีการระบาดหรือคนติดเชื้อ เช่น อังกฤษ แคนาดา บางเมืองในสหรัฐ ออสเตรเลีย เป็นต้น เพื่อเตรียมการ

ช่วยเหลือชุมชนไทยที่นั่น ตั้งแต่การกระจายข่าวแจ้งถึงผู้ดูแลประจำสถานทูตคนไทย การแจกจ่ายเอกสารป้องกันเชื้อและแผ่นพับภาษาไทย ซึ่งกรมการกงสุลประสานขอจากกระทรวงสาธารณสุข) ไม่เฉพาะไทยแต่ก็อังกฤษและแคนาดา การอำนวยความสะดวกในการที่คนไทยบางส่วนจะกลับบ้าน เช่น พิธีมาจากอังกฤษก็เจ้าหน้าที่กรมการกงสุลรับแจ้งจากสถานทูตของเราที่นั่นแล้วก็เข้าไปช่วยกันจับคู่ดูแลรถโดยสารคนสูงอายุไปต่างประเทศหรือขึ้นเครื่องบิน เอาไม่ควรถวายสิ่งของอาหารที่สถานีอากาศยาน งานนี้สถานทูตไทยที่กรุงลอนดอนก็เตรียมพร้อมกว่าใคร สมควรได้รับคำชมเชย แต่ที่อื่น ๆ เช่น สถานทูตไทยที่ซีอี ก็ประกาศ สถานกงสุลไทยในแอลเบอร์กา ก็เตรียมอาหารอยู่เหมือนกัน

ไทย ๆ ก็ไทย ๆ แล้ว โดยที่สถานการณ์โรคแล้วแต่มีกัมมันต์ในของจีนจะค่อย ๆ ระบาดบ้างแล้ว ไทย ตุ๊ต ก็คือถือโอกาสซึ่งเจเนียบเลยคิดว่า ตุ๊ตที่มีข่าวออกไปว่ากระทรวงสาธารณสุขไทยแจกจ่ายวัคซีนโรค โอมะฮากาเรียไว้ ให้สถานทูตต่างประเทศไทยและสถานทูตไทยในต่างประเทศใช้รักษาไว้ให้ใหญ่สายพันธุ์ใหม่นี้ ทางเจ้าหน้าที่ของกระทรวงที่ลงองค์การหรือศูนย์อยู่อย่างใกล้ชิดเพื่อหาวิธีดำเนินการให้ดีที่สุดในการดูแลที่น้องคนไทยในต่างแดน รวมไปถึงการดูแลชาวต่างชาติในไทยด้วย แต่อย่างไรก็ตามกระทรวงสาธารณสุขคงถือว่าเดินยาที่ค่อนข้างครบพิเศษ เพราะไม่มีหมิ่นซ้ำเคียงอยู่ จะจ่ายผู้ที่ดูทำไม่ได้ ต้องให้ดูแลหรือปรึกษาการจ่ายให้ คืออยู่ในแง่แพทย์ ว่ากินอะไร เช่นนี้แต่มาตรการกระทรวงสาธารณสุขก็เลยขยาย จะจ่ายยาไว้เมื่อใดในกรณีที่ต้องใช้ สำหรับสถานทูตต่างชาติในไทยที่มีแพทย์ประจำที่นั่น ซึ่งไทย ตุ๊ต เข้าใจว่ามีผู้ป่วย 5 แห่ง ส่วนสถานทูต สถานกงสุลไทยในต่างแดนที่มีหมอประจำที่นั่น นอกได้เลขว่ามี 0 แห่ง เพราะกระทรวงการทูตไม่มีใครเขียนบทแพทย์หรือสารบัญชีก่อน แล้วก็ต้องทำใจเมื่อจะมีด้วยก็ภายใต้การดูแลของแพทย์ ทางเลือกอาจจะเป็นการให้หมอที่ส่งจ่ายให้หรือจะอย่างไร ก็เป็นเรื่องที่กำลัญกันในระยะจะเสียอยู่ ขอให้พี่น้องชาวไทยได้พิจารณาใจเย็น ๆ อย่างตั้งตาคอยว่าไปสถานทูตไทยที่ใกล้ที่สุดคืออยุธยา เพราะยาจีนไม่ได้ส่งไป ถึงส่งไปแล้วก็ยังไม่ไรจะแจกได้ทันที - ยานจีนใช้ยาม ออกุบายและสืบพันธุศาสตร์

กับจนพบข่าวของสิงคโปร์ที่ ไช ตุ๊ต ขออินดีอันต้อน าทนๆ ซุนยาตี โยงลอน ประธานประเทศไทยแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และท่านนางแก้วสายใจ ไชยสอน กวีชา ซึ่งมาจากเชียงใหม่เมืองไทยของเราอย่างเป็นการในฐานะพระราชอำนาจคุ้มครองสหประชาชาติจนเจ้าอยู่หัวบรมโกศพระบาทเจ้า พระบรมราชินีนาถ ระหว่างวันที่ 12-14 พฤษภาคม นี้

ขอให้ไทยด้วยไทย-ลาว นันตยา
ไท ตุ๊ต

สร. รณรงค์คนไทยใช้น้ำกากอนามัยและล้างมือบ่อยๆ สู้ภัยโรคติดต่อทางเดินหายใจ

- กระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับทุนวิจัยวัคซีนโรคติดต่อฯ รณรงค์คนไทยใช้น้ำกากอนามัยเมื่อป่วยโรคทางเดินหายใจ ป้องกันแพร่กระจายเชื้อให้ผู้อื่น และล้างมือบ่อยๆ ลดความเสี่ยงในการแพร่และรับเชื้อโรค โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ป่วยโรคทางเดินหายใจมารับบริการในโรงพยาบาล ปิณีชยาผลในโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข 834 แห่งทั่วประเทศ พร้อมจัดสัปดาห์รณรงค์ 22-28 มิถุนายนนี้ (16 มิถุนายน 2552) ที่กระทรวงสาธารณสุข จ.นนทบุรี นายมานิต นพอมรบดี รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข พร้อมด้วยนายปราชัญญ์ บุญยงศิริโรจน์ ปลัดกระทรวงสาธารณสุข นพ.สมชัย ฝังหาณิช รองอธิบดีกรมควบคุมโรค นพ.มณูญ ติชชวรงค์ ประธานกรรมการทุนวิจัยวัคซีนโรคติดต่อฯ ศิริราชมูลนิธิ ในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ และคุณนิโคล เทริโอ ศิลปินบริษัทแกรมมี่ เซ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด ร่วมกันแถลงข่าว การรณรงค์ใช้น้ำกากอนามัยในโรงพยาบาล เพื่อป้องกันโรคติดต่อทางเดินหายใจและโรคติดต่ออุบัติใหม่ต่างๆ พร้อมกันนี้ ได้มีการมอบรางวัลแก่ผู้ชนะการประกวดวิดีโอคลิป เรื่อง "คนรุ่นใหม่ใส่ใจใช้น้ำกากอนามัยป้องกันกาแพร่เชื้อโรคทางเดินหายใจ" โดยรางวัลชนะเลิศ ได้แก่ น.ส. ชัคกณตา เห่งอุดม และนายศิษย์พงศ์ วงศ์อร่าม ได้รับเกียรติบัตรพร้อมเงินรางวัล 15,000 บาท และรางวัลรองชนะเลิศ 2 รางวัล รับเกียรติบัตรพร้อมเงินรางวัล 7,500 บาท ได้แก่ 1.นายราชันต์ สุขทอง และ 2.นายวิษระ ตวงเกิด และนายธัญญา ศรีรัตน์

นายมานิต กล่าวว่า กระทรวงสาธารณสุขได้ร่วมกับทุนวิจัยวัคซีนโรคติดต่อฯ ศิริราชมูลนิธิในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา จัดโครงการสัปดาห์รณรงค์การใช้หน้ากากอนามัยควบคู่กับการล้างมือในโรงพยาบาลต่อเนื่องเป็นปีที่ 3 ระหว่างวันที่ 22-28 มิถุนายน 2552 โดยในปีนี้จะขยายครอบคลุมโรงพยาบาลในสังกัด 834 แห่งทั่วประเทศ เพื่อส่งเสริมให้ผู้ป่วยโรคติดต่อทางเดินหายใจมารับการรักษาในโรงพยาบาล สวมหน้ากากอนามัย ซึ่งเป็นวิธีที่ง่ายและได้ผลดีในการป้องกันการแพร่เชื้อโรคสู่ผู้อื่น รวมทั้งให้บุคลากรในโรงพยาบาลเป็นตัวอย่างที่ดีในการใช้หน้ากากอนามัย และล้างมือบ่อยๆ สร้างความนิยมให้ประชาชนมีความรับผิดชอบต่อสังคม ใส่ใจห่วงใยคนรอบข้าง โดยข้อมูลองค์การอนามัยโลกพบว่า การใส่หน้ากากอนามัยจะช่วยลดการแพร่กระจายของละอองฝอยจากการไอ จามที่มีเชื้อโรคอยู่ ได้ถึงร้อยละ 80 และการล้างมือบ่อยๆ โดยเฉพาะหลังการไอ จาม หรือสัมผัสสิ่งสกปรก จะช่วยป้องกันโรคติดต่อทางเดินหายใจได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ กระทรวงสาธารณสุขจะสนับสนุนหน้ากากอนามัยให้โรงพยาบาลทุกแห่งจำนวนกว่า 1 ล้านชิ้น

ด้านนายแพทย์ปราชัญญ์ บุญยงศิริโรจน์ ปลัดกระทรวงสาธารณสุข กล่าวว่า โรคติดต่อทางเดินหายใจต่างๆ รวมถึงโรคติดต่ออุบัติใหม่ เช่น โรคซาร์ส โรคไข้หวัดนก และโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ชนิดเอช 1 เอ็น 1 ก็กำลังแพร่ระบาดทั่วโลกในขณะนี้ รวมทั้งโรค กับการแพร่กระจายเชื้อได้ 2 ทาง คือ การสัมผัสทางตรง จากการคลุกคลีใกล้ชิดกับผู้ป่วยและมีการไอ จามรดกัน ซึ่งป้องกันได้ด้วยการให้ผู้ป่วยสวมหน้ากากอนามัย และการสัมผัสทางอ้อม โดยมีมือที่สัมผัสสิ่งของหรือใช้ที่มีเชื้อโรคปนเปื้อน แล้วมีการสัมผัสกับจมูก ตา หรือนำเข้าปาก ซึ่งการล้างมือบ่อยๆ จะช่วยลดความเสี่ยงตรงนี้ได้อย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ผู้ป่วยโรคทางเดินหายใจสวมหน้ากากอนามัยในโรงพยาบาล ยังช่วยลดการแพร่เชื้อไปยังผู้ป่วย เจ้าหน้าที่ ญาติและผู้ที่มาเยี่ยมผู้ป่วย ด้วย

ทางด้านนายแพทย์สมชัย ฝังหาณิช รองอธิบดีกรมควบคุมโรค กล่าวว่า สำหรับโรคติดต่อทางเดินหายใจที่สำคัญของประเทศไทย ได้แก่ วัณโรค ปอดบวม และ โรคไข้หวัดใหญ่ โดยสถานการณปี 2551 มีผู้ป่วยโรคทั้งหมด 25,248 ราย เสียชีวิต 134 ราย โรคปอดบวม มีผู้ป่วยทั้งหมด 136,585 ราย เสียชีวิต 957 ราย และ ผู้ป่วยโรคไข้หวัดใหญ่ 20,881 ราย เสียชีวิต 2 ราย ส่วนในปี 2552 ตั้งแต่ 1 มกราคม-9 มิถุนายน 2552 ได้รับรายงานผู้ป่วยโรคแล้ว 11,675 ราย เสียชีวิต 64 ราย โรคปอดบวม 48,659 ราย เสียชีวิต 398 ราย และผู้ป่วยโรคไข้หวัดใหญ่ ซึ่งเป็นสายพันธุ์ปกติที่ระบาดตามฤดูกาล 5,607ราย ไม่มีผู้เสียชีวิต

สำหรับโครงการรณรงค์การใช้หน้ากากอนามัย ซึ่งริเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2550 จากการประเมินผลพบว่าบุคลากร

มีพฤติกรรมการใช้หน้ากากอนามัยเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 50 เป็นร้อยละ 96 ส่วนผู้ป่วยใช้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 30 เป็นร้อยละ 80 โดยผู้ป่วยร้อยละ 86 เห็นว่าหน้ากากอนามัยช่วยป้องกันการแพร่กระจายเชื้อโรคได้ แต่ยังมีผู้ป่วยอีกร้อยละ 20 เห็นว่าการสวมหน้ากากอนามัยในสถานระอย่างถูกวิธีเพียง ซึ่งมั่นใจว่าการรณรงค์อย่างต่อเนื่อง จะช่วยเพิ่มพฤติกรรมการใช้หน้ากากอนามัยในผู้ป่วยกลุ่มนี้ได้และจะช่วยให้ทุกคนยอมรับว่าการสวมหน้ากากอนามัยถือว่าเป็นการรับผิดชอบต่อสังคม ที่ผู้ป่วยไข้หวัดจะไม่แพร่เชื้อให้กับคนอื่นฯ

***** 16 มิถุนายน 2552

แถลงข่าวโดย... สำนักสารนิเทศ

[16/มิ.ย./2552]

สธ. ส่งสมุดปกเขียวแนะนำการป้องกันไข้หวัดใหญ่ 2009 จำนวน 1 ล้านเล่มวันดี

• กระทรวงสาธารณสุข พิมพ์สมุดปกเขียวหรือคู่มือประชาชนผู้เท่าทันไข้หวัดใหญ่ 2009 จำนวน 1 ล้านเล่มเสร็จเรียบร้อยแล้ว มีทั้งหมด 12 หน้า พิมพ์ 4 สี หน้าปกเป็นรูปปณิโคล เทซีโอ ใช้ได้ทั้งผู้ป่วย ประชาชน นักเรียน สถานศึกษา สถานประกอบการ สถานทำงาน หรือส่งให้ทุกจังหวัดวันดี ส่วนที่กรมควบคุมโรคประชาชนสามารถขอรับได้ที่ศูนย์บริการฯ ชั้น 1 ของกรม ตั้งแต่วันที่ 22 มิถุนายนนี้เป็นต้นไป

วันดี (18 มิถุนายน 2552) นายวิทยา แก้วภราดัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข พร้อมด้วย นายมาเจ็ด แหม่มยงค์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข นายแพทย์ปราชญ์ บุณยวงศ์วิโรจน์ ปลัดกระทรวงสาธารณสุข นำทีมผู้บริหาร นักวิชาการกระทรวงสาธารณสุข หน่วยงานสมุดปกเขียว จำนวน 100,000 เล่ม ซึ่งเป็นคู่มือประชาชนผู้เท่าทันไข้หวัดใหญ่ 2009 หรือคู่มือแนะนำการป้องกันไข้หวัดใหญ่ 2009 ไปสละต่อ ความรู้การป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ แจกประชาชนทั่วไป ที่อเนกสมาคมฯ กรุงเทพมหานคร เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน ในเรื่องของโรคไข้หวัดใหญ่ชนิดนี้ ซึ่งไม่แตกต่างจากโรคไข้หวัดใหญ่ทั่วไป

นายวิทยา กล่าวว่า ขณะนี้ กระทรวงสาธารณสุข ได้จัดทำสมุดปกเขียวหรือคู่มือประชาชนผู้เท่าทันไข้หวัดใหญ่ 2009 ขนาดเท่า เอ 5 จำนวน 1 ล้านเล่ม เสร็จเรียบร้อยแล้ว มีทั้งหมด 12 หน้า พิมพ์ 4 สี โดยมีปณิโคล เทซีโอ เป็นหน้าปกเป็นรูปของบุคคลที่ใช้หน้ากากอนามัย ป้องกันการแพร่กระจายเชื้อโรคในผู้ที่ไอจามเป็นโรคทางเดินหายใจทุกชนิด ทั้งโรคไข้หวัด ไข้หวัดใหญ่ทุกชนิด ไข้หวัดนก เหมาะสำหรับผู้ที่ใช้รถ

คู่มือดังกล่าวประกอบด้วย ความรู้เรื่องไข้หวัดใหญ่ 2009 สถานการณ์โรค การป้องกัน คำแนะนำสำหรับผู้ป่วย นักเรียน ประชาชนทั่วไป สถานศึกษา สถานประกอบการ ที่ทำงาน และคำแนะนำหลักปฏิบัติตัวป้องกันโรคนี้ขึ้น ชื่อกลาง ส่างมี 7 ขั้นตอน ที่สามารถจดจำได้ติดกับมือ ซอกเล็บ -ง่ามนิ้วมือ ออกไปใต้เตียงร้อยละ 80 รวมทั้งการใช้หน้ากากอนามัยให้เป็นประโยชน์ในกรณีที่เดินทางไปสถานที่แออัด เพื่อให้ติดเป็นนิสัย โดยกระทรวงสาธารณสุข จะเริ่มจัดส่งไปให้สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาลทุกระดับ สถานอนามัย ในวันดี เพื่อให้ประชาชนในทันที ในส่วนกลางประชาชนสามารถติดต่อขอรับได้ที่ ศูนย์บริการฯ กรมควบคุมโรค อาคาร 1 ชั้น 1 กระทรวงสาธารณสุข จังหวัดนนทบุรี ตั้งแต่วันที่ 22 มิถุนายน 2552 เป็นต้นไป ติดต่อสอบถามได้ที่ 02 5903333 ตลอด 24 ชั่วโมง

***** 18 มิถุนายน 2552

แหล่งข่าวโดย... สำนักสารนิเทศ

[18/ต.ย/2552]

ภาคผนวก ค
ตารางบันทึกข้อมูล

ตารางบันทึกข้อมูลแสดงปริมาณความถี่ของหนังสือพิมพ์

ลำดับที่	วันที่	ความถี่ (ครั้ง)	
		ไทยรัฐ	เดลินิวส์
	รวม		

ตารางบันทึกข้อมูลรูปแบบการนำเสนอของหนังสือพิมพ์

ชื่อหนังสือพิมพ์

ลำดับ ที่	วันที่	พาดหัวข่าว	รูปแบบการนำเสนอ					
			ข่าว	บทความ/ บท สัมภาษณ์	บรรณาธิการ บทเสียดสี	ความรู้	ภาพข่าว	รวม
รวม								

ตารางบันทึกข้อมูลประเด็นเนื้อหาการนำเสนอของหนังสือพิมพ์

ชื่อหนังสือพิมพ์

ลำดับที่	พาดหัวข่าว	ประเด็นเนื้อหา											
		ทรงกลมหนึ่งเดียว	บูรณาการระบบเศรษฐกิจ	ยึดมั่นประชาธิปไตย	ยึดมั่นสิทธิเสรีภาพ	ยึดมั่นหลักนิติธรรม	ยึดมั่นหลักคุณธรรม	ยึดมั่นหลักความซื่อสัตย์สุจริต	ยึดมั่นหลักความโปร่งใส	ยึดมั่นหลักความรับผิดชอบ	ยึดมั่นหลักความสามัคคี	ยึดมั่นหลักความสามัคคี	
	รวม												

ตารางบันทึกข้อมูลแสดงแหล่งที่มาของการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์

ชื่อหนังสือพิมพ์

ลำดับที่	พาดหัวข่าว	แหล่งที่มา														
		กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ	กระทรวงพาณิชย์	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ	กองส่งเสริมการค้า	กองส่งเสริมการค้า	กรมส่งเสริมการค้า	กรมส่งเสริมการค้า	กรมส่งเสริมการค้า	กรมส่งเสริมการค้า	กรมส่งเสริมการค้า	กรมส่งเสริมการค้า	กรมส่งเสริมการค้า	กรมส่งเสริมการค้า	รวม
	รวม															

ภาคผนวก ง
ตัวอย่างสื่อสำหรับเผยแพร่

ภาพจากหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 28 เมษายน 2552

ภาพคู่มือประชาชน รู้เท่าทันเพื่อป้องกันไข้หวัดใหญ่ 2009

ภาพคู่มือการเตรียมการรับมือการระบาดของไข้หวัดใหญ่

ภาพแผ่นพับไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ (H1N1) 2009

ภาพแผ่นพับคำแนะนำสำหรับพนักงานโรงแรม พนักงานบริษัททัวร์

ภาพแผ่นพับคำแนะนำสำหรับชาวต่างชาติ

ภาพแผ่นพับการให้บริการวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่

ภาพสื่อรณรงค์เข้ารับวัคซีนไขหวัดใหญ่

ภาพบิลบอร์ดรณรงค์ให้ไปรับบริการวัคซีนป้องกันไขหวัดใหญ่

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวภัทรวรรณ ปิ่นแก้ว เกิดเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2524 ที่จังหวัดภูเก็ต สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์ สาขาสื่อสารมวลชน จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง หลังจากนั้นเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาโทที่คณะนิเทศศาสตร์ สาขานิเทศศาสตร์พัฒนากิจการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2552